

גליון עג
אלול - תשרי
שנת
ה'תשפ"ג-ד

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו

קדישת ציון

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

על פני
גשרים 24

10 תשובה מאהבה -
מתוך התבוננות
במעשה ה'

8 מתשובת היהוד
לתשובת האומה

7 יסוד
התשובה

שזובה ישראל

23 תשובה
על חטא
המרגלים

20 מיסוד
בהלכות תשובה
ועד לשאלה מי בנה את הארץ

31 מתרפקת על דודה
מכתב למערכת

הגליון הוקדש לע"נ
ר' נחמיה בן ר' יחזקאל גולדפילד
ומרת רייזל בת ר' זאב גולדפילד

לגבי שמחת בית השואבה בירושלים המקודשת ואירועי חג נוספים

יבואו עדכונים בקו האגודה 079-607-3701

גליון 73

אלול - תשרי תשפ"ג/ד

תמונת השער: סליחות והתרת נדרים בערב יום כיפור ליד הכותל המערבי, תשע"א
קרדיט: יעל שילה CC3.0

מו"ל: עמותת 'קדושת ציון'

יו"ר ועורך ראשי: הרב יהודה אפשטיין

עורך תוכן ועורך אחראי: הרב יואל ברמן

עריכה לשונית: הרב יהודה אפשטיין

עורך משנה: הרב פסח הלפרין

ציילומים: ויקיפדיה, ארכיון האגודה

עיצוב ועימוד:

קליין זק7305@gmail.com

ועדת ביקורת

דוא"ל ph@kedushastzion.org

מחלקת הפצה

דוא"ל hafatza@kedushastzion.org

להרשמה לקבלת הגליונות בדוא"ל,

ולשאלות בכל ענין:

office@kedushastzion.org

☎ 079-6073701 שלוחה 9

☎ 077-3181693

מודפס באלפי עותקים, ומופץ בריכוזים

החרדיים ברחבי ארץ ישראל ובחו"ל

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

לע"נ

שמואל שמשון בן ישראל

לאה מרים בת ישראל

דב בער בן משה

יהודית חביבה בת ר' שלום יוסף

משפחת רבין

הערת המערכת: גליון זה משמש במה

לנושאים שונים הנוגעים לדרישת ציון.

המאמרים והכתבות נמצאו ראויים להופיע

בבמה זו, אבל תוכן הדברים הם על אחריות

הכותבים בלבד, ולא בהכרח משקפים את דעת

האגודה. הארות והערות שתקבלנה בשמחה

ובברכה, לדון כדרכה של תורה, ובפרט כדרכם

של תלמידי חכמים שבארץ ישראל, הנוחים זה

לזה בהלכה. והאמת והשלום אהבו.

דוא"ל לענייני הגליון ולתגובות:

DOAR@KEDUSHASTZION.ORG

אגודת קדושת ציון

פועלת להעמיק את תודעת

המרכזיות של ארץ ישראל

ביהדות, כמקום שנתנהל בו

כאומה שלמה הפועלת על

פי תורת ה'.

חלק א' - מאמרים:

3 גודל מעלת המגורים
בארץ הקודש
ליקוט מדברי רבותינו

6 שנה לפטירת מורנו הגר"י
שוורץ זצ"ל
חתנו, הרב נעם לסר

7 התשובה והגאולה
הגאון רבי מרדכי שריקי, ראש
מכון רמח"ל

8 מתשובת היחיד לתשובת
האומה
הרב יהודה אפשטיין, יו"ר
האגודה

10 תשובה מאהבה - מתוך
התבוננות במעשה ה'
הרב דוד מלינובסקי

12 בדין כפייה על המצוות
וחובת אפרושי מאיסורא
הרב מנשה בן-יוסף

14 משפטי ה' מול משפטי
האומות
הרב ישראל זיידה

15 בעקבות הספר הקדוש
'אם הבנים שמחה' חלק י"ג
ליקוט: הרב בצלאל גנז

17 המשך סדרת 'מחזה ישעיהו'
קיבוץ גלויות ותקומה לאחר
הידלדלות נוראה
הרב חיים דוידוביץ'

18 סוכות בארץ החיים
מחבר ספר 'מצוות חיבת הארץ'

20 ועל המדינות בו יאמר
הרב חיים אינהורן

21 בית המדרש
קוראים כותבים

חלק ב' - המגזין:

22 חובת הבטחון לעתיד
על-סמך נסי העבר
הגאון רבי יצחק ברנד

23 צער, תשובה והתבוננות
בחטא המרגלים
כותבי המערכת

24 גשר מנייר
ש. פרידלנד

26 רשמי הטיוול בשומרון
כותבי המערכת

28 מקומות בארץ - שכס,
חלק א'
הרב מאיר גולדמינץ

31 רשמים משער הכותנה
מכתב למערכת

32 פלקט לתליה בסוכה
הגרלה! פרטים בעמוד 31

התאחדות החרדים לדרישת ציון
על טהרת הקודש

קוראים יקרים שלום וברכה,

בסיומה של שנת התשפ"ג, ברצוננו להודות לה' יתברך על כל
ההתקדמות שנעשתה בדרישת ציון על טהרת הקודש ובפעילות
אגודת 'קדושת ציון', שחרטה ערך נעלה זה על דגלה.

אבקש יהדות במיוחד מקרב לב לכל הפעילים המסורים, שהפכו
אגודה שהיו בה בעיקר להט אידיאולוגי ורעיונות נשגבים לתנועה
חיה, רעננה ובעלת השפעה גוברת והולכת על הציבוריות של עם ה'.

אודה לכל הכותבים המסורים, לכל המפיצים, לפעילים שעושים
ימים כלילות, לרבני האגודה ולכל מוסרי הנפש שהיו מוכנים גם
לשלם את המחירים הנדרשים, שהם נחלתם של אלו, אשר האמת
לבדה היא נר לרגליהם.

לקראת השנה החדשה, שנת התשפ"ד, מחובתנו להגביר עוד יותר
את הפעילות בכדי לעמוד ברף הציפיות שציבור כה גדול בכמות
וכה יקר באיכות מציב בפנינו. לשם כך אנו זקוקים גם לתמיכתכם
הכספית, וככל שתהא זו תמיכה קבועה - כך נוכל יותר לבסס את
הפעילות, שהולכת ומתרחבת.

אבקש בזאת מכל אחד ואחד, שיעשה את המאמץ הדרוש והנצרך
ויצטרף למאות התומכים שכבר תורמים מדי חודש בחודשו איש
איש כפי יכולתו וכפי הבנתו את גודל ערך הפעילות, כמובן בהתאם
לאפשרויות העומדות בפניו.

בברכת שנה טובה, שנת גאולת ציון והעמדת מלכות ה' על כנה

בברכה,

יהודה אפשטיין - יו"ר אגודת 'קדושת ציון'

- התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש.

מתחברים למשמעות התורנית המעשית של ארץ ישראל

qdushat-zion.022.co.il | 079-538-3396 טל: | kdst.office@gmail.com

לתרומה: נדרים פלוס: 'אגודת קדושת ציון' | בנק מזרחי (20) סניף 459 מספר חשבון 109491 - 'קדושת ציון'

לתרומה / למני גליונות להפצה

לתרומה/ למני: נדרים פלוס: 'אגודת קדושת ציון' | לתרומה בלבד:
בנק מזרחי (20) סניף 459 מס' חשבון 109491 - 'קדושת ציון'

דעת תורה - ליקוטים

חלק ב' • פתיחה • מעלת ישיבת ארץ ישראל • עלית גדולי ישראל לארץ הקודש • גדולי ישראל שחשקו לעלות לארץ ישראל

גודל מעלת המגורים בארץ הקודש

פתיחה

אך למותר הרבות דברים בגודל מעלת ישיבת ארץ ישראל, שהרי כבר נתפרש הדבר בתורה נביאים וכתובים, ואף בדברי חז"ל ורבתינו, ראשונים ואחרונים, ואין מחלוקת בדבר, ומוסכם ופשוט הוא בכל ישראל. ואף על פי כן, שומה עלינו לחזור ולשנן את הדברים מכמה טעמים. האחד, כי אלו אשר זכו כבר לישב בארץ הקדושה, צריכים הם להכיר רום מעלת מצוה זו, ולא להיות ח"ו בכלל המקיימים את המצוה כמצוות אנשים מלומדה. ובוודאי אלו היושבים בארץ נכר, הרחוקים מפלטרין של מלך, שאף אם יתכן שכבר שקלו בדעתם אם לעזוב אדמה טמאה ולהתקדש בקדושת הארץ, ומחמת סיבות אמיתיות החליטו לעת עתה לא לנקוט בצעד אמיץ זה, אך לפעמים כבר הופך הדבר להרגל, ושוב אין הם שואלים את עצמם בכל יום חדש שמא ואולי הגיעה עת שתחפץ והוכשרה השעה לשוב הביתה לארץ שאוירה מחכים, פסיעותיה מושכרים, ושמיה קודש קדשים. על כן נביא בגליון זה מעט מן המעט ניצוצי אור מדברי חז"ל ורבתינו, שדיברו על גודל מעלת המגורים בארץ הקודש, לצד תאורים נלבבים על עליותיהם של גדולי הדורות לארץ הקדושה, תוך מסירות נפש והקרבה שאין לתאר מתוך השתוקקות לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

מעלת ישיבת ארץ ישראל

התורה עצמה חוזרת פעמים רבות על כך, ששכר התורה והמצוות הוא ישיבת הארץ. הדברים חוזרים על עצמם בפרט בספר משנה תורה בו אנו עוסקים בשבועות אלו, ואנו אומרים את הדברים בכל יום פעמיים: "והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום... למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבתים לתת להם כימי השמים על הארץ".

אף כל שאיפותיו של משה רבנו בחיר הנבאים כלולות בדבר אחד, כמו שכתב רבינו הגר"א (אדרת אליהו דברים לג כט): **"ושבחה מבואר בכל התורה וכו' וכל תשוקתו של משה היה לכנוס בה"**.

וכך היא ההנהגה הראויה לכל איש ישראל, כמש"כ בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פרק נט): **"וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל, ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה שנאמר (תהילים קו כד) 'וימאסו בארץ חמדה', ובפדיון נפשנו מהרה יהיה, כתוב 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', ושם כתוב 'אתה תקום תרחם ציון'"**.

וכן כתב החסיד יעב"ץ בסידורו (סולם בית אל ג ו): **"ידוע, שחובת המתפלל לכוון גופו כנגד ירושלים וכו' וכאן ראינו לזכור ירושלים שנית לומר שלא יספיק הרושם והרמז וכו' ולזה צריך כל אדם מישראל לעשות בלבו הסכמה קבועה ותקועה לעלות לדור בארץ ישראל ולהשתוקק להיות זוכה להתפלל שם לפני היכל מלך, אעפ"י שחרב לא זזה שכינה ממנו, והדר בחו"ל עובד ללא א-להי אמת כמו שאמר דוד המלך - 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' "**

וכתב רבנו החתם סופר זצוק"ל (תורת משה פרשת שלח): **"והמבין ויורד בדעתו לסוף קדושת ארץ ישראל וקדושת נפשו, ימסור נפשו וכל הונתו רק לעלות ולראות"**.

וכך דרש רבינו הגר"י איבשיץ זצוק"ל (יערות דבש חלק א דרוש יד): **"מזה תבינו כמה מצות יש לחמוד לעלות לארץ ישראל כמ"ש השל"ה וספרי יראים שתמיד יהיה בלב אדם חשק וחמדה לארץ ישראל, כדכתיב 'והיו עיני ולבי שם כל הימים', והיו עיניך ולבך שם כל הימים, ותמיד אם אדם מלא כל חמודות, יזכור שהוא חסר, שאינו בארץ ישראל תכלית השלימות, ויתעצב על כך, כי עיקר חסר אצלו, וכמ"ש 'אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי', כי לשמחה מה זו עושה אם מקום תכלית האושר האמתי חסר"**.

בעל היסוד ושורש העבודה אף צוה על כך בצוואתו לבניו: **"בני אהובי תשוקתכם יהיה בתמידות ליסע לארץ הקדושה, ובוודאי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והוא בספרים אם אין מוסכם בלב אדם הישראלי בתכלית ההסכמה שבוודאי קודם שימות יראה לשום פעמיו לנסוע לארץ הקדושה למות שם, עונשו מרובה רח"ל, ובוודאי אם לא יהיה תשוקת האדם בתמידות לזה, לא יהיה גם כן הסכמה בלבו. לכן בני אהובי, ברו לבכם לזה, ולה' הישועה"**.

וז"ל ספר 'פלא יועץ' על ארץ ישראל: **"ארץ ישראל הצבי ישראל, ידוע מעלתה כי רבה כמבואר בזוהר הקדוש ובשאר ספרי הקדש, אשר יבחר בו ה' יקריב אליו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, וצריך כל אדם שיהיו עיניו ולבו שם כל הימים, על דרך הכתוב 'צמאה נפשי לא-להים לא-ל חי מתי אבא ואראה פני א-להים', ובכן ישתדל בכל עוז לקבוע דירתו בארץ ישראל"**.

עלית גדולי ישראל לארץ הקודש

רבים מאד מגדולי ישראל בכל הדורות עשו מאמצים כבירים לעלות לארץ הקודש, לעתים תוך סיכון עד כדי מסירות נפש ממש. יש מהם שבאו להשתקע בה, ואף בדורות שלא היה הדבר אפשרי, לא נמנעו מלבוא לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. נביא מעט מפי כתבם וכתבי תלמידיהם של הגדולים אשר זכו לכך ובטאו את גודל התרגשותם והתרוממותם במילים חמות ומרגשות.

מראשוני רבותינו שעלו לארץ הקודש הלא הוא רבנו הרמב"ן, וכך הוא כותב בדרשתו לראש השנה: **"זוה מה שהוציאני מארצי וטלטלני ממקומי עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי נעשיתי כעורב על בני אכזרי על בנותי, לפי שרצוני להיות טלטול נשמתי בחיק אמי"**.

ועוד מובא שיר שכתב הרמב"ן (כתבי הרמב"ן חלק א' עמ' תכו): **"אני הגבר ראה עני, גליתי מעל שולחני, הרחקתי ממני אוהב וריעי, כי ארך המסע מהשתרע, הייתי נזיר אחים, במדבר מלון אורחים, עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי, ושם הנחתי את רוחי ונשמתי, עם הבנים והבנות אשר כנפשי, ועם הילדים אשר טפחתי ורביתי על ברכי והם ראשית דרכי, הם לי הנאהבים והנעימים, והיו עיני ולבי שם כל הימים, וכבוד החברים זכרון געגועיהם כצפועני ישן, מיוחדני מחשך, ונקל זאת, וכל יקר ראתה עיני להבזות, כי טוב לי יום בחצריך, לבקר בהיכלך החרב ומקדשך השומם, לחזות ולרצות אבניך ואת עפרך לחונן, ועל חורבותיך לקונן, כי עפרך בפי צוף ופנג, ובכיתי עליך במר נפשי מספד מר ובבכי אתענג"**.

הזדעקו הרבה מנוסעי האניה שהסתכלו בעינים סקרניות על התרגשותו של הצעיר התמהוני. אחרים הזהירו אותו וביקשוהו לרדת מחשש שלא תמעד רגלו ויתגלגל מראש התורן, אבל מורנו נאחו בכל כוחותיו במוט התורן, כשהוא צווח בהתרגשות כל מיני ביטויי התפעלות, ולא הסכים לרדת מעל ראש התורן עד שהודיעוהו מהסיפון, שהנה גם משם כבר רואים".

דברים דומים כתב הגה"צ רבי אריה לוי זצוק"ל על עליתו לארץ ישראל: "והנה בראותי מרחוק את ארץ הקודש אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, נעשיתי לאיש אחר לגמרי. נרעשתי ברגש נורא מאוד מרוב שמחה, ועיני זלגו דמעות. אמרתי - אמותה הפעם, אשר זיכני השי"ת להיכנס לארץ אבות. שכחתי כל הייסורים, וכמו רוח אחרת נכנסה בי - רוח של שמחה ועונג רוחני עד אין קץ, ועיני זלגו דמעות מאין הפוגות, כי זכיתי ברחמי שמים להיכנס לאה"ק ת"ו, אשר עליונים ותחתונים מצפים לראותה. ירדתי על החוף ודרכתי על אדמת הקודש. הרגשתי על כל צעד ושעל, שאני דורך בכף רגלי על אדמת הקודש".

כ"כ מרן הגר"ז סורצקין זצוק"ל (בהקדמה לספרו על ויקרא): "והנני בזה להודות ולהלל ולשבח את בוראי על כל חסדיו והציל אותנו מכף כל אויב ואורב והביאנו אל הר קדשו אל עיר א-להים קדש משכני עליון והביאני אל המנוחה, אמנם לא אל מנוחה שלמה, כי הערבים לא השלימו עדיין עם הרעיון שבא מועד לפנות את ארץ ישראל לבני ישראל, ותמיד הם נמצאים עמנו במצב של הטרדה ותגרות".

בספר 'לפיד האש' מתואר בואו של מרן הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מקלויזנבורג זצוק"ל לארץ ישראל (עמ' תפה): "קרוב לשעת חצות הלילה, אור ליום חמישי כ"ב בחשוון, המריא שוב המטוס, והפעם ישר לארץ ישראל. רבינו זי"ע ישב כל הדרך אפוף להבות קודש, עיניו יורדות פלגי דמעה, כולו רועד מהתרגשות ושפתותיו רוחשות בעל פה את פיוטי הגעגועים מקינות תשעה באב - 'ציון הלא תשאלני', 'ציון עטרת צבי', 'ציון ידידות', 'ציון צפירת פאר'. עין בעין ראו אז כולם - כל הנוסעים היהודים שהיו עמו במחיצתו באוירון - כיצד משתקף בקלסתרן ציור חי של דורש ציון אמיתי, כפי שמתארו רבי יהודה הלוי זלה"ה - "אסיר תקוה, נתון דמעיו כטל חרמון, ונכסף לרדתם על הרריך, ינעם לנפשי הלך ערום ויחף עלי חרבות שממה אשר היה דבירך, לבי יאווה לחבק בזרועות עפר ארצך, ואחשוק בפי נשק אבניך, אניד לבתרי לבבי בין בתריך, וארצה אבניך ואחונן את עפרך". הורגש, כאילו מלאכי מרום מלווים אותו כשעומד ליכנס בארץ השכינה, מלאכים מארץ ישראל, ובארבע אמותיו נושב כבר אוירא דארץ ישראל. לא קשה לשער איזו סערת רוח התחוללה בלב הרבי פנימה באותו רגע מרומם ונשגב, שכל ימי חייו ובכל גלגוליו הנוראים שאף וערג לקראתו, הוא הרגע בו דרכו רגליו על אדמת הקודש דוכתא דמשה ואהרן לא זכו ליה".

וכך תאר מרן המשגיח הגרא"א דסלר זצוק"ל את הרגשתו העילאית בארץ ישראל (מכתב מאלהו חלק ה' עמ' 519): "מה אומר לכם חביבי, אני מרגיש בחוש אמיתי דברי רבנו יהודה הלוי שאמר - "חיי נשמות אויר ארצך" - חיי נשמות ממש וכו' רחבת ידים מאוד מאוד היא, קדושת הארץ מאשרת ומעגנת לבלי סוף. הלא מובן ממילא מצב רוחי והלך מחשבותי".

לסיום פרק זה נביא את אשר מספר רבי אליהו האיתמרי בעל 'שבט מוסר' על אחיו, שהלך רגלי לארץ ישראל מרוב אהבתו אליה (מדרש

בעל ה'כפתור ופרח' כותב בהקדמתו לספרו, שבכל שנות נדודיו לא מצא מנוח לכף רגליו, "עד כי הביאני המלך חדריו, המלך שהשלום שלו, משכני לארץ הצבי ארצנו הקדושה, לישוב בצלו".

אף רבנו חיים בן עטר בעל האור החיים הקדוש עלה לארץ הקודש, וכך כתב בהקדמת ספרו: "והאיר ה' עיני שכלי, אין זה אלא לקום ולעלות אל מקום חשבתי בו, הוא מקום השכינה עיר הרמה עיר החביבה על א-להי עולם וממשלות עולם עליון ותחתון ואזרתי כגבר חלצי, סכנתי עצמי סכנות גדולות דרך מדבר, באתי בו עד כי הביאני פה עיר ליוארני יע"א לעלות דרך כאן לארץ חפצתי והצצתי ביושבי ארץ".

רבים מתלמידי רבנו הגר"א מוילנא עלו לארץ במה שמכונה 'עליית תלמידי הגר"א', וכך כתבו תלמידי הגר"א באגרת על רבי ישראל משקלוב: "שבא הוא וכל בני ביתו להסתפח בנחלת ה' וגבול תפארנו באהבה, בחיבה ובנשיקת עפר אדמתה בהלל והודיות על כל פסיעותיו בגעגועים רבים כבן אל חיק אמו".

ועוד קודם לעליית תלמידי הגר"א, עלו לארץ הקודש כמה מגדולי תלמידי הבעל שם טוב הקדוש ותלמידיהם, ומקום של כבוד יש בדברי הימים לעליית הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטבסק והרה"ק רבי אברהם מקאליסק, מגדולי תלמידי המגיד זי"ע, אשר עלו בראש קבוצה של כשלוש מאות תלמידים - הם ומשפחותיהם - והקימו את הישוב החסידי בארץ הקודש, תחילה בצפת ואחר כך בטבריה.

וכ"כ מרן הרה"ק בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים במאמריו:

"רבנותינו סבלו בארץ ישראל חרפת רעב והיה ביכולם לחזור לסלונים שבחו"ל, ולא עשו כן מכח דברי הרמב"ם, שאומר שאסור לצאת מא"י לחו"ל אא"כ חזק שם הרעב, ואע"פ שמוותר לצאת אינו מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה יצאו ונתחילו כליה למקום. ולמדנו מכאן, שהגם שיש הלכה, יש מדת חסידות, והם התנהגו בזה במדת החסידות ושקלו והבינו, שכיון שרצון ה' לאהוב את ארצנו הקדושה קיימו זאת רבותינו הקדושים בכל חום לבם ומאודם, ובדרכיהם אנו הולכים לאהוב את הארץ הקדושה".

מרן הרה"ק רבי משה מלעלוב כתב מהספינה בדרכו לארץ ישראל בשנת תר"י (מדמויות ירושלים עמ' רל): "הנה אנכי יצאתי מארצי ממולדתי ומבית אבותי הקדושים, אם כי היה קשה מאד פרידתם, אבל מחמת חיבת עיה"ק וגם מטעמים הכמוסים עמדי, אזרתי רוב עז כגבור חלצי".

וכך כותב בעל ה'אמרי בינה' - רבי מאיר אויערבך זצוק"ל - בהקדמתו לספרו: "זוהב הארץ היא טוב - אין טוב כתורת ארץ ישראל. והקרבותי על מזבח אהבת ציון וירושלים כל מחמדי, עזבתי את בני היקרים המופלגים ואחי ורעי, ובחרתי לשבת גלמוד בד' אמות של הלכה בקודש".

בספר 'האיש על החומה' מתוארת עליתו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל עם רבו הגר"א שאג זצוק"ל (חלק א עמ' 127): "כשהודיע רב החובל כי בעוד שעות מועטות עומד להתגלות באופק חופה של ארץ הקודש, באותה שעה גברה התרגשותם ביותר. מעתה היה כל רגע נדמה להם כנצח, וכאילו נתעורר בקרבם רצון עז לזרז את מהלך האניה למען תחיש את חתירתה אל חופי הארץ הנכספת.

מורנו לא היה יכול לשלוט ברוחו ונתעורר בו דחף פנימי עז, שהוא צריך לעשות משהו ולא לעמוד בשעה זו ולצפות באפס מעשה עד שהאניה השטה לאטה תגיע אל היעד הנכסף. מבלי להרהר הרבה, ניתר ממקומו בתנועה מזוהזת ישר אל סולם התורן, ובזריזות מופלאה דילג משלב לשלב על סולם החבלים הצמוד לתורן, ותוך דקות ספורות והנה הוא בראש התורן כשעיניו הבחינה מרחוק בפס צהבה של חול שאליו מתנפצים גלי הים ונעצרים, ומכאן מתחילה היבשה של הארץ הקדושה והחביבה, התחיל לצווח בקול אדירים - "הנה מורי ורבי, הנה שם היא ארץ הקודש, אני רואה, אני רואה אותה ממש ממש - את הארץ". לשמע הקולות וקריאת ההתפעלות

נפוצות הגולה לציון ברנה. גם אנכי משתוקק הייתי בתשוקה גדולה להיות בארץ הקודש, ומה גם לעת זקנתי, אך לא זכיתי לזה בעוונותי הרבים, ומן השמים עכבונני."

ואף מרן בעל האחיזה צוק"ל (קו"א אחיעזר חלק ב עמ' רעו) גילה כי: "הרעיון מנקר במוחי זה כמה שנים, אשר נפשי איוותה לעת זקנה להסתופף בחצרות היכל ה'".

אליהו דרוש ה): "והחסידי אחי כמהר"ר יצחק הכהן נר"ו וכו' בהיותו בן י"ח שנים חשקה נפשו להלוך לירושלים תוב"ב להסתופף בצילו יתברך מקום אשר שכן שמו שם, ולא היה יכולת בידו להלוך, ומרוב חשקתו שם לדרך פעמינו להלוך ברגליו אחר שיירה שהיתה הולכת והקב"ה עשה לו נסים אין חקר וחננו עם בני השיירה ושכרו לו חמור לרכוב עליו והוליקוהו על כפים עד מקום חפצו והלך בבית המדרש ולא יצא משם מעולם וכו' ובהיותו שם ויהי רעב גדול בארץ עד שברחו רובם מארץ ישראל לחוצה לארץ שרעב של מהומה היה רעב של לחם ומים כי לא המטיר ה' באותו שנה ורבים מתו מצמא יותר מהלחם והעשירים אשר היו שם היו קונים קיתון של מים בערך גדול והוא מוטל ברעב ובצמא ובאו אצלו החכמים ואמרו לו שילך לחוצה לארץ עד יעבור זעם והם ישאו עליהם עונו והוא השיב שכונתו למות בארץ הקדושה ומה לו למות ברעב או ממיתה אחרת וכו' ועם כל זה לא שם לבו לצאת לחוצה לארץ". ומאריך שם במעשה עד כמה מסרו נפשם בכדי להיות בא"י.

אגרת מתלמידי הגר"א משנת תק"ע לגולה על שליחותו של הגאון רבי ישראל משקלוב

הארץ מבשרת, הארץ מתעוררת, ארץ מה לשון אומרת - זכרתי ימים הייתי ממלכת גברת, ביד השם עטרת תפארת.

גם עתה בי לא שום דבר נחסרת, בי התורה מתבררת, בי היראה מתגברת, בי הנשמה משוחררת, מעוונותיה החקוקים בעט ברזל ועופרת.

ומדוע אני שחרחרת, בזיה מכבדי ושממה מיושבי, ואני שכולה וגלמודה, הלא אני ארץ חמדה, חמדת העליונים והתחתונים, טובה בשני עולמים המזומנים...

אמת מה נהדר ישיבת הארץ הטובה, אמת מה נפלא חיבת ארצנו, אמת מה נאה קודש זיו הדר ישיבתה והליכתה, שבתה וקיימתה, שלותה ושלמותה.

גם בחורבנה אין דמיונה, בשממותה אין כמותה, בשלוותה אין דכותה.

טוב עפרה ואבניה, טוב תבואתה ופירותיה וירקותיה, טוב זכות איריה,

טוב השגת תורותיה, טוב ריבוי מצוותיה, טוב טהרת קדושותיה, טוב הליכות ד' אמותיה.

מצלת אנשים ומביאם לחיי עה"ב בדרכיה, ואף במתים חפשי מעול שר המות בגבולותיה, כי אם לאחד ממלאכי מעלה לוקח נשמותיה, מכפרת על נוחי נפש במנוחותיה, ארץ שמותיה חיים תחילה בתחתיתה, התורה שיבחה ברבת שבחיה, התורה ריממה ברוב רוממותיה, ומי יוכל לפאר גודל פאר המלכה בכל חלקיה וכו', וכי היא אינה כדאי למטרר בגינה רברביה קרתא, הלא היא שרתי במדינות שבחיה אין למנות.

(הודפס בס' פאת השלחן הוצאת יד בנימין תשכ"ח ירושלים)

אף אצל רבים מרועי החסידות בכל הארצות פֵּעַם הרצון לעלות לארץ, זאת מלבד רבים רבים שאכן זכו לכך, כפי שכתב כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א בהסכמתו להוצאה מחדש של ספר 'שער החצר' להרב דוד בן שמעון צוק"ל, שבו מובאות תרי"ג מעלות של ארץ ישראל: "אך למותר לספר מה גדולה היתה חיבתה אצל אבותינו הקדושים זי"ע, שרבה עד מאד השתוקקותם לעלות ולישב על אדמתה ולשבוע מטובה, ועוד יזכר לנו אהבת איתן של כ"ק אדמו"ר צוק"ללה"ה לארעא קדישא דדין, מורשה היא לו מזקינו הקדוש בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע, שבחיבה מיוחדת היה מזכיר את האגרת המונחת בגניזו, בה כתב דו"ז הרה"ק מוהרש"א מראצפערט בנו של זקה"ק מצאנז זי"ע: "הנה זה שנים רבות אשר חשקה נפשי לעלות ולדור בירושלים עיר קדשנו, ואולם היה לי מניעות רבות, אבל כעת עלה בדעתי חזקה לעלות לירושלים וכו', וגם כ"ק אדמו"ר הקדוש רשכבה"ג זלה"ה היו לו חשקות גדול ליסע לארה"ק".

הרש"א מראצפערט

אחר דברים שכאלו חוצבי להבות אש מפיהם של רבותינו חסידים וקדושים על מעלת העליה לארץ הקודש, ואחר שראינו כיצד רבים מרבותינו שבכל הדורות אף עשו מעשה רב בעצמם, ואף אלו שלא זכו לכך - השתוקקו לכך בכל מאודם, מי הוא זה אשר יש באפשרותו לעזוב את טומאת ארץ העמים ולעלות ולהראות בארצות החיים, אשר לא יושב על כך כמוצא שלל רב.

גדולי ישראל שחשקו לעלות לארץ ישראל

מלבד כל רבותינו שזכו לכך ואכן התישבו בארצנו, רבים מספור הם אותם אלו שחשקו בכל לבם לכך, וחלקם אף נקטו בצעדים ממשיים לשם כך, אך לא עלתה בידם. אחד המפורסמים שבהם הוא רבנו הגר"א מוילנא צוק"ל, שניסה לעלות לארץ הקודש, כמו שכתב באגרתו הידועה: "ואני תודה לא-ל נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה חמדת כל ישראל וחמדת ה' יתברך, כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה". ואמנם לא עלתה ביד הגאון להוציא רצונו אל הפועל, אך כמה מתלמידיו זכו לכך כפי שהרחבנו לעיל, ומתוך מסירות נפש מופלאה הניחו את התשתית לחידוש הישוב היהודי המאורגן בארצנו, אשר עליו התבססה שיבת ציון האדירה של זמננו.

אף רבנו החתם סופר צוק"ל שאף לעלות לארץ הקודש, כפי שכתב באחת מתשובותיו (יורה דעה סי' לג): "מי יתן ויזכני השי"ת להיות מהמיישבים של ירושלים". ואף בנו רבי שמעון סופר בעל המכתב סופר' סרב להתחייב לחזרה רבנות ארוך מדי בגלל שאיפתו לעלות לארץ ישראל, וכפי שכתב כשבקשו ממנו להיות רב בעיר פאפא: "והאמת אגיד לאהובי, כי גם אני גם זוגתי הצדקת תחי' עינינו נשואות ומיחלות לה' שייסייעני על דבר כבוד שמו לחזות בנועם ה' בהר קדשו בירושלים תוב"ב במוקדם האפשרי, וכבר גליתי לאהובי קצת מאין עלתה מחשבה זו על לבנו, ה' ישמרנו ויחיינו וישמחנו על בנינו לאורך ימים טובים. לזאת הסכמתי בדעתי, אם יבואו הנה האנשים הידועים, בשום אופן לא אבטיח להם להשכיר עצמי להם לזמן מוגבל כאשר המה מבקשים לכל הפחות לחמש שנים, ואם יפצרו בי, אני מגלה ליחידי סגולה שבהם טעמי ונמוקי - אולי על ידי כך יניחו אותי ולא יפצרו בי, וה' א-להי אבותי יעזור לי להשלים

ה'מכתב סופר'

מחשבתנו לטובה לראות ולקראות בעיר ה' שמה עד ביאת הגואל בב"א".

וכך כתב בעל ה"ערוך לנר" בצאוותו: "היות ולא זכיתי להקבר בארץ הקדושה, כפי שהיתה תוחלתי העמוקה, רצוני הוא לפחות להיות כולי נקבר בעפר ארץ ישראל, קניתי לי ארגז שבו עפר ארץ ישראל ובו יכוסה כל גופי".

אף רבנו החפץ חיים צוק"ל שאף לעלות לארצנו הקדושה, כפי שכתב במכתבו (החפץ חיים חיו ופעליו חלק ב): "התענגתי לשמוע משלומי הטוב בשונו לשלום הביתה, יזכה לעלות יחד עם כל

בהכנת המדור נעזרנו רבות בקונטרס 'ביאור גודל מעלת מצוות נטיעת עצי פרי בארץ ישראל' ותשו"ח למחבר שליט"א על רשותו להשתמש בחומר. ניתן להשיג את הקונטרס המלא אצלו בדוא"ל - 5371rh@gmail.com

בגליון הבא נתמקד בעזר ה' בדברי גדולי ישראל על חומרת היציאה מארץ ישראל. הקוראים החשובים מוזמנים לשלוח חומרים בנושא זה (נא להקפיד לציין מקור) לדוא"ל DOAR@KEDUSHASTZION.ORG

כל אורו נלך

שנה לפטירת מורנו הגאון רבי יואל שוורץ זצ"ל

בי"ב אלול חל יום השנה לפטירת מורנו הגאון רבי יואל שוורץ זצ"ל, אשר ליווה את אגודתנו החל מימיה הראשונים, תמך, סייע, עזר ונשא את דברותיו חוצבי להבות קודש בכינוסי האגודה. זכות גדולה נפלה בחלקנו, שאותו ענק הרוח - אשר עוצם צדקותו וחכמתו העמוקה התגלו בפנים כה רבות - ראה באגודת 'קדושת ציון' כבמה הראויה להפצת תורתו - תורה שהייתה בה אהבה ויראה, עבודה תמה, צפיה לגאולה והשתוקקות עזה לראות במלכות ה', וכפי שהתבטא לקראת סוף ימיו - "אני מודה לה' שזכיתי לראות את ימות המשיח. הלוואי ואזכה גם לראות פני משיח...". במלאות שבועה להסתלקותו של אותו גאון וצדיק, ערכה אגודת 'קדושת ציון' הספד בבית רמח"ל - אכסנייתו של הגאון רבי מרדכי שריקי - וכעת, לרגל יום השנה, אנו מתכבדים להביא עלי גלין דברים לזכרו מאת חתנו הרב נעם לטר.

ואומרים - "הגדתי היום לה' א-להיך כי באתי אל הארץ". מצות הביכורים מלמדת אותנו, שאנחנו לא נמצאים בארץ שלנו. לא הגענו לכאן כדי 'להיות עם חופשי בארצנו', אלא להיות עם של עבדי ה', השומרים את בריתו.

ובזה יובן היטב מדוע מלים את העלאת הביכורים בקול המון חוגג, משום שאת המסר הזה צריכים להפנים גם אותם שאינם עוסקים בעבודת אדמה.

הבה ונהיה כנים עם עצמנו - כמה פעמים בשנה אנחנו נזכרים בעובדה, שאנו נמצאים בארצו של הבורא? מה גדולה הזכות, ומה עצומה התביעה, להתנהג בה כראוי כאורחים בארצו של מלך. הפסוק אומר - "כי גרים ותושבים אתם עמדי". תזכרו, שזו לא הארץ שלכם, וככה תתעלו ביראת שמים ומידות טובות כיאה וכיאות לנמצאים בארצו של המלך.

מי שמתבונן בדברים יראה, כי העיסוק בארץ ישראל כמתנת הבורא הוא **בדיוק ההיפך** מהמושג המקובל של 'לאומיות'. אותה 'לאומיות' אומרת, שמה שמאחד אותנו הוא **היותנו** בארץ, ומדברים עברית. ואנחנו אומרים - לא, אנחנו **אורחים** בארץ, מה שמאחד אותנו זו ברית קיום התורה בלבד, ומכח אותה ברית אנחנו נוחלים את הארץ. ארץ ישראל אינה שלנו, אלא מיועדת לנו.

ויש כאן נקודה עמוקה יותר.

מי שבאמת רוצה לקיים מצוות כראוי, הארץ היא המקום הטוב ביותר עבורו.

קדושת הארץ משפיעה על הנפש ועל הרוח, האקלים הסביר שבארץ שאין בו קור מקפיא או חום בלתי נסבל, וכן הזריחה והשקיעה, הכל בגבול הסביר, המאפשר לקיים מצוות כראוי. למשל בקנדה ליל שבועות מתחיל בשתים עשרה בלילה ונגמר בארבע, מה אפשר להספיק בארבע שעות.

ומעל הכל **התושבים שבארץ**, אף אלו שאינם שומרי מצוות אינם דומים לגויי הארצות, שהרי יהודים הם, רחמנים בישנים וגומלי חסדים. אמר לי פעם חבר תושב שוייץ - "אתה לא יודע מה זה לגור ליד גויים".

כמה כאב לנפטר הגדול, מצעדי התועבה שנעשים בפלטרין של מלך, והיה נוהג להתענות מרוב צער. והיה מתאונן על צרות רבות שפקדו את העם סמוך ונראה לאירועים מבישים אלו.

כמה כאב לנפטר הגדול הזלזול בשיבת הארץ, הנהירה ההמונית לחו"ל ללא סיבה מוצדקת. ומבלי להכנס להיבט ההלכתי, והצורך לנפוש... חסרה לנו אהבת הארץ, משום שהיא ארצו של ה'. גם במקרים שמותר לנסוע לחו"ל, ולפי השיטות שמותר, זה צריך להיות מלווה בכאב...

כשנקום בבוקר, ונזכור שאנו נמצאים בבית מלונו של הבורא יתברך, נוכל להתגבר ביתר שאת על הניסיונות האורבים לפתחנו.

ויהיה לנחת רוח לנשמת הרב יואל בן אהרן ת.נ.צ.ב.ה.

רבות נכתב אודותיו, עוד יותר סופר בימי השבעה. נחלי האדם שגדשו את הבית בימי השבעה, הוסיפו כהנה וכהנה על מה שידענו. כמה התמסר לכל יחיד ויחיד להעלותו על דרך המלך, כמה התיגע על דקדוק הלכה, כמה אנשים התעלו מלימוד הספרים הרבים שחיבר - 295 במספר. השבוע פגשתי אברך צעיר שאמר לי, שהיה קורא קבוע של ספריו.

ברצוני לגעת בנקודה קצת פחות ידועה, אך יש בה תועלת עבורנו. מדובר בענין שהיה בנשמתו של מו"ח, שהקדיש לה זמן וכוחות - קדושת ארץ ישראל. הדברים עדינים, משום שהם גובלים בכיכול במה שמכונה 'לאומיות'. ולמי שהכיר אותו הוא היה רחוק רחוק מזה. מאוד.

פרשת כי תבוא פותחת במצות הבאת הביכורים. טקס מיוחד במינו. החל מקשירת הפרי בגמי, נתינתו בסל מיוחד, הבאתו לירושלים בקול המון חוגג. הכל טוב ויפה, אך כשמגיע האיש לבית המקדש הוא נדרש לקרוא מקרא ביכורים, המגולל את קורות ההיסטוריה מיום היווצר האומה ועד עתה. וכל זה מעורר תמיהה, על שום מה צריכים אנו - שכבר השתקענו בארץ מזה דורות רבים - לגולל שוב ושוב את ההיסטוריה הקשה של העם החלש, שהיה בסכנת כליון על ידי ארמי אובד אבי, הלא הוא לבן שבקש לעקור את הכל. היה מן הראוי, שהחלקאי המאושר שזוכה לקצור את פירות עמלו, יאמר "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי" ותו לא. מדוע עליו לדשדש בהיסטוריה הקשה והמצערת? ולא זו בלבד, אלא יש כאן גנאי, שמתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו.

התשובה לכך פשוטה בתכלית. כל העמים שהתישבו בארץ כלשהי, התאגדו ושאפו לחרות בתוך ארצם. הצרפתים והאמריקאים, קיבלו את חירותם רק לאחר שישבו בארצם. אך עם ישראל נוצר כעם מחוץ לארצו, וקיבל את הארץ אשר עיני ה' א-להיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה - **בתנאים מיוחדים**. ואם חלילה לא יכירו מארצם.

מצות חלש, שקיבל
הביכורים מגלה לנו, שאנחנו עם את כוחו רק מטובת הבורא עלינו, ועיקר כוחו תלוי בהיותו בארצו. רק בארץ ישראל אנחנו מסוגלים לגדול כעם. ולכן מדי שנה בשנה, מעלים את הביכורים לירושלים

התשובה והגאולה

הגאון רבי מרדכי שריקי - ראש מכון רמח"ל

אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמקרבת [שמביאה] את הגאולה, שנאמר: "ובא לציון גואל ולשבי פשעו בינקב" (ישעיהו נ"ב). מה טעם 'ובא לציון גואל' – משום ד'שבי פשעו בינקב' (יומא פ"ג).

גדול כוחה של התשובה מכל המושגים של הקדושה ושל העבודה שאנחנו מכירים. חז"ל הגדילו לשבח את כוחה של התשובה ואת מעמדו של בעל תשובה, עד שלא השאירו לנו מילה להוסיף. וכן מובא בגמרא ביומא, בה פתחנו מאמר זה – "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם... אמר רבי חמא ברבי חנינא: גדולה תשובה שמביאה ופֶאָת לעולם... אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד... אמר רבי יוחנן: גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה... אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמקרבת [שמביאה] את הגאולה... אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות... היה רבי מאיר אומר: גדולה תשובה, שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחליו לכל העולם כולם..." ועוד מצינו בראש השנה יז: "אמר רבי יוחנן: גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם..."

אמנם אחר שמתבוננים בכל המעלות העצומות הללו שנאמרו על המושג הנשגב של תשובה, עדיין נשאלת השאלה - מהו הגדר האמיתי של תשובה? כשאנחנו מסתכלים בזווית האישית על מעשה התשובה, עולה המחשבה של חרטה מהמעשים הרעים שהאדם עבר עליהם, ובעקבותיה - לעזבם ולשפר את התנהגותו. המב"ט, הוא רבי משה מטראני, שהלך בעקבותיו של הרמב"ם, כתב בספרו **בית א-להים:** "חקרנו על גדר התשובה ומצאנוהו נכון ושלם והיא: **קריבה לה'**, מריחוק החטא. והרצון [דהיינו המתבקש] במילת קריבה הוא, היות **כוונת השב בתשובה להתקרב אל בוראו שנתרחק ממנו בעברו על דבריו**, ולא [לבקש] להינצל מן העונש על מה שעבר" (שער התשובה פרק א).

הרמב"ם, שריכוז את הלכות תשובה בספר המדע, ראה למעשה שכל הרעיונות של התשובה מתרכזים למצוה אחת - הלכה אחת: וידוי דברים [שכולל חרטה, עזיבת החטא, קבלה על העתיד, וכו']. בארבעת הפרקים הראשונים של הלכות תשובה הוא מבאר לנו כיצד לשוב לפני ה' על ידי חרטה וידוי דברים. הלאוין, כמו גם ביטול העשין - חומרותם נקבעת לפי העונש שמחייבת התורה. אמנם מפרק ה' עד סוף הלכות תשובה, רואה הרמב"ם בתהליך התשובה מנגנון של תיקון האדם עצמו והקשר שלו עם הא-להים. בחלק הזה, הוא אינו מזכיר את הנושא של חטאים או את המצוות שאדם עבר עליהן. תחת זאת, הוא פונה לשאלות המהותיות של החיים, כגון בחירה חופשית, אחריות האדם על מעשיו, השכר והעונש, אהבת ה' ועוד. אין פרוש הדבר, שהשתנו ערכי התשובה, אלא הרמב"ם מגלה כאן את ההיבט הפנימי של התשובה.

משמעות הדבר היא, שהתשובה לפי הרמב"ם וההולכים בעקבותיו, היא מהלך של האדם הרוצה להתקרב אל ה'. אותה קירבה אפשרית על-ידי התבוננות במושכלות האמיתיות, עד שישגה תמיד באהבת ה' ובתורתו. זאת, ועוד - לשפר תמיד את התנהגותו, אחר שהתודה ותיקון באופן נקודתי את החטאים הידועים לו. אם ישנו פסוק [כמעט] מפורש בתורה, המצוה על התשובה, הרי הוא: **"ושבת עד ה' א-להיך"** (דברים ל"ב). אמנם הרמב"ם, שראה את הפסוק

הנ"ל, לא החשיב אותו כמצווה, ולא מנה את מעשה התשובה בין תרי"ג המצוות. לשיטתו, ישנו הכרח במציאות בקיומה של התשובה, מפני שאילו לא הייתה אפשרות לתקן את העבר, במקרה שאדם מעד, היה זה עלול להטיל יאוש ורפיון רוח, כל ההתקדמות לתיקון ולשיפור הייתה נתקעת, ולא הייתה שום אפשרות להתקדם. לכן אפשרה ההשגחה הא-להית את פתח המילוט הזה ששמו תשובה, לתת מקום לכך שאדם, על-אף שחטא, יוכל לתקן את העבר ולצפות לעתיד טוב יותר. וז"ל הרמב"ם במורה הנבוכים (תרגום הרב קאפח, הוצאת מוסד הרב קוק, תשל"ז חלק ג פרק לז) -

"התשובה היא ... מן האמונות אשר לא יתישר מציאות בני אדם שומרי התורה אלא בהאמין בהם, כי לא ימלט כל איש מחטא ... ואילו יאמין האדם כי אין תקוה לרפא זאת המחלה לעולם, היה הולך במחשכי פעליו תמיד, ואפשר שיהיה מוסיף בחטאיו כשידע שאין לו תקוה ולא עצה. אבל כשיאמין כי יש תשובה - יתקן מעשיו וישוב למוטב, ועל דרך השלמות יותר ממה שהיה קודם חטאו."

לעומתו, הרמב"ן מנה - מכח הפסוק הנ"ל: **"ושבת עד ה' א-להיך"** (דברים ל"ב) - את מצות התשובה במנין המצוות, וכמ"ש בפירושו על ספר דברים פרק ל': "שתשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך ותקבל עליך ועל בניך לדורותם לעשות ככל אשר אנוכי מצוך היום...". ושם על הפסוק: "כי המצווה הזאת" - הוא מפרש: "המצווה הזאת [היא] התשובה הנזכרת, כי 'ושבת עד ה' א-להיך' מצוה שיצוה אותנו לעשות כן". "ונאמרה [המצווה של התשובה] בלשון בינוני. לרמז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן". כלומר, לפי רמב"ן פרשה זו כוללת גם מצווה, וגם רמז להבטחה. מה שהתורה הבטיחה - זוהי ודאות ברורה, שהתרחשה לאורך התהליכים ההיסטוריים. ולעניות דעתי, מצות התשובה מזכרת כבר בפרשת ואתחנן בתחילת ספר דברים: "ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחו. ובקשתם משם את ה' א-להיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. **בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עדיה' א-להיך ושמתם בקלו** (דברים ד כח-ל).

וכן דברי הרמח"ל בספרו אדיר במרום, עמ' לא: "ואודיעך בזה סוד גדול מה שאמר הכתוב: **בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וכו' ושבת עד ה' א-להיך** וכו' (דברים ד ל). דע, כי התגברות הס"א לגזור ח"ו גזירות על ישראל, נמשך לפי עלייתה להתאחז ולינוק במדרגות [הקדושות - הספירות]. כי כפי עלותה כך מתגברת. והנה היא עולה ומתגברת בספירות ז"ו, ואז נדחקים ישראל דוחק אחר דוחק. עד שהיא [הס"א] מגעת לאימא, והיא חושבת להתדבק שם גם כן, בסוד אימא דינין מתערין מינה (זח"ג סה א). אך באמת אינה יכולה, **כי אימא היא חירות**. ואז אדרבה, **ישראל מתדבקין בה ובורחין בסוד התשובה**. ולכן היה צריך המלך שגזירותיו קשות, **שהולך ומתגבר מספירה לספירה עד שמגיע לאימא, ושם נשבר כוחו, כי אדרבה - מתעוררת התשובה לישראל**. והוא סוד 'לפני שבר גאון' (משלי טז יח), ועל כן גם בריחת משה ורשב"י היו על ידי הגזירה. וכיון שבבריחה זאת נעשה ספר הזהר [של רשב"י - שברח מפני הגזרה], הנה כבר ענין התיבה קיים ועומד לכל מי שיזדמן אליו, **דהיינו הנדבק בספר הזהר כבר**

1 ע"פ דברי הגמרא (סנהדרין זז), שקודם הגאולה הקב"ה מעמיד לישראל מלך שגזירותיו קשות כהמן ומחזירם למוטב [והובא שם קודם לכן בתחילת המאמר].

יובל שנים למלחמת יום הכיפורים מתשובת היחיד לתשובת האומה

הרב יהודה אפשטיין – יו"ר אגודת 'קדושת ציון'

במרומי הגולן מהניסים האדירים שעשה ה' לישראל, 'תיקן' אותו משה דיין, האליל הציוני, באמרו – "לא היו כאן נסים, היה לנו צבא טוב".

אותה יוהרה, אותו סרוב לקבל עלינו את עול מלכותו של מי שעשה עמנו את כל הנסים הללו, הביא לשבר האדיר שנים ספורים לאחר מכן, כאשר פרצה מלחמת יום הכיפורים. שילוב של טפשות, רפיסות, תפיסה גלותית ולפיה אסור לנו להנחית מכת מנע, כי עלינו לצבור נקודות בדעת הקהל הבינלאומית ולשם כך עלינו להקריב אלפי חיילים [מזכיר משהו?...] ויוהרה שינקה מאותה תפיסה, ולפיה כחנו ועוצם ידינו מסוגלים להרתיע את האויב – כל אלו הביאו את מדינת ישראל אל סף תהום, כאשר רק נסי ה' – שיש אומרים שהיו גדולים אף יותר מבששת הימים – הביאו בסופו של דבר להצלה.

כששכחו רעמי התותחים וספרנו את האבדות, החלו מספר תהליכים פנימיים להתרחש בחברה הישראלית, כאשר החשוב

לא היו ימים מסוגלים לגאולה השלמה, כאותם ימים נפלאים בעקבות מלחמת ששת הימים. רק מי שהיה כאן אז יכל באמת לקלוט את התחושה ששררה בארצנו. פחד ורעדה אחזה את העם היושב בציון, הכל נבאו את קץ המדינה היהודית ואת שואת הגרזנים והסכינים שהכין לנו האויב הערבי הצמא לדמנו, כאשר רמקולים ברחבי בירות ערב בשרו את היום הגדול, בו יזכו המוני הערבים המשולבהים לזרוק אותנו לים ולהשלים את מה שעשה בן-בריתם, הצורר הגרמני, אך מעט יותר מעשרים שנה קודם לכן.

נסים שלא נראו כמותם אלפי שנים הפכו את הקערה על-פיה והביאו נצחון אדיר בששה ימים, וכל יושבי תבל חלו ורעדו מפני הדר גאון עוזו של ה'. אך מה גדולה החרפה, כאשר תחת הודות לו, לקדש את שמו ולהשלים את גאולתנו ופדות נפשנו, בחר השלטון הכפרני בקטנות המוחין המובנית של אלו, אשר ממאנים לראות את יד ה' בהיסטוריה. מכאן לא קצרה הדרך לביטוי המובהק ביותר של 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. תחת לכרוע ברך בפני בורא עולם, סגדו כאן לבשר ודם. כאשר כומר נוצרי התפעם

מגיע לאימא ויצא מן הס"א, ואין צריך לו חבלי משיח, כמוזכר ברעיא מהימנא פרשת נשא, בענין שהבאתי למעלה בתחילה. והנה עכ"ז לא נתגלה הזהר אלא בזמן הרבה אחרי העשותו, כי הלא הפעולה הזאת אינה צריכה להמצא אלא בזמנה, פירוש – שיברחו ישראל בסוד הזהר הזה, כי פעולתו אינו אלא בסוף יומיא בדרא דמלכא משיחא".

לכאורה ענין התשובה בתורה הוא התשובה הכללית של עם ישראל, והיא באה אחרי המכות שהוא קיבל בעוונותיו הרבים: **"והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה, הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' א-להיך שמה, ושבת עד ה' א-להיך ושמעת בקולו ... ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' א-להיך שמה"** (שם ל א-ב).

והגם שענין התשובה מוזכר אצל חז"ל בקין, ואחר כך אצל אדם הראשון, אברהם אבינו [שהיה מורה דרך לאנושות כולה], ראובן, יהודה ותמר, דוד המלך ועוד – בכל זאת רוב התוכחות של כל הנביאים ענינן היה לקרוא לישראל לתשובה כאומה.

נמצאנו למדים, שהיסוד האמיתי של התשובה בתורה קשור לתשובה הכללית של עם ה' שצריך לחזור מעבודה זרה ומהגילולים של האומות, שאז הקב"ה מוציא אותנו מהגלות, מאפילה לאור הגדול של החרות, שהיא סוד האימא העליונה, הבינה – עיר מקלט. זאת אומרת, שהתשובה היא מצווה כללית, כמו עבודת הקרבנות בבית המקדש, ואחר חורבן בית המקדש, הפכה מצוה זו למצווה פרטית של וידי דברים פרטי [בלי קרבן] ואישי לתיקון העוונות והפשעים.

רשב"י, שהתגלו לו סודות הבריאה בשלמותם, גילה בעצם, שהתשובה קדמה לעולם כולו, ואפילו בבחינה מסוימת לתורה [וכמ"ש אצל חז"ל: "שאלו לחכמה: חוטא מהו ענשו, שאלו לתורה ... שאלו לקב"ה..."] (פסיקתא דרב כהנא פיסקה כד, וכן הוא בירושלמי מכות פרק ב הלכה ו). הבריאה נוצרה עם החושך, הדין, ובלשון המקובלים – שליטת המלכין, או הכלים, ואחר כך שבירתם. שליטה זו **היא שורש הקלקול של האדם,**

ותיקונו. ולפי זה אפשר להבין מה שאמרו חז"ל, כי התשובה קדמה לעולם (בראשית רבה פ א, פסחים נד. ועוד). זאת, כי מקודם בריאת עולם, נתן הקב"ה מקום לשליטה של האדם ולבחירה, אבל בד בבד הכין את סדר תיקון העולם, דהיינו עליית אותם מלכין – אותם כוחות 'שנפלו' – לעלות ולחזור למקור הטבעי שלהם, דהיינו לאימא העליונה, לאצילות הטהורה.

הגישה של הזהר היא, שאם האדם יתעורר לתשובה בלבב שלם - מיד הוא קורא לאימא - השכינה העליונה - לשרות עליו לכבסו ולטהרו מחטאותיו.

מה שהתשובה יכולה לעשות – אפילו התורה לא יכולה לעשות:

"כד בעא למברי אדם, אמרה תורה קמיה, אי בר נש יתברי ולבתר יחטי, ואנת תידון ליה, אמאי יהון עובדי ידך למגנא, דהא לא ייכול למסבל דינך. אמר לה קב"ה, הא אתקינת תשובה עד לא בראתי עלמא. אמר קב"ה לעלמא בשעתא דעבד ליה וברא לאדם, א"ל, עלמא עלמא, אנת ונימוסך לא קיימין אלא על אורייתא, ובגין כך בראתי ליה לאדם בך בגין דיתעסק בה, ואי לאו הא אנא אהדר לך לתהו ובהו, וכלא בגיניה דאדם קיימא, דהא הוא דכתיב (ישעיה מה יב) 'אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי', ואורייתא קיימא ומכרזא קמיהו דבני נשא בגין דיתעסקו וישתדלו בה, ולית מאן דירכין אודניה" (זהר תולדות חלק א קלד).

התשובה היא הבשורה והמתנה הגדולה שהקב"ה נתן לעם ישראל להורות למין האנושי כולו. התשובה היא בעצמה ביטוי של קיבוץ הגלויות – "ושב ה' א-להיך את שבותך" – שהולך ונמשך עד ציון בית קדשנו ותפארתנו. והיה רצון שיתקיים בנו, ובמהרה: **"ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם ה'."**

ג.ב. מאמר זה הוא חלק ממאמר שלם על 'סוד התשובה', שיצא בקרוב ע"י מכון רמח"ל. יתכן שחסרים בו מקורות, ועוד חזון למועד.

מכולם הוא התנעתה של תנועת התשובה. [ראוי לציין, כי בעקבות מלחמת ששת הימים, חלה התעוררות רוחנית גדולה בקרב יהודי התפוצות - בברית המועצות, בארצות הברית ובאירופה - אך כאן בארץ, כאמור, העדיפו לסגוד לצה"ל]. הציונות כפי שהכרנו אותה הגיעה אל שוקת שבורה, הדור הצעיר שגדל כאן לתוך מציאות של מדינה קיימת חיפש משמעות עבור המדינה ועבור עצמו, ולאט אבל בטוח החלו לצמוח מפעלי הקרוב - 'אור שמח', 'אש התורה', 'אור החיים', 'נתיבות עולם' ועוד רבים וטובים.

כיום, אחר 50 שנה, עולם התשובה צמח והצמיח פירות ופארות, ואף שהמאבק על לב האומה רחוק מהכרעה, המגמה היא בהחלט חיובית, ובכל רבדי החברה הישראלית רואים כמיהה לשוב לשורשים היהודיים מתוך הכרה, כי תורת ה' היא מצע האומה, היא המגדיר של כלל ישראל, בין אם הוא מקיים אותה לכל פרטיה ובין אם לאו, וכל נסיון ליצור תחליף בסגנון כנעני, הרצליאני או אחר נידון לכליה ואינו יותר מקוריז חולף.

ראוי בהחלט לשבח, לפאר ולהלל את כל ארגוני הקירוב, את כל מוסרי הנפש במשך השנים, אשר השקיעו מכוחם כדי להחזיר נשמות תועות לאביהם שבשמים, איש איש כפי מהללו וכפי הסגנון המאפיין את קהילתו ועדתו.

ועל-אף זאת, נראה לדאבוננו, כי העיקר הגדול עדיין חסר, וזהו חסר שבוטל במיוחד לנוכח ההשקעה האדירה שרואים בכללות בקירוב רחוקים. הדבר הזה הוא ההכרה במימד הלאומי של התשובה, בתשובת האומה אל בוראה כעם ולא כיחידים בודדים. יותר מכך - זהו חסרון בהכרה לא רק מצד אחינו התועים, אלא בראש ובראשונה אצלנו, החרדים לדבר ה', שכל-כך עסקנו בקירוב היהודי הפרטי אל בוראו, אך הזנחנו את הצורה המקורית, השורשית, התורנית של מצות התשובה.

כשמעיינים במקרא כדי ללמוד אורחות חיים, רואים תמיד, כי תשובת ישראל לא-להיו היא מהלך לאומי. מדובר במהפכה בכל צורת האומה, הפיכה משטרית אם תרצו לקרוא לזה כך. ראינו זאת בימי שמואל הנביא, ראינו זאת בימי המלכים יהושפט ויהואש, חזקיהו ויאשיהו, וראינו זאת אצל עולי הגולה עם עזרא ונחמיה. המעמד האדיר של כריתת האמנה בימי שיבת ציון היה הבסיס לכל התנהלות האומה באותו הזמן. גם כעבור מאות שנים בימי החשמונאים, ראינו כיצד שב עם ה' אל-להיו ותוך מלחמת תנופה בשלטון הזר, שב העם אל בוראו, תוך שהוא כורת אתו שוב את אותה ברית, אשר הביטוי הבולט שלה כעת היה תורה שבעל-פה. התורה הלא כבר הבטיחה, כי עם ישראל ישוב אל-להיו בצוק העתים, ומובן, כי לא דובר על פלוני שיתחיל להניח תפילין ואלמוני שישמור שבת, אלא על עם שלם שמבין מתוך הכרה בה' כא-להים חיים, שעליו לשוב ולאמץ את מצוות התורה בכל לבו ולבעוט בתרבות הזרה שנדבקה בו מכח השפעת הגויים.

בחלוף יובל לתחילתה של תנועת התשובה, לתחילת הפחת הרוח בעצמות אחר שקרמו עור וגידים, מחובתנו להתוות את הדרך להפיכתה של תשובת היחידים לתשובת הכלל, לאותה שיבה אל ה' שהתורה מדברת עליה. ברי לנו, כי מהפכה מחשבתית זו אינה קלה. היא אינה קלה, משום שההתנגדות כלפיה תהיה הרבה יותר חזקה מההתנגדות כלפי תשובת היחידים, שגם היא קשה. היא אינה קלה, משום שאנחנו מעמידים באמצעותה את תורת ה' על במת ההיסטוריה כצורת חיים המתעמתת אל מול התרבות המערבית השולטת בכיפה, אשר עד כה אינה מאתגרת אלא על-ידי התרבות האיסלאמית, הקוסמת בעיקר לשכבות הנחשלות. היא אינה קלה,

משום שמדובר בהפיכתו של ה' א-להי ישראל לגורם המרכזי, יותר נכון - למסובב הגלגל על במת ההיסטוריה העולמית ודחיקתם של כל אלו, אשר חשבו שהם מנהלים את העולם בלעדיו. היא אינה קלה, משום שמדובר בשידוד מערכות המושגים שכה הורגלו אליהם עד כה. תחת הניתוחים הגיאוגרפיים והסוציו-אקונומיים של המציאות האקטואלית בארץ ובעולם, נלמד לחיות את כל חייו הלאומיים לאור התורה הקדושה, לנוכח חזונות הנביאים, על-פי הדרכת חז"ל מתוך הבנה, כי דווקא במימד הלאומי התורה זועקת את האמת המוחלטת שניתנה בסיני. היא זועקת את האמת הזאת כנגד עולם מערבי, כנגד תרבות מערבית, כנגד מערכת ערכים מערבית, אשר נבנתה כאן במשך מאות רבות של שנים ויצרה את מגדל בבל המודרני, בו האדם המליך את עצמו על הבריאה והשליך את ה' אחר גוו אל מחוזות הטקסים חסרי המשמעות והפילוסופיות העקרות המנותקות מהמציאות.

עד כה עסקו ארגוני התשובה בתשובת הפרט. אולם אחר שלמדנו את העם שבשדות כמה חשוב להניח תפילין, יש לעלות קומה ולהפיץ את הבשורה, ולפיה התוכן של התפילין מחייב את המלכת ה' על כל הבריאה והכרה בכך שהוא חזק יותר מנשיא ארה"ב. איני מזלזל לרגע בתשובת היחידים. אני מעריך ומוקיר את כל ארגוני הקירוב עבור כל פעולה שהם עושים. אולם לא יתכן, שהעיקר הגדול שהכל עומד עליו יהיה חסר. חייבים ללמוד מעולי הגולה בימי בית שני, שבהנהגת עזרא ונחמיה כנסו את האומה, כרתו אתה אמנה והעמידו את היסודות לשיקום האומה והתפתחותה. כל מה שבידינו כיום, כל ההתפתחות האדירה של תורה שבעל-פה שלאורה אנו חיים - הכל בא מכח אותה אמנה, אותה כריתת ברית. כמה נאה ונכון יהיה אם יוקם ארגון גג, אשר ירכז את נושא התשובה ויניע את תהליך התשובה הלאומית באופן שמימד חיוני זה יעמוד במרכז התודעה.

עם שיבת ישראל לארצו בדורות האחרונים, עמדו בראש האומה, לדאבוננו, מנהיגים שרצו לעשות את ההפך הגמור - להעמיד את עם ישראל על יסודות אחרים, ולנתק אותו מכור מחצבתו, התורה הקדושה. הם כשלו, וכיום הכל רואים, כי רק התורה נותנת לנו כח להיות כאן ולהאבק על הארץ הזאת. המאבק שמנהלים אותם אנשי שמאל כנגד הרפורמה המשפטית היום אינה אלא פרפורי הגסיסה של אותו נסיון כושל. אך אין חלל בטבע, שאינו חייב להתמלא, ואם לא ניצוק את התוכן היהודי השורשי אל תוך חיי האומה, עלולים לקום רעיונות אחרים, זרים ומוזרים, היונקים מהבארות הנשברים של התרבות המערבית.

אסור לנו לאפשר זאת. מחובתנו להעמיד את התורה לא רק כצורת החיים של כל יהודי אלא כצורה היחידה שהאומה תחיה את חייה לאורה. כאמור, יקומו לזה מתנגדים מכל הכיוונים, אך זהו היעוד שאין לנוס ממנו, ומתוך אמונה ומסירות, נצליח לעמוד בו, לכונן את מלכות ה' ולהביא את הגאולה השלמה בעוז, בתפארת ובהדר.

הרב דוד מלינובסקי

תשובה מאהבה - מתוך התבוננות במעשי ה'

שורש הכפרה של יום הכיפורים מתחיל במה שביום זה נתרצה הקדוש ברוך הוא על חטא העגל **בשמחה**, וכמו שכתב רש"י (דברים ט יח), שבכ"ט אב נתרצה הקדוש ברוך הוא על חטא העגל, ואמר למשה: 'פֶּסֶל לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים', ולאחר מכן עשה עוד ארבעים יום בהר, נמצאו כלים ביום הכיפורים, בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה, ואמר לו למשה: סלחתי כדברך. לכן הוקבע למחילה ולסליחה.

ובאמת, לא רק יום הכיפורים נקבע לדורות למחילה וסליחה, אלא גם כל ארבעים הימים שלפני יום הכיפורים, שמתחילים בא' באלול, הם ימי רצון מאותו טעם, וכמו שנאמר בפסוק (דברים י ז): 'אֲנֹכִי עֹמְדֵתִי בְהָרַם הַרְאשֹׁנִים', ועליהם דרשו חז"ל (סדר עולם ו, הובא ברש"י הנ"ל): "מה הראשונים ברצון, אף אחרונים ברצון".

ומכאן זה גם לדורות, ארבעים ימים אלו שמראש חודש אלול עד יום כיפור, הם ימי רצון, וכמו שהביא הטור (או"ח תקפא) מפרקי דרבי אליעזר (פרק מו), שהתקינו חכמים לתקוע בשופר בכל ימי אלול, משום תקיעת שופר שתקעו באותם ימים בזמן שעלה משה להר. וכך הובא בשם האריז"ל (ביסוד ושורש העבודה שער המים פרק א), שימי חודש אלול המה ימי רחמים ורצון, וכן כתב בביאור הגר"א (או"ח תקפא א): 'שהן ימי רצון, ימי משה בהר לקבל לוחות האחרונות', ומנהג ספרד לומר סליחות באותם ימים.

והנה עיקר האבלות בתשעה באב הוא על חסרון הקשר בין הקדוש ברוך הוא לעם ישראל, שנפסק בחורבן בית המקדש, וכאשר הקדוש ברוך הוא מנחם את ישראל, ומבטיח להם שהוא יחזיר אותם לארץ ישראל, הרי זה מראה שבאמת לא עזב הקדוש ברוך הוא את ישראל, ואהבתו אליהם נמשכת. וממילא הזמן המתאים לקרוא אותם, הוא בחודש אלול, שהם ימי רצון, שבהם במיוחד מתבטאת ההנהגה הזו, שהקדוש ברוך הוא מתרצה לישראל ואוהב אותם, למרות הריחוק שהיה בתחילה מחמת החטאים.

יסוד זה אנו מוצאים בספר יחזקאל - לאחר שהראה לו הקדוש ברוך הוא את צורת הבית השלישי, אמר לו (מג י): 'אֲתָה בֶן אָדָם הִגַּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם'. ומפרש רש"י: 'יִכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם - **בהראותי למו חסדי, שאיני מואסם בעונם**'.

והדברים מבוארים על פי מה שאמרנו בזוהר (שמות ב ב), שכאשר ירדו עם ישראל לגלות בבל, הם היו בצער גדול, מאחר שהיו רגילים קודם לכן לתפנוקי מלכים בארץ ישראל, וחשבו שלא תהיה להם תקומה לעולמים, ושהקדוש ברוך הוא עזב אותם, וכבר לא יחזור להשיג עליהם לעולמים, וכאשר ירדה רוח נבואה ליחזקאל, הוא ניחם את עם ישראל ואמר להם: הנה הקדוש ברוך הוא נמצא אתכם כאן, עם כל הפמליה של מעלה שירדו לגור אתכם בגלות. ומסיים הזוהר, שכאשר שמעו בני ישראל את דברי יחזקאל, כבר לא הרגישו את גלותם, משום שראו שהקדוש ברוך הוא לא עזב אותם.

מעתה אנו מבינים היטב, שהקדוש ברוך הוא רצה במיוחד להראות ליחזקאל את הבית העתידי להבנות, כדי לנחם את עם ישראל, ולהראות

לאחר הניסים שאירעו במלחמת ששת הימים, יצאו כמה חוברות ובתוכן שיחות ממרן הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל (קובץ ענינים), שבהן עורר רבות על חובת ההתבוננות בניסים ובנפלאות שעשה עמנו הקדוש ברוך הוא באותם ימים, ועל החובה להתחזק בעקבותיהם בעבודת ה' ובאהבתו. בשיחות על חודש אלול מובא מדבריו שם:

"חושבני וברור אצלי הדבר, שחובת ההכנה באלול של השנה הזאת מוכרחת להיות במדרגה לגמרי אחרת מאשר בשנים אחרות. כולם מדברים על כך, כי רואים במוחש כי המצב לגמרי אחר. כולם אומרים, כי אלה הם ימות המשיח. בלי ספק רואים את כל אשר התרחש לעינינו...

לפיכך יש לנו לומר, שלאחר הנסים והנפלאות שעברו עלינו, הרי זה מחייב לאמונה, לבהירות,

למצב לגמרי אחר. וכל התגלות, כל ידיעה, פירושה כמו שרש"י ז"ל אומר (דברים יא): 'ידיעתם היום - תנו לב לדעת להבין ולקבל תוכחתו - ובלי זה לא נקראה זו בגדר ידיעה'... (קובץ ענינים אלול-תשרי עמ' ג).

"הנה לא מזמן ראינו נפלאות גדולות, כשקמו עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא הושיענו בדרך פלא, עד שכולם הכירו ביד ה' שהיתה, ומה חסר כאן להפך למאמין שלם, רק התבוננות והשבה אל הלב" (שם עמ' כד).

והנה כאשר נתבונן היטב, נראה שבאמת ההכנה למועדים של חודש תשרי, היא ההתבוננות בחסדי ה' עלינו ובהארת פניו אלינו.

סדר הפטרות שאנחנו נוהגים מתשעה באב עד יום הכיפורים מבואר בשולחן ערוך (אורח חיים תכח סעיף ח) [ומקורו מהפסיקתא שהובאה בתוספות (מגילה לא)]: "משבעה עשר בתמוז ואילך, מפטירין תלת דפורענותא, שבע דנחמתא, תרתי דתיובתא". וממשיך השולחן ערוך שם לבאר: "תלת דפורענותא: דברי ירמיהו, שמעו דבר ה', חזון ישעיהו. שבע דנחמתא: נחמו, ותאמרו ציון, עניה סוערה, אנכי, רני עקרה, קומי אורי, שוש איש. ותרתי דתיובתא הם 'דרשו ה' בהמצא' שקוראים במנחה בצום גדליה, ו'שובה ישראל' שקוראים בשבת של עש"ת".

לכאורה שבעה דנחמתא ותרתי דתיובתא הן שתי מערכות נפרדות. שבעה דנחמתא הן הפטרות העוסקות בנחמות שהקדוש ברוך הוא מנחם את עם ישראל לאחר חורבן הבית, ואילו הפטרות התשובה מעוררות את עם ישראל לחזור בתשובה לפני יום הכיפורים, זמן מחילת העוונות. ולכאורה נראה, שרק במקרה יצא, שמיד כאשר מסתיימות השבעה דנחמתא, מגיעות שתי הפטרות של ימי התשובה. אך הדבר אינו מתיישב על הלב.

דבר נוסף שצריך להבין, שלכאורה נראה שכל הפטרות של שבעה דנחמתא אינן קשורות לתקופה בה הן נקראות. הן אמנם שבשבתות הסמוכות לתשעה באב, מתאים לקרוא את נבואות הנחמה, הבאות לאחר החורבן, אבל לאחר שעבר זמן רב, נראה שכבר אין שייכות, ורק בשביל להשלים את שבע הפטרות, אנו ממשיכים לקרוא הפטרות אלו, גם לאחר שכבר עבר זמן רב מתשעה באב. והדבר צריך ביאור.

אמנם באמת, כאשר נתבונן במהות הימים האלו, נראה שלא במקרה יצא, שהפטרות הנחמה נקראות בימים אלו שלפני יום הכיפורים, ולא לחינם מגיעות הפטרות התשובה מיד לאחר הפטרות הנחמה.

להם, שאף שהגלה אותם, מכל מקום לא עזב אותם, ועוד עתידיהם הם לבנות את הבית.

והנה מבואר בדברי הנביא, שכאשר עם ישראל רואים את אהבת הקדוש ברוך הוא אליהם, דבר זה גורם להם להתביש מעוונותיהם. וביאור הדברים הוא על פי מה שאמרו בגמרא (נדרים כ): "וּבְעֵבֹר תְּהִיָּה יְרָאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם" (שמות כ טז) - זו בושה, 'לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ' - מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא".

והנה יראת חטא היא המדרגה העליונה של היראה, והיא מעל יראת הרוממות, כמו שהאר"ך בזה במסילת ישרים (פרק כד), וביאור ענין היראה הזו כתב הרמ"ק באור יקר (נשא עמ' מו), וזה לשונו: "מיני היראה הם ארבעה. שתיים מהם בחיצונים, ושתיים מהם בקדושה.

האחד הוא שהוא ירא מהקדוש ברוך הוא מפני העונש וכו', ונודע שהעונשים הם על ידי הקליפות, ולפיכך נמצא יראתו יראת הקליפות, ואם ימותו בניו ויאבד ממונו ויחלה בגופו, הנה לא ירא, אחר שכבר בטלה הסיבה ההיא, או אם יהיה מובטח מהקליפות לא ירא כלל וכו'.

השנית היא יראה שהאדם ירא מהשם כדי שיטיבהו וישביחהו, ואם לא ייטיב עמו לא ירא ממנו, וגם יראה זו היא יראת החיצונים וכו'.

השלישית היא נקראת יראת שמים, והיינו שירא מרוממות רוכב שמים, ואומר: איך לא אכנע לעבודת בורא הכל שפעל ועשה הכל, ומתוך שהוא מכיר גדולתו ירא ממנו, ויראה זו היא במלכות, והיא יראה ראשונה לכניסת האצילות.

ולמעלה מזו אחרת, והיא הרביעית, אם שנאמר שהיא גם כן במלכות, אלא שהיא בפנימיות יותר, עם שתהיה בבינה, והיא הנקראת 'יראת חטא', והיינו שהוא ירא שמא יגרם העוון, ויפסוק בינו לבין קונו, ויפסול עבודתו, **וזו יראה מאהבה, שירא שמא יפסיק עוון מאהבתו...**

הרי מבואר, כי מדרגת יראת חטא היא המדרגה העליונה של היראה, ודומה הדבר למי שיש לו אוהב, שהוא לא רוצה לעשות דברים שיפסיקו את הידידות שביניהם - כך כאשר עם ישראל רואים את האהבה הגדולה של הקדוש ברוך הוא אליהם, הם מגיעים למדרגה, בה הם מפחדים לפגום בה.

ומאידך, שורש חטא העגל, שחודש אלול הוא זמן הכפרה עליו, היה במה שעם ישראל שכחו את אהבת ה' אליהם, וכמו שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פרק מה): "אמר הקדוש ברוך הוא למשה: משה, שכחו ישראל את כח גבורתי שעשיתי עמהם במצרים ובים סוף, ועשו להם עבודה זרה. וכך נאמר בפסוק (תהילים קו, יט-כב): "עֲשׂוּ עֵגֶל בְּחָרֵב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְמַסְכָּה... שְׂכַחוּ אֶל-מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם. נִפְלְאוֹת בְּאֶרֶץ חָם נוֹרְאוֹת עַל יַם סוּף". מעתה מובן היטב, כי הדרך הטובה ביותר להגיע ל'שובה ישראל עד ה' א-להיך' היא על ידי התבוננות בכך, שה' לא עזב אותנו, והוא עדיין רוצה בטובתנו, וגם כשהוא כועס על חטאינו - הוא מבטיח לנו שעוד ישוב הקשר ויפרח, ועל ידי זה מגיעים לאהבת ה' וליראה מהחטאים. וזהו הקשר שבין הפטרות שבע דנחמתא לתרתי דתיובתא, שהכל תהליך אחד, בו על-ידי התבוננות בשבע דנחמתא - מגיעים לתרתי דתיובתא!

אם, כפי שנוכחנו לעיל לראות, ההתבוננות בהבטחות מביאות לידי אהבת ה', קל וחומר כאשר אנו רואים בימינו את תחילת התגשמותן, כאשר מתבוננים בכך שה' החזיר אותנו לארץ ישראל, ובכל הנסים שהוא עושה אתנו, והשפע שהוא מרעיף על דורנו, וכאשר מתבוננים בכך שה' מאיר את פניו אלינו - בודאי אפשר להגיע מזה לאהבת ה'. [וכמו שהבאנו בתחילת הדברים ממון הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין צוק"ל].

את הדבר הזה אנו רואים בהפטרות פרשת פרה, ונביא כאן מדברי מרן הגר"ג אדלשטיין צוק"ל, שעמד על עיקרי הדברים (אסיפת שמועות

חנוכה-פורים עמ' רו): בהפטרות פרשת פרה, כשמתבוננים בדברי הנביא, רואים בחוש כי כל הכתוב שם כבר נתקיים ונגלה לנגד עינינו, ואף כי עדיין לא זכינו לסוף הנבואה, אולם תחילת הדברים הכתובים שם נתקיימו כבר (יחזקאל לו יז): "בְּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל אֲדָמְתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם" - פירוש, שהיו מידות רעות ומעשים מגונים שטימאו את ארץ ישראל, ומשום כך (שם יט): "וְאָפִיץ אֶתְּם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֶרְצוֹת", כי בזמן שמטמאים את הארץ, אזי היא מקיאה את העם היושבים עליה.

ולהלן כתיב (שם כ): "וַיִּבְאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלֹוּ אֶת שְׁם קְדֹשִׁי" - במקום לעשות תשובה, הוסיפו חילול ה', עוד יותר גרוע ממה שהיו מקודם, (שם) "בְּאֶמֹר לָהֶם עִם ה' אֱלֹה וּמֵאֲרָצוֹ יִצְאוּ" - אף לאחר שיצאו לגלות, המשיכו לעשות את אותם המעשים של חילול ה', וניכר היה עליהם כי עם ה' אלה ומאמצו יצאו, ולכן (שם כא) "וְאֶחָמֵל עַל שְׁם קְדֹשִׁי", כי כשכבוד שמים מחולל, צריכים תיקון לזה, ומה היא העצה - (שם כג) "וְקִדְשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם... וְלִקְחֹתִי אֶתְּכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְּכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת" (שם כד) - שיהיה קיבוץ גלויות, ובזה יהיה קידוש ה', וזו תהיה העצה למנוע את חילול ה'. עד כאן דבריו.

והנה בהמשך הפרשה שם נאמר (שם כה): "וַיִּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים", ונראה כי זהו המשך של ההבטחה, ולפיה יביא אותם הקדוש ברוך הוא לארץ ישראל, כלומר, שמה שיביא אותנו הקדוש ברוך הוא לארץ ישראל - זה יגרם ליזרקתי עליכם מים טהורים, וראה שם בדברי מרן הגר"ג מה שביאר שם על פי דרכו. אמנם לפי דרכנו אפשר לבאר, שעצם זה שהקדוש ברוך הוא מאיר פניו לעם ישראל - הוא שגורם להם לשוב אליו.

וסמך לזה אפשר לראות בגוף הפרשה שם, שבה אומר הנביא (שם כב): "לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה... בּוֹשׁוּ וְהִקְלַמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל". והנה הנביא משתמש באותה מטבע לשון שנאמרה לגבי מראה בנין הבית: זיכלמו מעוונותיהם, והדברים מתאימים, שבאמת בשניהם הוא אותו ענין, שעל-ידי שהקדוש ברוך הוא מאיר פניו לישראל, הם מגיעים לידי בושה המביאה לידי יראת חטא, המעולה שבמדרגות!

וראה בדבריו הנפלאים של הגר"י סרנא צוק"ל (דליות יחזקאל חלק ג עמ' רצה): "אולם כשבא הדבר לידי כך שהקב"ה יתנהג עם ישראל במדה זו - לקדש שמו המחולל על ידם בין הגוים, בושה וכלימה היא להם, וכמו שכתוב: 'לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם ה' אֱ-לֹהִים יִדְעֵ לְכֶם בּוֹשׁוּ וְהִקְלַמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל' וכו'. אכן בכל זאת, גם יסודה של מדה זו היא

האהבה שאוהב הקב"ה את ישראל, כי זה גופא שכל קידוש שמו תלוי הוא במצבם של ישראל ולא בשום אומה אחרת בעולם, הוא מאהבת ה' אותנו ומבחירתו בנו ובריתו שרכת עמנו לעולם, ולכן יחד עם הבושה והכלימה מזכירת הדרכים הרעים ומעללים אשר לא טובים, מתגלה גם האהבה והחמלה עליהם על ידי שחומל על שם קדשו...

ויחד עם הבושה והכלימה - וְנִקְטָתֶם בְּפִינֵיכֶם" (שם לא) - באה ההכרה במידת גמילות חסדו של הקב"ה, וכמו שפירש"י ז"ל: "ונקטתם בפניכם. תמקו בעצמיכם בבשתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה". **ובסופו של דבר יוצאת מזה אהבה רבה מישראל להקדוש ברוך הוא, ובאים לידי תשובה שלמה, תשובה מאהבה, ומאהבת ישראל להקב"ה, מתחדשת כימי קדם אהבת הקב"ה לישראל, עד שסוף הגאולה כבר היא מתוך אהבה גמורה מישראל להקב"ה והקב"ה לישראל, וישראל מתעטרין בשבחו של מקום: ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה."**

בדין כפיה על המצוות וחובת אפרושי מאיסורא

הרב מנשה בן-יוסף

במטרת הכפיה על מצוות שבין אדם למקום

אבל מה שבין אדם לחבירו, כגון אחד שהכה חבירו. שמוטר לכל אדם, אפילו איש פשוט, להציל אחיו, ויכול להכות המכה, כדי להציל המוכה".

וקשה, שאם הכפיה ביסודה הייתה מסורה לכל, ורק מפני נימוקים חברתיים ניטלה היא מן ההמון ומסורה לבית דין, למה יצאה איפה מן הכלל, כפיה על מצוות שבין אדם לחברו. ועל כרחו יש לומר, כי חילוק יסודי יותר יש בדבר.

ונראה, כי יסוד החילוק הוא, שהסיבה לכפיה על מצוות שבין אדם לחברו היא טובת הנרדף ושלומו, ומכיון שבטובה זו מחויב כל אדם, בין אם הוא דיין ובין אם אינו דיין – על כן על כל אדם מוטל לכופ את הרודף לחדול מרדיפתו, כדי למנוע עוול ופגיעה בשלומו של הנרדף. ומצאנו, שדתי ואבירים אמרו למשה 'מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, כשבא להציל עשוק מיד עושקו, אבל אדוננו משה לא יכל לראות עוול, והתערב שוב ושוב בכל עוול ועוול – באיש המצרי, בעברים הניצים ובבנות כהן מדין – ככתוב בתורה. זאת, למרות שלא נתנוהו לאיש שר ושופט.

הכפיה על מצוות שבין אדם למקום, לעומת זאת, אינה באה מתוך מה שכביכול ה' יתברך נפגע מן החטאים, ומוטל עלינו לכופ את החוטאים שלא לחטוא כדי שהוא ית' לא יפגע כביכול. זאת, כי אין החטאים פוגעים בו יתברך, אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו. ואם רוצה השי"ת בשמירת המצוות בכפיה, יכול הוא לעשות כן בעצמו.

ביאור יסוד החובה לכפות על מצוות שבין אדם למקום

ואם כן נשאלת השאלה – ממה נובעת החובה לכפות על המצוות שבין האדם לקונו. ובספר 'סדר הלכה' (תורת העישוי פ"ג) ביאר כי מקור דין 'כפיה על המצוות' הוא ממצוות עשה של 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', שיסודה הוא החובה המוטלת על בית דין להכריח את העם לקיים המצוות ולמונעם מעבירות, כדברי הרמב"ם בספר המצוות (עשה קעו) 'שציונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם, ויצוו לעשות הטוב ויזהירו מן הרע, ויעמידו הגדרים על העובר, עד שלא יהיו כל מצוות התורה ואזהרותיה צריכין לאמונת כל איש ואיש'.

ובהבנת הדברים נראה לברא, כי יסוד המצוה הוא מפני שהברית אותו כרת עמנו ה' א-להינו, אינה ברית עם יחידים, אלא ברית עם כל העם, ולא רק היחידים כיחידים נצטוו בשמירת התורה, אלא גם העם כעם נצטווה עליה. והצורה בה העם שומר את התורה, היא על ידי העמדת 'שופטים ושופטים' שהם שלוחי הציבור כולו וכופים את היחידים לשמור את המצוות. נמצא, שהכפיה על המצוות, היא משום שנצטוינו על כפיה זו, בעצם זה שהעם כעם נצטווה על שמירת המצוות.

ובזה מבוארת דעת האחרונים הסוברים, שרק על בית דין או על אדם חשוב מוטלת חובת הכפיה, ולא על היחידים, שכן העם בצורתו כעם, שיש לו מערכת אכיפה – עליו מוטלת המצוה לשמור את המצוות כעם, אבל על אדם יחיד מעולם לא הוטלה המצוה לשמור את המצוות בכללות. וכל שאינו בא בשם העם, אינו מחויב במניעת חטאי יחידים העם.

ראיה נוספת יש להביא לכך שענינה של הכפיה על המצוות, אינה כביכול מניעת פגיעה בה', אלא היא רק צורת קיום העם כעם את התורה. והיא מה ששנינו, שלא מוטל על אדם לציין את פירות הערלה שלו, שלא

מחלוקת האחרונים אם הכפיה על המצוות מסורה לכל, או שאינה מסורה אלא לבית דין

שנינו בברייתא (כתובות פו, א-ב. חולין קלב, ב) שמי שאינו רוצה לקיים מצוות עשה, כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות (הקדמה למנין המצוות ד"ה ועתה) וזה לשונו: 'זאמנם מצוות עשה כולם, הנה כל מצוה מהם בעת חיוב עשייתה יש לנו להכות בשוטים הנמנע מעשותה עד שימות, או שיעשה אותה, או שיעבור זמן החיוב'. וכן כתב גם בפירוש המשניות (כתובות פ"ד מ"ו).

ובגמ' (ב"ק כח, א) מבואר עוד שהאדון רשאי להכות את עבדו ולהפרישו מאיסור שפחה כנענית.

ונחלקו רבותינו האחרונים אם הכפיה מסורה ביד כל אדם, או שאינה מסורה אלא לבית דין ולממונים על הציבור. הקצות החושן (ח"מ סי' ג סק"א) כתב, שכפיה אינה מסורה לכל אדם, אלא לבית דין, וכעין זה מבואר כבר בתרומת הדשן (סי' ריח), והביאו הרמ"א (ח"מ סי' תכא סעיף ג), שאין ביד האדם לכופ אלא את מי שהוא תחת רשותו. וכן מבואר באריכות במהרש"ל בבא קמא פרק ג.

אמנם הנתיבות (ח"מ סי' ג סק"א) כתב, שכל אדם מצווה לכפות את חברו להפרישו מאיסורא, והביא לכך ראיה מהגמרא (ב"ק כח, א). וכ"כ החת"ס בתשובה (ח"מ ח"ה סי' קעז), וז"ל: "מ"מ אמת נכון שאין בין בית דין ובין כל שום איש מישראל שיכול למחות ולפגוע בעוברי עבירה ולא כלום, ואפילו תלמיד לפני רבו לא מיקרי אפקרותא לפגוע בהם ולהכות באגרוף רשע עד שתצא נפשו כנחמיה בן חכליה, כמ"ש 'ואכם ואמרטם', ואמר [נחמיה] 'יד אשלח בכם', ובית דין שהזכירו בכל מקום – לישנא בעלמא הוא, ואורחא דמלתא שיש כח בידם".

ביאור דברי המהרש"ל בסוגיה זו

וצריך להבין את יסוד דין הכפיה על המצוות, ועל-פי זה להבין את מחלוקת האחרונים ז"ל בזה.

והנה זה לשון המהרש"ל בבבא קמא שם: "ודוקא באדם מוחזק לכשרות, שידוע שלשם שמים עשה. והוא אדם חשוב ומופלג. אבל בסתמא דאיניש לאו כל כמיניה. דא"כ לא שבקת חי לכל בריה. וכל אדם ריק ילך ויכה חבירו על דבר הוכחה, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. והתורה לא נתנה רשות ומקל ורצועה אלא לדיין, או לאדם חשוב, שראוי להיות דבריו נשמעים. ג"כ לפי שעה מותר להכות חבירו, ולהפרישו מאיסורא".

ומתחילת דברי המהרש"ל, שבסתם אדם לאו כל כמיניה לכפות, משום שא"כ לא שבקת חיי לכל בריה, נראה שהנימוק לאי-הכפיה על ידי כל יחיד, אינו מהותי, אלא הוא משום תקנת החברה, שאם תינתן הכפיה ביד כל אחד יוצרו מזה קלוקלים רבים בחברה. אבל מהמשך לשונו, שכתב: "התורה לא נתנה רשות ומקל ורצועה אלא לדיין", נראה שהדבר הוא עקרוני יותר, שלא נמסרה כלל הכפיה ליחידים. ויש לעמוד על שורש הדבר.

גם בהמשך דבריו כתב, שאין הדברים אמורים אלא במצוות שבין אדם למקום, אבל במצוות שבין אדם לחברו מותר ומוטל גם על כל יחיד להציל הנרדף מיד רודפו. וז"ל: "ודוקא לאפרושי משארי איסורא, דבינו לשמים.

יגזלום גזלנים, משום 'הלעיטהו לרשע וימות', שכיון שבלאו הכי הגזלן עושה כאן רשע ועוול, אין אנו אחראין למנוע ממנו עבירות נוספות.

אילו נועדה מניעת העבירות לשם מניעת פגיעה בכיכול בקב"ה, אזי לא היה מובן מה סברה היא זו של 'הלעיטהו לרשע וימות', וכי אם אין האדם יכול למנוע פגיעה אחת בקב"ה, את פגיעת הגזל, למה לא ימנע לכל הפחות את פגיעת אכילת הערליה? והרי בעבירות שבין אדם לחברו, פשוט שכן הוא הדבר, ואם ידוע לו לאדם על גזלן שיבוא לגזול ובדרכו יפצע איזה תינוק המוטל שם, וכי אין מוטל עליו להסיר משם את התינוק כדי שלא יפצע, ומה עניין 'הלעיטהו לרשע וימות' לכאן, הרי מחויב הוא בשמירת שלומו של התינוק!

ועל כרחנו יש לומר, שבמצוות שבין אדם למקום, אין חובת הכפיה מפני שהקב"ה בכיכול נפגע מזה, וכל מה שנצטוונו אינו אלא שכעם - מוטל עלינו לכופ את היחידים על שמירת התורה, ולא לאפשר מצב, בו איש הישר בעיניו יעשה.

אחריות זו אינה קיימת אלא כאשר יש ביכולתנו לבוא בכוח העם ולכוף את היחידים, שכפיה כזו תביא למצב ציבורי של שמירת תורה לאומית. אבל לעשות עצות בסתר, להביא למצב בו העברניים יעשו פחות עבירות, באופן שהם אפילו לא יהיו מודעים לכך, שהם לא עשו את העבירה - דבר זה אינו יוצר מציאות ציבורית של שמירת תורה לאומית, ואין כאן רק מניעה פרטית של עבירה פרטית, וזה אינו מוטל עלינו.

[אמנם יש לציין, שעל-אף שחובת כפיה אין כאן, יש ענין ומעלה במניעת עבירות אף מן העברניים, כמו ששנינו שם במשנה, שהצנועין מוצאים פתרון, כדי שלא יכשלו העברניים בעבירות נוספות].

החובה למנוע דבר שיש בו חילול ה'

אמנם נראה, שיש להחריג מכך מצוות, שבה נפגע בכיכול, כבודו של מקום. במקרים הללו, הוא יתברך בכיכול נפגע, ואז חזרו מצוות שבין אדם למקום להיות כמצוות שבין אדם לחברו, בבחינת רעך ורע אביך - ראה שבת לא. רש"י ד"ה דעלך סני לחברך לא תעביד. וזאת, מכיון שבמקרים אלו, ישנה מטרה עצמית במניעת הפגיעה, והיא אינה באה רק מחמת חובת שמירת התורה הלאומית. לכן בכל מקרה של פגיעה מכוונת בקודש או בכתבי הקודש, וכל כיוצא בכך - אין ספק שמוטל על כל יחיד לעשות כל שביכולתו כדי למנוע את הדבר.

סמך לכך יש להביא מן הדין של קנאין פוגעין בו שנאמר במי שגונב כלי שרת שהוא עניין שיש בו חילול השם, וכן נאמר בבעל ארמית שגם בזה יש עניין של חילול השם וכמו שנאמר (מלאכי ב יא) כי חילל יהודה קודש ה' אשר אהב ובעל בת אב נכר.

אלא שהגדרה זו צריכה היא לדקדוק גדול, איך לא תיכנס תחתיה כל התורה כולה, שהרי ענין חילול כבוד ה', הוא מושג שאפשר להרחיבו על כל עבירה, ועל-אף זאת ראינו, שלא כל עבירה נתפסת כפגיעה בכבוד ה', שיהיה מוטל עלינו למנוע אותה מחמת הפגיעה בו. והכלל הנראה בזה הוא, שכל דבר שכאשר הוא נעשה, הוא נתפס אצלנו כאסון ולא רק כחטא, ואנו מתאבלים עליו - זהו דבר אותו מוטל עלינו למנוע גם שלא במסגרת הקיום הלאומי של התורה.

והדברים מסורים ללב מרגיש, ועל דברים כיוצא בכך נאמר, שהם הלכה ואין מורין כן, וקנאין פוגעין בו. [ואף ששם הדבר נאמר על הריגה, ובוודאי כפיה באמצעים קלים יותר, קלה יותר, מכל מקום יש ללמוד משם את העקרון, ולפיו הקנאות לכבוד ה' מסורה היא ללב, אימתי כבוד ה' נפגע, ואי אפשר למסור בזה כללים ברורים]. וה' ינחנו בהם בדרך אמת.

ויש להעיר על דברי רבנו החסיד במסילת הישרים שלו, שם כתב, וז"ל - "יזה פשוט, כי מי שאוהב את חבירו אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבירו או מחפרים אותו, ובודאי שיצא לעזרתו. גם מי שאוהב שמו יתברך, לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו, ושיעברו על מצותיו". ולפי מה שנתבאר, אזי אמנם בחילול שמו יתברך הדבר דומה למי שמכה את חברו, אבל בעבירה על מצוותיו, אין היחס ההלכתי לזה כמי שרואה שמכה את

חברו, ואין היחס לכפיה על אי-עבירת עבירה, כאל הצלת שמו יתברך. [ואפשר, שרבינו החסיד דבר כאן על מדרגת הצנועין הנ"ל].

מצוות עשה שמתן שכרה בצדה אין בית דין של מטה מזהירים עליה

יותר מכך ניתן ללמוד מן הדין, שמצוות עשה שמתן שכרה בצידה אין בית דין של מטה מצווין עליה (חולין קי, ב). מדין זה נראה, כי מה ששמירת התורה מוטלת היא על כללות העם, הרי זה מפני שהברית נכרתה עם כללות העם, והשגחת ה' לטובה על ישראל תלויה היא בשמירת כללות העם את הברית, ולא במעשה פרטי של כל פרט, ועל כן מוטל על העם להכריח את יחידיו לשמור את הברית. אבל כאשר יש בכיכול ברית פרטית עם כל יחיד על כל מעשה פרטי שלו, שכפי מעשיו יזכה - בזה לא מוטל על הכלל לכפות את היחיד על קיום הברית, שכן כיחיד, הוא עומד במצוה זו מול ה', ולא מוטלת על הציבור האחריות עליו.

מתבאר, אם כן, שהגדרת הכפיה היא, שנכרתה ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, וצורת העמדת הברית היא שהעם מקיים את הברית כעם. והדרך של עם לעשות דברים, הוא להעמיד אותם כחוק ולכפות על כך. אין כאן מציאות כפיה מחודשת, אלא השתמשות בכח הכפיה הקיים ועומד, שכל עם כופה את יחידיו על חוקיו.

כל האמור נכון אף להסוברים שהכפיה מסורה היא לכל

עד כאן נתבאר דעת האחרונים הסוברים, כי הכפיה אינה מוטלת אלא על בית דין או על הממונה על הציבור. אבל נראה, כי גם לדעת האחרונים הסוברים שעל כל יחיד מוטלת החובה לכפות על שמירת התורה, אין זה מפני שעל כל יחיד מוטלת שמירת התורה של כל יחיד ויחיד, שאם כן, יקשה הדין של 'הלעיטהו לרשע וימות', בו נראה, כי לא מוטלת על היחיד מניעת עבירה פרטית מעוברי העבירה, ויוקשה להסביר איזו סברה יש לומר, שדווקא בכפיה מוטל על היחיד למנוע עבירה, בעוד שבתחבולות אין עליו למנוע זאת.

ולכן נראה, שגם לפי דעת אחרונים אלו, הטעם שהיחיד כופה הוא, מפני שלענין עבירות שפשוט לכל ישראל שהן עבירות, הרי כל יחיד ויחיד הוא כשליח הכלל למנוע את העבירה, שכן היא הצורה בה שומר עם ישראל כולו את התורה, שכל יחיד מונע את העבירות שהוא יכול למנוע, ובכך נשמרת התורה בכללות. כלומר, שמירת התורה על ידי כל יחיד, באה היא בתורת חלק פרטי משמירת התורה על ידי הכלל כולו, שהצורה בה העם כופה את יחידיו לשמור את התורה, היא על ידי שכל יחיד ויחיד כופה את מי שהוא יכול לכפות על שמירת התורה.

החילוק בין עבירה של יחיד לעבירה של הרבים

אמנם נראה לאידך גיסא, שכל האמור עד עתה שהכפיה על המצוות היא עניין המסור לציבור, וממילא לב"ד שהם שלוחיו, ואין הכפיה מוטלת על כל יחיד ויחיד, זה אינו אלא בכפיה על חטא פרטי, או מצוה פרטית, שזה אינו מוטל אלא על ב"ד, אבל במצב שעם ישראל בכללותו רחוק מעל ה' בזה מוטל על כל יחיד לעשות כל אשר ביכולתו להשיב את העם כולו אל ה'. וזה מפני שכאשר היחיד עובר על דברי תורה, אין בכך הפרת הברית בין ישראל לא-להיהם בעצם, וכל מה שיש כאן הפרת ברית - אין זה אלא מפני חובת הכפיה, שכאשר הציבור אינו כופה את היחיד על שמירת התורה, בזה הוא לא מעמיד את חוק התורה כחוק העם, וזו היא הפרת הברית. וממילא, ביחס ליחיד, מכיון שחובת הכפיה אינה מוטלת עליו, אין כאן הפרת הברית כלל, שמצד עצם מציאות החטא, אין כאן הפרת ברית, שהרי זה רק חטא של יחיד, ומצד מה שהוא אינו כופהו, הרי לא מוטל עליו לכופו.

אבל כאשר העם כעם אינו שומר את התורה, הרי בעצם אי-שמירתם את התורה הופרה הברית, וכשהברית מופרת, בזה בוודאי מוטל על כל יחיד ויחיד להקים את התורה, ולחדש את הברית בין ישראל לאביהם שבשמים עד כמה שהדבר נתון בידו.

ואם כן כיום הזה, שלדאבוננו הרב זנח ישראל טוב, ועזבו רוב עם ישראל את התורה, ויש בכך הפרת ברית בעצם, ודאי מוטל על כל יחיד ויחיד להקים את התורה מעפרה, ולהשימה לכתר על ראש עם ישראל, ולחדש את הברית הנושנה בין ישראל לאביהם שבשמים.

הרב ישראל זיידה

משפטי ה' מול משפטי האומות

לרגל יום טוב במגילת תענית, החל בכ"ד אב, בו גברו החשמונאים על הצדוקים, בטלו את משפטי הגויים שהנהיגו וכוננו מחדש את משפט התורה, ולנוח המאבק המתנהל כיום בין ירשי הצדוקים בבג"ץ לבין עם ה', החפץ במלכותו, ערכה אגודת 'קדושת ציון' כינוס בצפת, בה נשא דברים חברנו הרב ישראל זיידה בעניינו של יום. הדברים מובאים בפניכם, הקוראים, לאור חשיבותם הרבה.

מטרתם רק בשביל שלא יהיה מצב אשר איש את רעהו חיים בלעו' (אבות פ"ג מ"ב) [אף כי בוודאי מסייעים הם גם לענין זה]. המטרה העיקרית של משפטי ה' היא להביא את האמת הא-להית לידי ביטוי בתוך העולם הזה, במסגרת המשא והמתן המדיני, בבחינת "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ג). אין המשפטים חלוקים מה'חוקים', אלא בכך שהמשפטים הם בדרך כלל מובנים גם בשכל האנושי, אולם לא ההבנה בשכל האנושי היא המחייבת את קיומם. מהותם היא אמת מצד עצמה, כי כך גזרה חכמתו העליונה. בדיוק כשם שאנו עושים זאת בשאר מצוות התורה, כשעטנז וכלאים, פרה אדומה ושעיר המשתלח.

שור אשר נגח את שור רעהו, משלם כאשר הוא תם חצי נזק מגופו, וכאשר הוא מועד נזק שלם מן העלייה, לא מצד כי סדר נוח יש כאן לשמור על המרחב הציבורי לכל יגחו השוורים זה את זה, אף על פי שהדין אכן מסייע לשמירת הסדר. אך הסיבה שאנו מחייבים את התם לשלם חצי נזק מגופו [בבית דין סמוכים], היא מפני שצורת הנהגת העולם שנצטוונו עליה מפי בורא העולם - היא לפסוק בצורה זו דווקא.

מעתה נאמר, כי שני מיני 'כופרים' המה, ואחד הם. האחד הוא ה'מתיוונים' - כעין 'גרמנים בני דת משה', המנסים להשתלב בגלות בין הגויים, להפוך להיות חלק מהם, אף כי עדיין חפצים הם לשמור כמה מצוות כמנהגים ותרבויות הקשורות ל'דת' היהודית. היהדות אינה חלק ממהותם, זו אינה הזהות העצמאית שלהם, אלא אך ורק 'דת' ככל דתות הגויים. והשני הוא ה'צדוקים' וה'בייתוסים' - כאשר היהודים מובדלים מבחינה מדינית מן הגויים, יש עצמאות לעם ישראל בפני עצמו, יד ישראל תקיפה ו'חזרה מלכות לישראל' (ע"פ רמב"ם הלכות חנוכה פרק ג הלכה א), אולם עדיין פוזלים הם בכל עת ובכל שעה לכיוון העמים ה'נאורים', לראות איזו דרך נלך בה.

מלחמה זו, כשם שהיתה חשובה ונחוצה בימי מלכות יון, כשם שנצרכה בימי הצדוקים והבייתוסים, כן נצרכת היא בכל דור, ובעת שיבת עם ישראל לארצו בייחוד. כאשר חפצים אנו לשוב אל משפט ה', כלשון הברכה הסמוכה לקיבוץ גלויות - "השיבה שופטינו כבראשונה וכו' ומלך עלינו אתה ה' לבדך" - מלכות ה' כרוכה היא עם השבת המשפט כבראשונה, לחזור לשפוט כמשפטי ה' אשר ציונו.

הלא כן אמרו חז"ל במסכת ברכות (ו), על מה שדרשו מהכתוב (תהלים פב א) "בקרב א-להים ישפוט" - כי שלשה שיושבים בדין שכינה עמהם. והקשו, שהרי הוא קל וחומר משנים העוסקים בתורה. ותוצו: "מהו דתימא דינא שלמא בעלמא ולא אתיא שכינה. קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה!". הוא הדבר אשר באו רבותינו לשלול - אין משפטי ה' רק בשביל לעשות שלום וסדר חברתי בעולם, אלא 'תורה' הם - האמת האבסולוטית של רצון השי"ת בהנהגת העולם.

אפשר שלזה כיוון רש"י בפרשת משפטים, על מאמר הכתוב (שמות כא א) "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - "כל מקום שנאמר אלה - פסל את הראשונים, ואלה - מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני". אל תטעה להעלות בדעתך כי המשפטים ניתנים לשינוי לפי רוח הזמן, לא! אלו משפטים שנאמרו לנו בהר סיני, השי"ת התגלה ואמר לנו היאך נשפוט בינינו. זוהי הדרך הנכונה שציווה ה' על עמו הקדוש לנהוג בארצו הקדושה.

כתוב במגילת תענית (פ"ה): "בעשרים וארבעה ביה [באב] תבנא לדינא. בימי מלכות יון היו דנין בדיני הגוים, מפני שהצדוקין אומרים תירש הבת עם הבן וכו' וכשגברה יד בית חשמונאי - בטלום, והיו דנין בדיני ישראל. ואותו היום שבטלוהו עשאוהו יום טוב".

המאמר טעון מעט ביאור, כי פתח ב'מלכות יון' ופירט מחלוקת עם הצדוקים, שהם יהודים הכופרים בתורה שבעל פה. ושוב, בסיום המעשה, חתם ש'כשגברה יד בית חשמונאי בטלום, ומשמע כי היה זה חלק מהמלחמה עם היוונים אשר גזרו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. ואכן, בחלק מנוסחאות מגילת תענית נעדרות המילים הקושרות את הצרה עם 'מלכות יון', וכן כי בית חשמונאי בטלום.

הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי זצ"ל, בספרו "דורות הראשונים" (חלק א כרך ג), ביאר בארוכה, כי הצדוקים הם הם המתיוונים אשר נהו אחר תרבות וחכמת יון, וניסו למשוך ולהתעות אחריהם את כל ישראל. ורק כאשר גברה יד בית חשמונאי והכניעו את מלכות יון, ויחד עמה גם את המתיוונים המחבלים בכרם ה' מבפנים, אז מיהרו אותם מתיוונים ללבוש אדרת כחש מחודשת, באומרם כי ודאי מאמינים הם בתורה, אך אינם מאמינים בתורה שבעל פה. אך הכוונה אחת היא להם, בפניהם הישנות והחדשות כאחד, כי לא האמינו בשכר ועונש, סברו כי אין דין ואין דין, וממילא 'אכול ושתו כי מחר נמות' (ע"פ ישעיהו כב ג). כאשר גברה יד מלכות יון - בחרו בתרבותם, וכאשר גברה יד מלכות בית חשמונאי - לפלפל להקל מעליהם את 'טורח' המצוות.

על פי מהלך זה ניתן אולי לומר, כי אכן היתה גזרה זו בימי מלכות יון, והצדוקים - המתיוונים - הם שהובילו גזרה זו. הם אשר בימי היונים חפצו במשפטי הגוים אשר סביבותיהם (ע"פ יחזקאל יא ב), והם אשר בימי רבן יוחנן בן זכאי ניסו לפלפל, כי מצות התורה היא כמשפטי הגוים. חדא מילתא היא.

אולם אם נתבונן מעט יותר לעומק, השאלה האם המעשה היה בימי מלכות יון, או שמא מאוחר מזמן זה - בתקופת המריבות עם הצדוקים והבייתוסים הכופרים בתורה שבעל פה - אין שאלה זו משמעותית להבנת יסוד הענין, אלא זוהי שאלה היסטורית גרידא, אשר גם לא תהיה לנו תשובה נאותה עליה - לא תשנה היא הרבה במהות המעשה, ולא במהות השמחה על השיבה למשפטי ה'.

המתיוונים, הצדוקים, הבייתוסים, וכל שום וחניכין אחרין דאית להו בכל דור ודור - מכנה אחד משותף להם. הם אינם מעריכים את מעלת תורת ה' על פני משפטי האומות, הם אינם משכילים להבין את התהום הפעורה בין זה לזה, וממילא הם מנסים להתאים את 'תרבות ישראל' לפי רוח הזמן. בעיניהם, השאלה האם הבת תירש בנחלת אביה או לא, היא שאלה חברתית גרידא. גם אם בדורות עברו היתה ה'תרבות' הישראלית שלא לתת לה ירושה בנחלת אביה, כי אם מירושת בעלה מאביו תאכל, עדיין אפשר להתאים את התורה לפי הצורך, ובזמן שהאומות השכנות ה'נאורות' מחלקות את הירושה בשווה בין זכרים לנקבות - אולי צריך לעדכן גם את המשפט העברי לפי מוסכמות אלו. אין המשפט הישן בעיניהם כי אם מוסכמות ישנות, אף כי הם מן הסתם מודים שיש בו הגיון ושכל, אך אינם רואים אותו כדבר המוכרח להיות בצורה זו דווקא.

אולם האמת היא כדברי אדוננו דוד המלך ע"ה בספר תהלים (יט י): "משפטי ה' אמת צדקו יחדו!" משפטי ה' לא באו לפתור מצוקה חברתית גרידא, אין

1 במגילת תענית מופיע הסיפור בפרק של חודש אב, ואילו במסכת בבא בתרא (קטו) איתא בארבעה ועשרים בטבת. אולם הדעה המקובלת היא, כי שיבוש הנוסח הוא בהעתקות התלמוד, והחג נהג בכ"ד באב (עיי' ריעב"ץ ורש"י על הגמ' שם, ועוד).

בנקבות הספר הקדוש 'אם הבנים שמחה'

להגאון רבי יששכר שלמה טייכטל זצוק"ל הי"ד | חלק י"ג | ליקט: הרב בצלאל גנז

לקראת סוף ספרו, חזר רבנו ליסוד הרעיון שבבסיס הספר, שארץ-ישראל היא הבסיס והתשתית שעליה ובעבורה נתנו כל המצוות, ועניינה לאחד את כל עם ישראל להיות גוי אחד בארץ, וכדברי בעל ספר החרדים, שכמו שהקב"ה בחר בעם ישראל - הוא בחר גם בארץ ישראל. הוא רואה זאת כתכלית אחת, ולכן הוא קורא לכל עם ישראל להתאחד תחת המצוה הזאת של ישוב ארץ-ישראל. הדברים מובאים בספר מעמ' 264 ולהלן.

רות המואביה אשת המת קנית להקים שם המת על נחלתו. ויאמר הגואל לא אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי, גאל לך אתה" (שם ד א-ו). וכן עשה בועז, שלקח את רות והוליד ממנה את משיח צדקנו. ורש"י פרש: "פן אשחית את נחלתי" - זרעי. כמו "נחלת ה' בנים" (תהילים קכז ג), לתת פגם בזרעי.

הרי דהך גואל היה 'איין פרומער' - דהיה ירא לקחת את רות ולהצמיח אורו של משיח, פן יגרסו ע"י זה פגם לבניו. ואמר 'לא אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי', והפסוק האשימו על כך, וכמו שכתב רש"י על 'פלוני אלמוני', ולא נכתב שמו, לפי שלא אבה לגאול, אף דהייתה טענתו בצדו - 'פן אשחית את נחלתי'. אעפ"כ האשימו הכתוב שלא טוב עשה. יען כאשר מדובר בעניין גילוי אור של משיח, אסור להיות טיפש ולבוא באיצטלא של 'פרומקייט'.

כמו כן הנידון בנין הארץ, דכבר הבאתי מגדולי רבותינו הקדושים, דבזכות בנין וחיתת הארץ נזכה לאורו של משיח. באים הפרומע' בטענת 'פן אשחית את נחלתי', כאותו פלוני אלמוני. אכן, בועז היה חכם ולא התחשב בטענה זו. וכך נולד אורו של משיח.

כמו כן, אין ליתן כלל על טענתם של אלו הפרומעע', רק נלך ונחשב את ארצנו הקדושה ונמסור נפשנו אליה. ועי"ז יתגלה על ידינו בעזר ה' אורו של משיח בב"א.

וכבר הבאתי בראש ספרי בשמא דהגאון רבן של ישראל רבי יהושע'לה קוטנר ז"ל, דכתב להגאון רבי צבי קאלישער, דאל יתן לבו לדברי המתנגדים, כי לא בהשכל ידברו.

והגאון קדוש אלוקי רבי אליהו מגריידיטץ כתב עוד יותר על אלו המתנגדים בזה, כי הוא מסימת עינים של וכו'.

וכן הגאון המקובל רבי עקיבא יוסף בעל 'לב העברי' אמר עליהם כן, כאשר הבאתי לעיל (אות נב).

ועוד דעת שלישיית יש בזה, כי הוא רק מכח עצת של המרגלים שהיו יראים לכנס לארץ מכח נגיעת עצמם, וכמו שכתבתי לעיל באריכות. כללו של דבר, מי שיש לו מח בקדקדו ומי שיש לו אמת'דיגע אמונה צו השי"ת ואל ארצו, לא ימאס בשום פנים מלהרים קרן ארצנו בשום טענה שבעולם.

ומי שהוא בא בטענות למנוע את העולם מזה, המה טענות של וכת דיליה, ר"ל מדעתא דיליה.

וכבר כתב היעב"ץ בסידור [סולם בית אל ט ד], דהטענות שיש שם פושעים, אינה טענה. דמה יש לך פה בחו"ל??? עיי"ש.

ומכ"ש בזמנינו, דאנו רואין מה שנעשה מאתנו, והיכן המה מרכזי התורה מפולין ומליטא ומאונגארין, והעוד לנו חלק ונחלה פה? הלא נכריות נחשבנו אצלם, ויאכל גם אכול את כספנו ואת גופנו ואת כל רוחניותנו.

מכל זה, כל בר דעת וירא ה' באמת נוכח לדעת, שאין לנו עוד לבקש מאומה פה. רק הגיע השעה לכולנו לשוב לאחוזת אבותינו. וזה אמת

וע"פ מה שהצעתי לפניך כל הנ"ל, תבין מה שכתבתי לעיל, שמלבד נחיצות האחדות של כלל ישראל, שבו תלוי גאולתנו, צריך לחבר כלל ישראל בכללות אחד במצוות עשה יישוב הארץ גם מצד שילום חוב ישן הנ"ל. דכמו אז [בחטא המרגלים], דנעשו כל ישראל כחבורה אחת לרעה נגד ארץ ישראל, צריך עתה לעשות מכל ישראל כחבורה אחת בעד ארץ ישראל לטובה. וזכה נשלם החוב ונקרע השטר-חוב, וכבוד ה' יזרח עלינו בגאולה שלימה בב"א.

וכל זמן שלא נעשה כן, בחנם אנו מתרעמים על הקב"ה על אריכות הגלות כ"כ. ובחנם אנו מתפללים בכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות - 'אבינו מלכינו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו'. כל זמן ששטר חוב של מיאוס ארץ חמדה שעשינו אז עודנו קיים עלינו - כדכתיב (תהילים קו כד-כה) 'וימאסו בארץ חמדה... וירגנו באהליהם', שע"פ המדרש (ילק"ש שלח רמז תשמג) מלווה הרעה שלו אז ישראל עודנו קיים עלינו. ואיך נתפלל שימחוק שט"ח זה מעלינו, כיוון דעלינו לשלם, ובידנו לתקן זאת, וכמו שאמרת.

והוא דמיון ללוה שיש לו לשלם, ויבקש מהמלוה שיקרע לו שט"ח שיש בידו עליו. הכי יעשה זאת? ודאי לא.

וכמו כן הוא בנידון דיזון. ועלינו לבקש מהשי"ת, שיטה לבב כל ישראל להכיר האמת, ויקבלו את דברינו שכתבנו פה. כי הם בנויים על אדני אמת, על דברי חז"ל במדרשים, שכל דבריהם אמת וצדק.

וידעתי, שגם הצנועין שמושכים ידיהם מזה, כוונתם לשם שמיים, מפני היראה שאולי ע"י התחברותם לאנשים שהטו דרכם מדרך התורה יזיק להם ולבניהם.

הנה עליהם נוכל לומר - אם כוונתם רצויה, אבל מעשיהם אינה רצויה מכמה טעמים.

חדא - כבר כתבתי (פרק שני אות ט) מהגמרא ותנדב"א כמו שאמר הנביא לחזקיהו המלך - 'מה דמפקדת - עביד, ובהדי כבשא דרחמנא למה לך', כמו כן הכא. כיוון דבעל כרחך, כדי לבנות וליישב את הארץ, שהוא מצוות עשה מהתורה, צריך שיהיה מן הכלל כאיש אחד, דאי אפשר לעשות בד בבד, ומה דמפקדת עביד, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך? ועוד, מצווה גוררת מצווה, ולא יוצמח לשום בר ישראל היזק מזה בהשתתפו לדבר מצווה רבה הזו, אשר מעלתה הוא גבוה עד רום שמים. ואדרבה, אם ישתתפו בזה רבים מן החרדים, יגבירו בזה את קדושת הארץ, וכמו שהבאתי לעיל (פרק ג אות לד) בשם רבינו הקדוש מגור שיח' [צ"ל] ומהרמב"ן.

ועוד יש לי ראייה ברורה מהקרא, דאין טענתם הנ"ל צודקת, מתחילת הווית אורו של משיח צדקנו, שבא מרות המואביה, שאמרה אל בועז (רות ג ט) - 'ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה'. והוא השיבה, שיש גואל קרוב ממנו - 'ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל, ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי" (שם פסוק יג). 'ובעז עלה השערה וישב שם והנה הגואל עובר אשר דבר בועז, ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני ויסר וישב וגו'. ויאמר בועז ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת

1 הערת המערכת: הכוונה לדברי הילקוט על הפסוק (במדבר יד, א) 'ותשא קל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא' - 'ותשא, אמר להם הקדוש ברוך הוא ליתם מלוה רעה, ותשא כשם שאתה אומר כי תשה ברעך, חייכם שסופכם ליפרע'.

וברור לאמיתה של תורה, וכל החולק על זה חולק על האמת ועל התורה ודו"ק.

עוד אמשול לך משל אחי?

ואספר לך מעשה שאירע לי לעצמי, ובדידי הוה עובדא. בברחי ממדינה של גיהנם להציל את נפשי, לא יכלתי ליקח עמי שום חבילה של חפצים, ולא הצלתי עמי שום דבר, רק תפילין של רש"י לחוד. ואפילו תפילין של ר"ת מוכרח הייתי להשאיר, כי כך היה אופיה של ההברחה, שלא ליקח כלום עמו. אבל תפילין של רש"י לא השארתי, כי לא היה אפשר לי להפרד מהם. כי המה עולין לי לרכוש היותר גדול שבעולם, כי אין להם תמורה. ועוד בילדותי קודם מלחמת העולם הראשון רכשתי אותם, והנחתים לכתוב אצל הסופר המפורסם צדיק תמים רבי חיים סופר ממונקאטש ז"ל, בגלל כך הם חשובים לי מאד, ואין אני זז בלא הם אף זיז כל שהוא.

וכשבאתי לכאן עיר הבירה, היה חסר לי תפילין דר"ת וטלית. והנני מכיר טובה לידידי הרה"ג צדיק תמים בנש"ק מו"ה ישראל דוד מרגליות שלעזינגער, רב בביה"מ 'לינת צדק' דפה, שבהשתדלותו נתן לי בע"ב נכבד ויר"ש מו"ה חיים מרדכי שטערען נ"י תפילין דר"ת מאד נאים ומהודרים. ממש החיה את נפשי בזה. אבל היה חסר לי טלית. ואזכיר את ידידי וכו' שנתן לי טלית להתפלל בו. אבל לא היה עוד הכל בשלימות כי היה חסר לי עוד אבנט להתפלל בו. ועזר ה' אותי גם בזה כי יש לי תלמיד ותיק אחד שלמד בישיבתנו, הוא נתן לי 'גארטעל' להתפלל. אבל לא היה עוד הכל בשלימות, עוד היה חסר לי סידור להתפלל בו ואכיר תודה לידידי תלמידי וכו' שהוא נתן לי סידור להתפלל.

אבל בכל זאת, בכל עת בבקר כשרציתי להתפלל, היה לי יגון ואנחה בחפצי קדש הנ"ל כי תמיד לא היו מזומנים לי כולם בבית אחת שאוכל להתפלל בהם בלי מפריע. כי פעם היה חסר לי התפילין דרש"י ופעם התפילין דר"ת וכשהיו שניהם מזומנים היה חסר לי הטלית, ופעם חסר לי הגארטעל ופעם הסידור. וכל זאת גרם לי יען שלא היה לי טלית בייטל' [-נרתיק הטלית] ליתן כל חפצי קדש בה כדי שיהיו מכוללים יחד ושלא יתפזרו מכאן לכאן. עד שריחם עלי ידידי תלמידי וכו' ונתן לי גם טלית בייטל' והנחתי חפצי הקדש הנ"ל ב'טלית בייטל', ומאד היה לי נחת ועונג, שבכל עת שהלכתי להתפלל, מצאתי הכל מוכן ומזומן, מבלי שאצטרך לילך ולחפש אחר כל אחד ואחד.

והתבוננתי על כוחה של ה'טלית בייטל' הזאת, שיש לה כח הקיבוץ והחיבור לחבר את הכל יחד. וטלית בייטל' הזאת נותן השינוי והערך אל החפצים הנ"ל, שיוכלו למלאות תפקידם לעת המצטרך. אבל אחר ההתבוננות, ראיתי והכרתי, שעם גודל כח הקיבוץ שיש בה - אין בכוחה להשפיע איזה השפעה של שינוי למעליותא או לגרעיותא בכל החפצים שמונחים בה. כי לעולם לא מצאתי ששום אחד מחפצי הקדש הנ"ל שירד מקדושתו או יתחלף בעצם אחר, כי תמיד מצאתי התפילין דרש"י כמו שהיו, ולא נתחלפו זה בזה. כי מעולם לא נעשה מתפילין דרש"י תפילין דר"ת או מר"ת רש"י, ולא נעשה מתפילין גארטעל וכו'. וראיתי, שאין להטלית בייטל' רק כח קיבוץ גרידא, שמקבץ לי את החפצים הנ"ל שלא יתפזרו אנה ואנה ולא יחסר לי שום אחד מהם בכל עת שמצטרכים לי. אבל אינו משפיע עליהם כלל וכלל.

עד כאן המעשה והלימוד שלמדתי מ'טלית בייטל' הנ"ל.

והמעשה של טלית בייטל' הנ"ל הוא דמיון מתאים לישראל בגולה. שיש בינינו מדרגות ומדרגות שונות. ישנם שהם בקדושה גדולה כתפילין של רש"י, ויש בהן שהן בקדושה דר"ת, ויש שהן במדרגת טלית ויש שהן במדרגת גארטעל, ויש שהן במדרגת הסידור'ל, והן פשוטי העם שהם יהודים פשוטים כמו סידור'ל שהוא פשוט, ויש שהם פחותי ערך אבל אעפ"כ הם יהודים. וכל אלו הכיתות צריך שיהיו באגודה אחת ובקשר אחד כדמוכח ממצוות ארבעה מינים.

כאשר ביאר זאת היטב רבינו מצאנז בספרו 'דברי חיים' על התורה [בהשמטות לפרשת ראה] בדמיון הגוף, שיש בגוף חלקים שהנפש תלויה בהם, והם העיקר שבגוף כמו הראש והלב, ויש חלקים שהם אינם עיקר בחיי האדם, כמו הידיים והרגליים, דהא יכולים לחיות בלא ידיים ורגליים. היכול הראש לומר לידיים או לרגליים - אינו רוצה להיות

בקיבור עמכם, מפני שאני יכול לחיות זולתכם?? וכדומה מן הטענות. וודאי לא. כי אם דיכולים לחיות בלי ידיים ורגליים, אבל איזה חיות הוא בלי ידיים ורגליים?? ר"ל מחיות כזאת. אבל האמת היא, דיש צורך להראש לרגליים, דכל כח המשא הוא ברגליים, וכל כח הפעולה הוא בידיים, והם משלימים הקומה שלימה שבאדם. ואז הוא אדם שלם. וכמו כן הוא באומה.

אם דיש אנשים רמי השגה ובדעת שלימה, וישנם אנשים קטני הדעת ופחותי הערך, אבל כולם צריכים להאומה ומשלימים אלו את אלו. וצריכים להיות באגודה אחת.

ע"כ תוכן דברי רבינו שם.

אבל מכח פזורינו בין הגויים, א"א לקבץ אותנו בקיבוץ אחת, ותמיד יש חיסור בנו, וזה חולשתנו. ועל כן יד הכל שולטת וממשמשת בנו, ואנו בין עצמנו קטועים וגדועים זה מזה, והכל בשביל שחסר לנו דבר שיקבץ אותנו בקיבוץ אחד, לבל יתפזרו החלקים שבנו.

על כן, אם נתקן את קלקול הישן הנ"ל בעזר הבורא ונתחדש בנו האחדות להתאחד כל כלל ישראל בקיבוץ אחד לקיים את מצוות עשה דישוב הארץ, ובעניין זה נעשה אותנו כחבורה אחת, כאשר ביארתי לעיל דרך מצווה זו לבד מסוגלה לאחד את ישראל כולה ולעשותם גוי אחד, אז יהיה החבורה הנ"ל רק ה'טלית בייטל' הגדולה של האומה הקדושה, שיקבץ בקיבוץ אחד כל חלקי ישראל שבעולם. אבל לא מוכרח שישפיע על החלקים איזה השפעה להיזק. כי כל אחד יוכל לסדר עניניו כפי מה שהורגל מימיו. החסידים יעשו להם 'קלויז' ללמוד ולהתפלל ולחנך בניהם כפי אות נפשם הטובה, וכן הפרושים בקדושה וטהרה, וכן אינך.

ורק בנוגע בבנין הארץ ובישובה, יד אחת לכולנו כאיש אחד ובלב אחד, וכל ישראל כחבורה אחת בפרט זה. וכמו שהיו בימי עזרא כאיש אחד, וכמו שהבאתי לעיל, ובזה ישולם חוב הנ"ל ויתרומם קרן ישראל, וכל אחד על מקומו יבוא בשלום, ואדרבה יתרבה הדעת כמו שהבאתי לעיל בשם רבינו מגור שליט"א [זצ"ל] ובשם הרמב"ן, דברבוי יראי ה' נתרבה הדעת ע"י השפעה שמשפיעים על סביבותם אף בלי שום עשייה לזה, אכ"ר.

ומסיים רבינו בקריאה מקירות לבו

על כן אליכם אישים אישי ישראל החיים בכל חמשה חלקי תבל אקרא, מקטן ועד גדול מאיש ועד אשה, מנער ועד זקן, כולכם קומו והתיצבו, עמדו נא והתעוררו נא להכנס בברית הזה של בנין הארץ, ולא ישאר אפילו נפש אחת חוצה [ומדינא סגי אפילו ברוב, כמבואר בהוריות ג.], ונבנה ארצנו בביאת כולכם. דמהאי טעמא לא היה קיום לא למקדש ראשון ולא למקדש שני, משום דלא כולם נשתתפו בו, על כן אם נשתתף עתה כולנו בה, אז יהיה לנו הכח הנצחי, וה' יהיה אתנו. כמאמר הקרא (חגי ב ד-ה) - "וחזק כל עם הארץ נאם ה' ועשו, כי אני אתכם נאם ה' צב-אות, ורוחי עומדת בתוכם, אל תיראו".

ונזכה לגאולה שלמה בביאת מלכות בית דוד, דכיון שבא בהתאחדות הכלל כולה, אין שטן ואין פגע רע. וכמו שהבאתי לעיל בשם רבותינו הקדושים בעלי רוח הקדש. על כן לדעתי צריך לזה עיקר ההשתדלות בימינו, לחבר ולקשר את כל האומה הקדושה בחבורה אחת. וכמו שכתבתי לעיל בארוכה.

ויפקידו פקידים להוציא את האחדות הזאת שהוא בכח, וכמו שהבאתי לעיל בשם רבינו המהר"ל - אל הפועל. ואז נזכה להרמת קרן ה' ועמו ומשיחו. וכמו שהוכחתי לעיל, שרק בזה תלוי כל ישועתנו והרמת קרנינו במהרה בימינו אמן ואמן, כן יאמר ה'.

מחזה ישעיהו, פרק י"ז

קיבוץ גלויות ותקומה לאחר הידלדלות נוראה

הרב חיים דודוביץ

אך אם לא יזכו, ויצטרכו ליגאל על ידי חבלי משיח, ימותו רבים, וישארו אחד מעיר ושנים ממשפחה.

וזו יאמר פה 'והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב', שהוא אם לא יזכו, ש[אז] נקראים בשם 'יעקב', ש'ידל כבודם' הוא נפשם - מזכיות, אז למרק אשמותם - 'משמן בשרו ירזה', כי יבאו על גופו ובשרו צרות עד ירזה שומנו, ואם לא יספיקו צרות כחש בשרו להשיבו עד ה' ימותו רבים". ושם הוא מאריך לפרש כך גם את המקראות הבאים על אודות המלקט שבלים בעמק רפאים, שהכוונה לרבים שימותו, ועל אודות הצדיקים שישארו, המתוארים בדברי הנביא כעוללות הנשארים לנוקף זית.

אולם בספר כלי יקר (דברים לב כו) מפרש את המקרא 'והיה כְּאֶסְף קִצִיר קָמָה וְזָרְעוּ שְׂבָלִים יִקְצֹר וְהָיָה כְּמִלְקֵט שְׂבָלִים בְּעֵמֶק רְפָאִים, שהכוונה על קיבוץ ריכוזי הגלויות שיהיה על ידי הקב"ה, לעומת קיבוץ נדחי ישראל היחידים שיהיה על ידי המשיח, וזו לשונו - "אמרו חז"ל (פאה פ"ו מ"ה) שנים לקט שלושה אינו לקט, וכאן יהיו המפוזרים יותר מן שנים, על כן אין להם דין לקט האסור לבעליו, אלא עתיד הקדוש ברוך הוא ללקטם. ש[הנה] נאמר (ישעיה כז יב) 'אתם תלקטו לאחד אחד' וגו', ומה שאמר 'תלקטו' בשור"ק משמע על ידי אחר, כי יהיו נלקטים על ידי מלך המשיח, ולפי שנים במקום אחד הוא לקט, על כן יהיו נלקטים דוקא על ידי מלך המשיח, שנאמר בו (זכריה ט ט) 'עני ורוכב על חמור', ועני מותר בלקט של אחד אחד, דהיינו שנים דהוי לקט, לכן נאמר 'אתם תלקטו לאחד אחד' דהיינו שנים. אבל כשהמפוזרים רבים

יותר משנים במקום אחד, אז הקדוש ברוך הוא בעל הבית של כל העולם ילקט בעצמו ובכבודו יתברך, זה שנאמר 'וזרעו שבלים יקצור והיה כמלקט שבלים בעמק רפאים', משמע שהקב"ה בזרועו ילקטם לא על ידי אחר, לפי שלא הזכיר שמה 'לאחד אחד' משמע שהנלקטים יותר מן שנים במקום אחד, והם לא יצאו מן רשות בעל הבית לעולם. וזה רמז נכון ויקר".

בדבריו לא ביאר הכלי יקר איך מתפרשים המקראות הסובבים לפני ואחרי הפסוק של 'כמלקט שבלים'. אולם לאחר שהתברר לנו שהנביא מדבר על אודות הגאולה שבבחינת 'בעתה', יתפרשו המקראות כמין חומר.

כי הנה על הגאולה שבבחינת 'לא זכו' - כאשר אין ישראל חוזרים בתשובה קודם הגאולה - נאמר 'בְּבִכֵי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנֵים אוֹבִילִם' (ירמיהו לא ח), ופירש האברבנאל - "להודיע שיהיו חבלי המשיח וצרות קבוץ גלויות כל כך עד שיבואו כולם בבכי מהרעות שייסבלו בביאתם". ומקרא זה מדבר על הגאולה שבבחינת לא זכו, שהיא הגאולה ש'בעתה', כפי שכתב בספר נועם מגדים, כי פסוק זה מדבר אודות גאולת בעתה, שהיא כאשר ישראל הם במצב של 'לא זכו', לעומת הפסוק 'כִּי בְשִׂמְחָה תִצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּוָּבְלוּ הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לְפִנְיֵיכֶם וְרָה וְכָל עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ כָף' (ישעיה נה יב), המורה על גאולה שמחה, הנסוב על גאולת 'אחישנה', שהיא הגאולה שבבחינת 'זכו'.

דומה, כי אין כמו מאורעות הדור האחרון המפרשים היטב מהות הבכי הזה, כאשר מציאות זו מפרשת היטב את מה שנאמר כאן בדברי ישעיהו, לאמר כי בתחילה - 'והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב ומשמן בשרו ירזה'. לאחר מכן יתקבצו הגלויות הדויות לארץ ישראל - 'כְּאֶסְף קִצִיר קָמָה וְזָרְעוּ שְׂבָלִים יִקְצֹר וְהָיָה כְּמִלְקֵט שְׂבָלִים בְּעֵמֶק רְפָאִים'.

תיקון הקומה הרוחנית לאחר התקומה החמרית

אחר כך נאמר - 'וְנִשְׂאָר בּוֹ עוֹלָלַת כְּנָקָף זֵית שְׁנַיִם שְׁלֹשֶׁה גְרָרִים בְּרֹאשׁ אַמִּיר אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בְּסַעְפֵּיהֶם פְּרִיָהּ, ופירושו יכון בכמה דרכים. יתכן <<<

1 כך מתפרש גם בספר תפארת שלמה (סוכות, ד"ה חג הסוכות), כי המקרא הזה מדבר מקיבוץ גלויות, ובדבריו מתבאר יסוד נפלא בענין פנימיות ענין ברכת יבול הארץ וברכתו, שהוא ענין קיבוץ גלויות ותקומת ישראל, וזו לשונו - "מבואר בהאר"י ז"ל (ליקוטי תורה תהלים פד) סוד ענין עליית התבואות והצמחים מן הארץ שהוא סוד עליית ניצוצות הקדושים שצומחים ועולים... וזהו 'ברך עלינו את השנה הזאת... ואת כל מיני תבואתה'... תקע בשופר גדול לחרותנו' זהו קרוב הגאולה, כמבואר בכוונות (פע"ח שער הק"ש פכ"ג) 'זנתתי עש"ב' - ש"ם ע"ב - 'בשדך', והשם ע"ב הוא של קיבוץ גלויות, גימ' של נדח", וזהו 'מקבץ נדחי ישראל'. ולכן סמוך ברכת תקע בשופר לברכת השנים כנ"ל... אסיפת ניצוצות הקדושים שצמחו ועלו 'והיו כמלקט שבלים בעמק רפאים', וכמו שכתבו 'צמחו בין חציר' (ישעיהו מד ד').

2 ראה עוד מה שכתב בספר קול התור (ח"ב אות סג) - "ויסוף וציון הם ביסוד, ובנינה בא בדרך עניינותא לפי תכונת משיח בן יוסף... וכנאמר 'בבכי יבואו ובתחנונים אובילים'.

סוכות בארץ החיים

מחבר ספר 'מצוות חיבת הארץ'

כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתיכם מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה... ולכך יוצאים מבתיכם מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב, לבלתי רום לבבם על בתיכם מלאים כל טוב פן יאמרו ידנינו עשו לנו את החיל הזה".

לפי דבריו, חג הסוכות הוא חג הודאה לה' על כל הטוב שנתן לנו בארץ ישראל, וכדי לעורר את הלב להודיה – נצטוונו לעשות מעשה המזכיר לנו כיצד היה מצבנו במדבר.

כעין דברי הרשב"ם כתב גם הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ג פרק מג), ש"בשביל המידות הטובות של האדם דאגה התורה שיהיה זוכר את ימי הרעה בימי הטובה, בעבור שירבה להודות לה' ושילמוד מדת ענוה ושפלות, לכן יצא מן הבתים לשכון בסוכות כמו שיעשו השרויים בצער שוכני המדברות, לזכור שכן היה ענינו בתחלה, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו', ונתקנו מן הענין ההוא לשכון בבתי המצויים במקום

מסכת סוכה מתחלקת באופן כללי לשלושה חלקים: פרקים א-ב – מצוות ישיבת סוכה, פרקים ג-ד – מצוות ארבעת המינים. פרק ה – מצוות השמחה. ובאמת צריך להבין, מה הקשר בין שתי מצוות אלו, ארבעת המינים והסוכה?

לצורך כך נצא להתבונן מעט בטעם מצוות סוכה. נחלקו תנאים (במסכת סוכה יא): מהי אותה סוכה שבה הושיב ה' את בני ישראל במדבר, כמו שאמרו: "תניא: כי בסוכות הושבתי את בני ישראל – ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם".

שואלים הלומדים, לפי ר' עקיבא, הסובר כי סוכות ממש עשו להם בני ישראל, מהי המצווה לעשות זכר, הרי לא היה כאן שום נס, ועם ישראל בעצמם בנו את הסוכות הללו, ועל מה עושים חג שבעה ימים?

מתרץ הרשב"ם (ויקרא פרק כג פסוק מג) פירוש נפלא: "למען ידעו דורותיכם [וגו'] – פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה סוכה ממש. וזה טעמו של דבר. 'חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך' – באספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר, למען תזכרו

בחזון הראשון נאמר – 'כי יבשו מאילים אשר חמדתם ותחפרו מהגנות אשר פחרתם' (כט). ובפרק ב' נאמר – 'בית יעקב לכו ונלכה באור ה', ותמלא ארצו אילילים למעשה ידי ישתחוו לאשר עשו אצבעתי, וישח אדם וישפל איש ואל תשא להם' (ה, ח-ט), כפי שתואר שם עוד בהרחבה.

אחר כך מתאר הנביא את מצב החורבן שגרם לאדם לשעות על עושהו – 'ביום ההוא יהיו ערי מעוז כעזובת החרש והאמיר אשר עזבו מפני בני ישראל והיתה שוממה, כי שכחת א-להי ישעך וצור מעוזך לא זכרת על כן תטעי ונטעי נעמנים וזמרת זר תזרענו' (ט-י). והוא דומה לתחילת החזון הפותח, שם נאמר – 'הוי גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים עזבו את ה' נאצו את קדושת ישראל זרו אחר, ונתתה בת ציון כסכה בכרם כמלונה במקשה כעיר נצורה' (ד, ח).

בראשית ירושת הארץ יש בידי ישראל נחלה פחותה בהרבה מבעבר

אולם מהר"ם אלשיך מפרש, כי מקראות אלה מכלל דברי נחמה הם, כי הם מתארים את ראשית ירושת ארץ ישראל בגאולה האחרונה, אשר בתחילה אין בידי ישראל אלא ערים מועטות, ביחס למה שהיה להם בעבר, ועל כך מנחמם הנביא, שלא יתרעמו על כך, כיון שמכל מקום נתן הארץ את יכולה בשפע רב ובמהירות.

וזו לשונו – 'ביום ההוא יראה והנה 'ערי מעוז כעזובת החרש' כו', שהוא כי יהיו 'ערי מעוז' שיעור מועט, כעזובת החורש והאמיר, כשיעור שיעזוב איש מקצה חרישו ומאמיר אילנו, שהוא מה-שהוא מועט ובלתי חשוב בעיניו ... כלל הענין, כי הן מעט יהיו 'ערי מעוז' אשר יהיו לו בימים ההם. ועם כל זה כי מעט הוא, מי יתן והיתה מיושבת באילנות וכרמים – ארץ אותם 'ערי מעוז' ... כי מה שהיתה שממה הוא, כי אשר נחרבת בבית ראשון, הוא 'כי שכחת א-להי ישראל', שהוא עון עבודת אילילים וביטול תורה. ובחרבן בית שני, 'צור מעוזך לא זכרת', הוא יתברך הנותן לך עוז על ידי שלום ... ואת לא זכרת והיתה לך שנאת חנם ... והגני מנחמך כי הלא יתקן במהרה, כי עתה 'ביום נטעך תשגשג', 'ביום' עצמו, שהוא באילנות שיעשו פירות ושלוח נטישות ביום אחד ... והוא מאמר דוד המלך ע"ה 'הלוח ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבא ברנה נושא אלומותי', כי בחזרה מהזריעה בסוף השדה ישא בידו אלומותיו (תענית ה). יעוין שם בארוכה.

שהכוונה על אלה שישדרו את ההידלדלות הנוראית, ואם כן הוא סיכום המצב העגום לאחר ההשמדות והחזרה לארץ. יתכן גם, שהכוונה על אלה שישארו בגליות, שבניה התקבצו ועלו ממנה לארץ ישראל.

אם נתבונן עוד, נמצא כי יתכן ופסוק זה בא להשלים את ההבטחה שבפסוק הקודם לו, כי תחילה הובטחנו על קיבוץ הגליות, ואחר כך מבטיחנו הנביא נאם ה' כי לצד ההבטחה על תקומת הקומה החמרית של העם, מובטחת גם תקומת קומתה הרוחנית שתבוא לאחר התקומה החמרית. ובכך יתפרשו גם מקראות הפרשה הבאה.

הנה במאמרינו על הנבואות שבפרקים ב-ד שהן נבואות שורשיות וכלליות כפי שהתברר שם, התבאר לנו כי התקומה הרוחנית המובטחת לבוא לאחר התקומה החמרית, מתוארת בתהליך המתחיל בהסרת גורמי הקלקול – 'כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משענו ומשעננה' (ג א), וכלה במצב שבו – 'והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם' (ד ג). שם גם התבאר, כי הוא הרחבה למה שתואר בקצרה בחזון הפותח והשורשי יותר – 'ואשיבה ידי עליך ואצריך כבר סיגך ואסירה כל בדיליך, ואשיבה שפטך כבר אשנה ויעצריך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה, ושבר פשעים וחסמים יחדו ועזבי ה' יכלו' (א כה-כו, כח). והוא גם מה שניבא כאן ישעיהו לאמר – 'ונשאר בו עוללת כגןך וית' וגו', כדי להבטיח בקצרה את מה שכבר האריך בו, כי לצד הבטחת התקומה החמרית מובטחת גם התקומה הרוחנית שתבוא לאחריה. וכך מורים כאן דברי יונתן בתרגומו, שהוסיף לפרש את הפסוק הזה וכתב – 'כן ישתארו יחידאין צדיקיא בגו עלמא בני מלכותא' – הרי שצמיחת קרן הצדיקים מובטחת גם היא לבוא לאחר התקומה החמרית.

משהתברר לנו, כי הנביא כלל בזאת הבטחת התקומה הרוחנית, בהתאם לדבריו בנבואות השורשיות שבראשית הספר, תתפרשנה לנו גם הנבואות שבפרשה הבאה – 'ביום ההוא ישעה האדם על עשהו ועיניו אל קדושת ישך אל תרקינה, ולא ישעה אל המזבחות מעשה ידי ואשר עשו אצבעתי לא יראה והאשרים והחפנים'. פסוקים אלה מתארים את תיקון הקלקול, שגם בנבואות השורשיות בפרקים א-ד מתואר ככניעה אל ה', והמרת עבודת אלילים בעבודת ה'.

3 כיון שנבואות אלה סרם התגשמו, אין לדעת איך הן תתקיימנה במציאות, אם בכליון החושים או החטאים.

4 על פי יסוד דברי התפארת שלמה שהובאו לעיל, מתפרשים מקראות אלה גם על שגשוג עולי הגולה בארץ ישראל, וד"ק.

הטוב שבארץ והשמן שבה בחסד ה' וביעדי לאבותינו, מפני ששמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

שמחה בצאתם מן המדבר

מוסיף הרמב"ם וכותב שם, שזו גם טעם נטילת ארבעת המינים, וז"ל: "הנראה לי בארבעת מינים שבלולב, שהם שמחה בצאתם מן המדבר אשר היה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות, אל מקום האילנות נותני פרי והנהרות [ארץ ישראל, כדכתיב (דברים ה, ז) כי ה' א-להיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובנהר]. ולקח לזכרון זה הנאה שבפירות האדמה, והטוב שבריחו, והיפה שבעלין, והטוב שבעשבים גם כן, ר"ל ערבי נחל. ואלו הארבעה מינין הם קבצו שלשת הדברים האלה: האחד מהם - רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצאם, והענין השני - טוב מראה ורעננותם ויש מהם טובים בריחם והם אתרוג והדס, אבל לולב וערבה אין להם ריח לא טוב ולא רע, והענין השלישי - עמדם על לחותם ורעננותם בשבעה ימים, מה שאי אפשר זה באפרסקים ורמונים ובאגס וכיוצא בהן".

לאור דברי הרמב"ם, מובן היטב הקשר בין מצות סוכה למצוות ארבעת המינים, שכן שניהם באים לעורר אותנו להודות לה' על הטוב הנפלא שיש לנו בארץ ישראל.

לולב בחוץ לארץ

בספר מנורת המאור (נר ג כלל ד ח"ו פ"ד), העתיק את טעמו ונימוקו הנ"ל של הרמב"ם, וז"ל: "והרב המורה גלה בספרו הנכבד טעם למצוה זו, כדי לזכור שהביאם ה' יתברך ממקום שאין שם פרי, ארץ מלחה לא תשב, אל ארץ נחלי מים זבת חלב ודבש, ועל כן צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ". למדנו מדברי מנורת המאור תרתי - ראשית, שקורא קילוס לטעמו זה של הרמב"ם במו"ג, ושנית - שמדגיש במפורש, כי המצוה באה כדי לזכור שהביאם וכו' אל ארץ נחלי מים, ומהך לישנא של 'והביאם' משמע בהדיא, שחלות המצוה היתה לאחר שהביאם, ובמדבר כלל לא נטלו ארבעה מינים.

ישנם הרוצים לתרץ בזה את הקושיה הגדולה מדוע בפרשת אמור מחולק חג הסוכות לשני חלקים: בתחילה כתבה התורה (ויקרא כג לד) "דברך אל בני ישראל לאמור בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה", ומסיימת התורה "אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו", ונראה מזה, שסיימה לעסוק בחגים, אך מיד לאחר מכן מופיע - "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' א-להיכם שבעת ימים". מדוע חלקה התורה את החג לשני חלקים?

אמנם לאור הדברים הנ"ל נראה לומר, שכל עוד עם ישראל היו במדבר, היה חג הסוכות רק מועד כעין שבועות, ללא מצות סוכה וארבעה המינים, שכן אין טעם לקיימם כשהם מחוץ לארץ ישראל, ועל כך כתבה התורה פרשה לעתיד - "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ" - כאשר תזכו להיכנס לארץ ישראל ולאסוף את תבואתה, תזכו לקיים שתי מצוות נוספות בחג הסוכות.

לאור זאת אנו מבינים היטיב, מדוע סובבה ההשגחה העליונה כי בחוץ לארץ במשך הרבה שנים היה אתרוג יחיד בעיירה, שהרב היה נוטל ומעביר לשאר בני הקהילה שהשתרכו בתוך ארון, ואילו כיום, אזוטטים שבקושי יודעים לנענע כבר לוקחים סט לעצמם, המהודר יותר מאשר היה לכל קהילת פראג בזמנו. זאת, מכיון שבחוץ לארץ אין למצוה זו טעם וריח, אין על מה להודות ולהלל, וכל מצוה זו אינה אלא שלא תשתכח תורת ארבעת המינים כאשר עם ישראל יחזרו לארצם, כמובא ברש"י על הפסוק בקרית שמע (דברים יא יח) - "ושמתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא כ) 'הציבי לך ציונים'". וכן כתב הרמב"ם להדיא, שהטעם לכך שנבחרו מינים אלו הוא היות והם מצויים הרבה בארץ ישראל.

בזה נוכל לתת טעם נוסף מדוע יצא הערוך השולחן מגדרו וכתב, ש"אותם המבכרים פרי בן השנואה על אתרוגי בן האהובה [אלו המעדיפים את אתרוגי חוץ לארץ על פני אתרוגי ארץ-ישראל] קצר עטי אשר אתי לתאר שפלות נפשם ופחיתות דרכם ורוע לבבם, והסרת מסוה הבושה מעל פניהם". וכתב עוד - "הנכון לאיש הישראלי לבלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים? איה כבודו יתברך? איה כבוד התורה הקדושה, שבפסוקים רבים השתבחה בשבחה של ארץ ישראל? איה כבוד משה רבינו שהתחנן "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה?" ומה שונים דרכנו מדרכי רבותינו חכמי התלמוד שלהי כתובות, דר' אבא מנשק כפי דעכו, ר' חייא מגגדר בעפרה, שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו'. ואלו האנשים מגגדרים בעפרה דארץ אחרת, ומנשקים פירותיהם, וישליכו [לבזח] פריה וטובה של ארץ הקדושה ככלי אין חפץ בו" (הובא בספר שדי חמד, מערכת ל' כלל קמ"א פסקא ל"ב ד"ה ומצאתי. וראה גם בערוך השולחן אר"ח סי' תרמח סכ"ט).

הקפת המזבח וניסוך המים

מוסיף על כך הערוך לנר (מסכת סוכה דף מה). וכותב, שזה גם טעם הקפת ההושענות, וז"ל: "במתניתין מקיפין את המזבח שבע פעמים. בירושלמי קאמר זכר ליריחו. ומה שעשו זכר לנס זה ובחג הסוכות דוקא, י"ל דעיקר שמחת החג היא להודות ולהלל להקב"ה חסדיו ונפלאותיו, דלכך גומרין הלל כל ימי החג ולא כל ימי פסח, ועיקר שבח הקדוש ברוך הוא היא על הנסים שבארץ ישראל, דלכך אמרינן במגילה (יד). 'אין אומרים הלל על הנסים שבחוצה לארץ, ולכן מזכירין נס זה של יריחו, שהיה נס ראשון שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל אחר שעברו הירדן ונכנסו לארץ ישראל".

ניתן להוסיף על דבריו, כי לא רק שעיקר השבח של הקב"ה הוא על הנסים שבארץ ישראל, אלא לא מצאנו בכל התורה חיוב להודות לה', אלא על דבר אחד - על ארץ ישראל, ובשני מקומות - בברכת המזון ובמצוות הביכורים [המתבונן יראה, כי עיקר ההודאה בשני אלו היא על ארץ ישראל ולא על המזון והפירות].

יתכן לומר, כי גם ניסוך המים בסוכות הוא מחמת ההודאה על ארץ-ישראל, שבלשון הרמב"ם הנ"ל איתא, וז"ל - "והנראה לי בארבעת מינין שבלולב, שהם שמחה בצאתם מן אשר היה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון ומים אין לשתות אל מקום האילנות נותני הפרי והנהרות". הרי מבואר, כי אחד הדברים שקיבלו כשנכנסו לארץ ישראל הוא מים לשתות, ואם כן סברה גדולה לומר, כי ניסוך המים בא להודות על המים שקיבלו לשתות [וראה בסוגיה בריש תענית, כיצד הן הלולב והן ניסוך המים נקשרו בבקשת הגשמים].

הודאה על ביאה שלישית

אנו חיים בדור, שזכה בחסדי הבורא לבוא שוב לארצנו הקדושה בביאה השלישית, כמו שהבטיחה התורה בפרשת נצבים (דברים לג-ה): "וְנָשַׁב ה' אֶל-לְהִיךָ אֶת שְׁבוּתָךְ וְרַחֲמֶיךָ וְנָשַׁב וְקִבְּצָךְ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיךָ ה' אֶל-לְהִיךָ שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׂמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֶל-לְהִיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ". בנוסף, זכינו לשפע גשמי עצום, שלא היה כדוגמתו מאז שלמה המלך, כמו שהבטיחנו "וְהִבִּיאָךְ ה' אֶל-לְהִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְרָשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטֵבךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ". לנוכח הזכיות העצומות הללו, ראוי לנו בחג הסוכות - החג שנועד להודות על טובה של ארצנו הקדושה - לקיים את מה שאנו אומרים: וְאֵלוּ פִּינוּ מִלֵּא שְׁפִירָה פָּיִם וְלִשְׁוֹנָנוּ רִנָּה כִּהְיוֹנוּ גִלְיוֹ ... אֵין אֲנַחְנוּ מִסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לָךְ.

ההלל שלנו בחג הסוכות צריך להיות עם שמחה והודיה אמיתית על הזכות ללכת בארץ החיים, כמו שאמר דוד (תהלים קטז ט) "אֲתַהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים", ופרש"י - "בארצות החיים - ארץ ישראל". ובגמרא בכתובות (קיא). למדנו - "א"ר אלעזר: מתים שבחוץ לארץ אינם חיים, שנאמר: ונתתי צבי בארץ חיים, ארץ שצביוני בה - מתיה חיים, שאין צביוני בה - אין מתיה חיים". המחובר לארץ ישראל, הרי הוא מחובר לחיי הנצח! אשרינו שזכינו, וזכנו ה' יתברך להבין את המעלה העצומה שזכינו בה, ונדע להודות לה' בכל ליבנו על מתנה נפלאה זו, מתנת החיים.

ועל המדינות בו יאמר

הרב חיים אינהורן

הרצון לחטא! כיון שנעקר הרצון, כיון שעזב איש און מחשבותיו, אין המעשה הרע מתייחס לעושה כלל, א-ל אדון על כל המעשים - הוא הפורס חסותו על המעשה, אם האדם לא עשאו, ואף עבירה היא להזכיר לו מעשיו הראשונים! אם כן מי עשאו? אני מאמין באמונה שלמה, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים (עי' קד"ל דב' לראש השנה כא).

יותר מכך, במסכתא קידושין (מ): בארו רבותינו - "רשב"י אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות". ומבררת הגמרא כיצד זה יתכן? והמסקנה היא 'בתוהא על הראשונות'. ומה עם מעשה המצוות? מה עם כל חידושי התורה שחידש? הכל נמחק? ממש לא, ובשני לוחות הברית (יומא ד"ח פ"ד) - "תוהא על הראשונות - ואם תאמר מה יהיה מצדקותיו אשר עשה, ואם הוא אבוד מחיי עולם הבא, צדקותיו למה יאבדו. דע לך, שלא יאבדו כלל, אלא אם יש צדיק שהולך בדרך ישרה, מוסיף טובות החוטא ההוא על טובותיו, והוא שכתוב "כין רשע וצדיק ילבש", החוטא ההוא מכין והצדיק לובש".

ועכשיו, אקטואליה. בחודשים האחרונים אנו רואים כיצד 'הדמוקרטים' [היהודים המסכנים] מנסים לפגוע במפעל חייהם - מדינת ישראל, ומבהירים מעל כל במה, כי אם אנחנו הולכים לכיוון יהודי יותר, אי הכי לא בעינא, ופועלים במעשה דיבור ומחשבה להוציא מדי מה שהם עצמם השקיעו כאן, והרי הם תוהים על הראשונות כפשוטו ממש, ואם צדיק כל ימיו ותוהא על הראשונות באחרונה, עליו נאמר "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו" - רשע כל ימיו שתוהא, קל וחומר שאיבד את הראשונות!

וכבר גדלה המחלוקת בדור שלפנינו, הלא נאמר 'מרשעים יצא רשע' האם יתכן כי טמא יוליד דבר טהור? וכיצד זה פוקרי עמך ישראל בונים ונוחלים בארץ הקודש נחלת ה'? בבתי המדרש שבמדינת הזהב טענו: כאמה כן בתה, המה רשעים ומעשיהם רוח, ואחריתם עדי אובד, קמו כנגדם תלמידי אוהבי ישראל ובקשו לדון הרשעים לזכות, כי אם רחוקים הם הבונים בהיכל ה', הרי זה מוכיח גם עליהם עצמם, שכלפי שמאי צדיקים הם - "ואלה העולים מתל מלח - אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום שנהפכה לתל מלח... חשובים לפני ככרוב" (קידושין ע). בגוף הענין מסכימים הם אלו עם אלו, אלא שנחלקו בסוגית עיקר וטפל.

ואם תאמר כיצד ישבו הקושיה בשאר בתי המדרש? הרי מצד אחד בני הארץ שקול כנגד כל התורה כולה, ולעומת זאת מן הבונים בנים שובבים העומדים בעצמם להלחם כנגד כל התורה כולה! דע לך אחי, מה שמקובלנו - מקושיה לא מתים. סברו גדולים שבישראל, כי אם אין תשובה טובה, מוטב להשאר בקושיה, מצדיק רשע ומרשיע צדיק - לא בא בחשבון, והקושיה מה תהא עליה? תשבי יתרץ! וכבר חיבר בעמח"ס התודעה בהסכמת גדו"י הקונטרס 'כבשי דרחמנא' והחרדים לדבר ה' המשיכו כמאז לכבד בכל לב את נחלת ה' ועם זאת בשום פנים ואופן לא להתחבר לרשע, אלא שהוסיפו כוונה על כוונתם בתפילת 'זהאר עינינו בתורתך', ויש שכוונו זאת בהביאנו **לשלים** מארבע כנפות הארץ.

וכבר חיבר משה רבנו ספר לברר יסודות ההשקפה לבני תורה, וקראו ספר איוב [מן הראוי להתקין כי כותבי 'מאמרי השקפה' בעיתונים לבני תורה יצטרכו להבחן על הספר לפני קבלתם לעבודה], וכשבא לברר את הסוגיה הזו כתב (כז יז): "רשע" יכין וצדיק ילבש" - אז מה הפשט, איך יתכן שמהכנת הרשע יצא הבעקישטע של הצדיק? והנה זכינו בחודשים האחרונים לראות נפלאות מתורת ה', היות והם שבו בתשובה על הבניה ועל ההקמה, הרי **אין המעשה מתיחס אליהם כלל!** **ומי עשאו? - א-ל אדון על כל המעשים.** יותר מזה, **מי בנה את ארץ ישראל גדולי ישראל!** - וכבר ראינו בשלה"ק (מזוה"ק) "צדיק... מוסיף טובות החוטא ההוא על טובותיו, והוא שכתוב **יכין רשע וצדיק ילבש**, החוטא ההוא מכין והצדיק לובש". ודוד מלך ישראל משורר "כי א-להים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה... **זרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה'** שמחה לארצך וששון לעירך.

ואך על פי שמנהג הישיבות, שבזמן הזה אין מדברים אקטואליה בציבור, יוצא מן הכלל אחד - יש! שמא תאמר ביומא דפגרא, אין הדבר כן - מצורת הישיבה היא, שאין מדברים לפני ארון הקודש לעולם אלא דברים שבקודש, אלא אחת בשנה יש ואקטואליה דווקא היא היא ממצוות היום, לפי שמתכוננים בניה של תורה להמליך מלך ולהיזכר לטובה, ובו ביום - יום המשפט אשר על המדינות יאמר, החיים הלא נחתכים לכל חי, ונחתם על כל בני מרון מי בקצו ומי לא בקצו, מי באש ומי במים, ועל כל לב וכל נפש לירא - לפיכך הנהיגו המשרתים בקודש להעלות ולספר בפני הלומדים מיני דינים קשים שנגזרו ונחתמו אשתקד, ומתוך כך יעוררו לבם לזעוק ולהחיל קמיה מלך המשפט, עד שנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים ארוכים ולשלום.

הן אמת נכון הדבר, כי ראוי יותר לספר נפלאות ה' אשר עשה, וכל הגזרות הטובות מי לחיים ומי לעושר ורוחני, מי מצא זיווג ומי מצא חברותא רעו אשר כנפשו, וביותר יש תימה גדולה אפילו ביום ראש השנה עצמו - מפני מה נהגו בהיכלי מלך, היכלי ישיבות הקודש, להרים קול בכיה בפרהסיה בשעה שמפייט השי"ץ 'ונתנה תוקף? והלא מנהג הישיבות יסודתו בהרי קודש, מבית כבשונו של אדוננו הגאון החסיד מוילנה ותלמידיו הקדושים אשר מנעו הבכיה והרבו לשמוח ולגיל, לקיים מה שנאמר "יודעי תרועה... בשמך **יגילון** כל היום!" ובספר מעשה רב הנדפמ"ח כתב, ח"ל - "זאין לבכות בראש השנה, כמבואר בעזרא אל תבכו - ובבה"ט כתב שהאר"י נהג לבכות בר"ו ו"ל... דהכא מיירי במי שמביא עצמו לידי בכיה כגון אלו החזנים שמשתדלים לעורר את העם לבכיה בשעה שאומרים בפייט בראש השנה יכתבו וכדומה, זה אינו נכון, אבל במי שבוכה מעצמו מרוב דביקותו בהקב"ה - זה ודאי הוא מדה טובה". וכל ימי גדלתי בארמונות התורה, שכל מעשיהם על פי גדולים, ולא שמעתי מי שיימחה בכך, ואזרבה - כל המוריד דמעות כמים ב'ונתנה תוקף' משובח, אך הנה כבר הזהירו קדמאי, שחלילה מלעורר קטגוריה על ישראל בימי הדין והמשפט - הס קטגור וקח סגור את מקומו.

דע לך אחי כי לימוד זכות גדול יש כאן, לפי שידוע כל בן תורה מה שאמר האשכנזי רבי יצחק לוריא האר"י החי - "כי מי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו טובה ושלמה". ואם אירע ולא באה לו לעובד ה' בכיה, הרי נפשו עגומה עליו, כי מה לו לירא שמים בעולם אם אין נשמתו טובה לפני אדון כל, וכיצד זה יקיים מה שחייבתו תורה 'ושמחת בחגך', וכבר פסקו הפוסקים והביאם המשנה ברורה (סי' תקצז) שחייבו הוא על ראש השנה, ולא עוד אלא שיש בו לא מדברי קבלה של 'אל תעצבו' - לך הניחו להם לישראל להרבות בבכיה, וכיון שבכה הרי נפנה לבו ומכוונו לאביו אם כבנים אם כעבדים, יש בכחו לפעול עבודת התפילה בגילת רעדה, ומכריע אותו ואת העולם כולו לזכות, וחסידיה הראשונים היו אומרים '**בשמך יגילון כל היום**' - ראשי תבות בכיה.

כיון שהתירו פרושים את הדבר, אענה אף אני את חלקי בפרשנות אקטואלית, רק שמקודם נעיין במקור הסוגיה בתורה - אסתכל באורייתא וברא עלמא - והסוגיה היא מה שבאה לנו מאתו יתברך מצות התשובה - "ושבת עד ה' א-להיך". ומן הטובות אשר הטיב ה' יתברך עם בראויו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם. אלא שיש קושיה יסודית - הרי קיים בעולם מעשה עבירה שמתייחס לאיש הזה, ומה הועילה תשובתו? והרמח"ל סלל בזה הדרך במסילה, וזה לשונו (פרק ד) - "שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא... והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו... **שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר** במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע".

ובספרים הקדושים הרחיבו לבאר זה, עומק לפנים מעומק, דהנה אין לו לאדם שום כח לעשות מעשה מבלי עזרת השי"ת, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה, ואם כן המעשה הלא בגזירת שמים נעשה, ועל מה העונש? - על המחשבה, על

קאווע שטיבל / פינת קפה

מכתב חיזוק מהגה"צ הרב משה צוריאל זצ"ל

מכתב שקיבל עורך הגליון הרב יהודה אפשטיין, מהגאון רבי משה צוריאל זצ"ל, אחרי שהותקף במאה שערים לפני הועידה השנתית לפני 5 שנים –

אשתי מספרת לי כי שמעה שבריונים התקיפו אותך, בעת צאתך מהכנס באולמי תמיר.

זה דרכם כסל למו, מרשעים יצא רשע, הידים ידי עשו. כל המרים יד על השני הוא רשע. וכבר אמרו בסנהדרין (נח): מה דינו של הסוטר לועו של ישראל.

ואתה יקירי, מקומך אל תנח. הקב"ה ישלם לך שכר כפלי כפלים על כל מה שנתבזת בידי הפוקרים האלו, מחוסרי תורה, מחוסרי יראת שמים. וכבר אמר הנביא ישעיה "גְּיוֹי נַתַּי לַמְּכִימ וְכוּ' פִּנִי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִימֹת וְרוּקֵן" - ישעיה נ.ו.

רבים אשר תומכים בך, יותר הרבה ממחוסרי דעת אלו, הפוקרים והמבזים את התורה.

מוקירך מאד,
משה צוריאל

ברכת אזור ישראל - על מלחמת ששת הימים!

לכבוד מערכת 'קדושת ציון'!

רציתי להודות לכם על העיסוק החשוב בהודיה לה' יתברך על הניסים הגדולים שחולל ה' לעמו בשנת תשכ"ז.

ידוע, שכל גדולי ישראל באותו הדור קראו להודות ולהלל על הניסים המופלאים. אשריכם, שאתם ממשיכים את דרכם בנושא זה ובשאר הנושאים החשובים שאתם עוסקים בהם!

כאן המקום לפרסם את דעת רבנו הגדול אדמו"ר הקדוש החלקת יהושע מביאלא זצוק"ל [שלדאבונש יש המנסים לייחס לו קנאות מזויפת], שהורה לתלמידיו לכוון בברכת 'אזור ישראל בגבורה' - להודות לה' שהנחיל גבורה לבני ישראל בשנת תשכ"ז.

הוראה זו אף הודפסה במהדורה הראשונה של סידור 'חלקת יהושע' שהודפסה בשנת תשנ"ח (הערה בתחתית עמוד עה), ולצערי הושמטה במהדורות המאוחרות.

החותם בהערכה,
י.ב.פ, בית שמש

קנאות - למען ציון!

לכבוד הגליון 'קדושת ציון',

תודה על הגליונות הנפלאים.

אחרי דברים כדרבנות שכתב הרב אפשטיין במאמרו בגליון 27 (תמוז-אב תשפ"ג) על גורמי שוליים עם 'קנאות' מזויפת, מצאתי לנכון לתקן עיוות שהשתרש במחשבה על חלק מהמכונים 'קנאים' ויחסם לארץ ישראל, ועד כמה גם הרבה מהם שייכים לגמרי לענייני קדושת ציון.

זכור לי, שבתקופת ההתנתקות אמר לי מאן דהו ששמע כמה קנאים שמדברים נגד תכנית ההתנתקות.

זה היה נשמע לי מאד מוזר. הלה הסביר לי משהו שכאילו מדובר ב"הפוך על הפוך". הם נגד הציונים, והציונים עושים את ההתנתקות... בקיצור, היה נשמע לי שטויות. חשבתי שהוא קרא איזה מאמר של קנאים שכתב בדרך מליצה, ופשוט לא הבין. לקח לי כמה שנים לתפוס שרבים מהקנאים אוהבים אהבת נפש את ארץ ישראל.

יהונתן נוימן, קרית ספר

קדושת ציון - ממשיכי דרכם של הקנאים לדורותיהם

לכבוד המערכת,

אנשים פשוט לא מעמיקים להבין מה זה 'קדושת ציון'.

שוחחתי על העניין עם ידיד קנאי קיצוני [קרוב לסיקריקים].

ואמר לי: אנשים לא מבינים מה זה 'קדושת ציון', הם לא יודעים שזה בדיוק העניין של רבי עקיבה יוסף שלוינגר, רבי יוסף חיים זוננפלד, וגם רבי עמרם בלויא. אנשים אינם יודעים להבחין בין הדברים, ורואים את זה כמזרחי.

ועוד האריך למכביר להוכיח שזה היה כל ענין העדה החרדית, וגם הרבי מסאטמר סבר כן. אמרתי לו: אבל לא זה מה שיוצא מ'יואל משה'! השיב: עובד, ויואל משה זה רק בשביל להבהיר את ההתנגדות לציונים, זה לא מה שהוא באמת סבר.

בברכה,
יעקב שלזמוביץ ביתר ת"ו

נחמו נחמו עמי - כל גיא ינשא

עליתי השבוע לירושלים. בדרך, למדתי את פרשת השבוע ואת ההפטרה - 'נחמו נחמו עמי'. בהשגחה פרטית, למדתי את ההפטרה בפקקים בעבודות בכביש בכניסה לעיר. התבוננתי בפסוקים, וכשהבטתי בחלון, פשוט ראיתי את התגשמותם.

הבה נראה את הפסוקים עם פירוש רש"י, גדול הפרשנים והפשטנים - ישעיהו מ - 'נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱ-לֹהֵיכֶם. דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם וְקְרָאוּ אֵלֶיהָ כִּי מְלֵאָה צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֹנָה כִּי לָקְחָה מִיַּד ה' כְּפָלִים בְּכָל חַטָּאתֶיהָ. קוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָר פֶּנּוּ דָרָךְ ה' [רש"י: דרך ירושלים לשוב גליותיה לתוכה] יִשְׁרוּ בְּעֶרְבָה מִסְלָה לֹא-לְהִינּוּ. כָּל גֵּיא יִנְשָׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרְקָסִים לְבָקְעָה. [רש"י: כל גיא ינשא וההר ישפל הרי דרך חלקה ושווה ונוחה : והרכסים. הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שביניהם זקוף ואינו מעוקם שיהא נוח לירד ולעלות [הרכסים מתורגם גדודיו לגובה כמו גדודי הנהר. הרכסים. כמו וירכסו את החשן (שמות כח). לבקעה. קנפנייא בלע"ז ארץ חלקה ושוה]. וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְקָאוּ כָל בְּשָׂר יִתְדוּ כִּי פִי ה' דַּבְּרָה."'

פשוטו של מקרא כאן, אומר - אכן, ירחיבו את כביש הגישה לירושלים. אכן, לא יהיה עוד צורך לעלות ולרדת בהרים. אכן כן, יהיה קל מאי פעם לעלות לירושלים.

נו, וזאת לא המציאות העכשווית? מישחו זוכר שהיה פעם סיבוב מוצא? עליות הקסטל? [והרכבים שהיו נתקעים שם תמיד...]. כביש בעל שני נתיבים? סח לי השבוע אחד מזקני ירושלים, שבצעירותו ארכה הדרך לתל אביב שלש וחצי שעות! גם בת יענה בן בנו של רבן של כל בני היענה אינו יכול לטמון כאן את ראשו בחול ולהגיד - לא לזה התכוון הנביא. [לא נכתב בפסוק, שיישור ההרים יעשה ע"י ענני כבוד]. ועוד דבר, פרוקט הכניסה לעיר קרוי 'המרכז התחבורתי המשולב הגדול בישראל'. לרגע חשבתי, הלא זאת מדינתנו, לא על ירושלים תפארתה, בעיקר על תל אביב גאותה. למה להם להקים את 'הגדול בישראל' דווקא בירושלים? [ומי שראה את העבודות בתל אביב יבין היטב את תמיהתי - היקף העבודות שם אינו פחות מבירושלים]. אלא מה, זהו מה שכתוב בהמשך הפרק - "הנותן רוזנים לאין" - ישחקו הנערים לפנינו - ויחשיבו את התל להר גבוה, ודבר א-להינו יקום לעולם. המקום הנגיש והנוח ביותר להגעה יהיה העיר ירושלים. ולכן מסבב הקב"ה שזה יהיה 'הגדול בישראל'.

יעזור ה' שיקויים האמור 'וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְקָאוּ כָל בְּשָׂר יִתְדוּ כִּי פִי ה' דַּבְּרָה." ואלים אישים - קדושת ציון אקרא - 'על הר גבוה עלי לך מְבֻשָׁרְת צִיּוֹן הַרִימִי בְּכֶן קוֹלְךָ מְבֻשָׁרְת יְרוּשָׁלַם הַרִימִי אֶל תִּירָא אֲמַרִי לְעַרִי יְהוּדָה הִנֵּה אֱ-לֹהֵיכֶם" [מצודת דוד: על הר גבוה. להשמיע הקול למרחוק: מבשרת ציון. עדת הנביאים המבשרים הגאולה לציון: אל תיראי. להרים קול בחושבך פן תמצא מכחש ומשקר. הנה א-להיכם. בא המקום לגאול אתכם].

בנחמת ציון תנוחמו,
מ.ע.

טוב מראה עיניים

לכבוד האגודה הקדושה,

המחדירה את ההתבוננות בנסי ה' הגדולים.

רציתי להביא כאן מקור חשוב למה שאתם עושים.

אמר ה' בפרשת עקב - "וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו את מוסר ה' א-להיכם את גדלו את ידו החזקה וזרעו הנטויה. ואת אתתיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים לפרעה מלך מצרים ולכל ארצו. ואשר עשה לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו אשר הציף את מי ים סוף על פניהם ברדפם אחריכם ויאבדם ה' עד היום הזה. ואשר עשה לכם במדבר עד באכם עד המקום הזה. ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל. כי עיניכם הראת את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה" (דברים יא ב-ז). לומדים מכאן, שיש ערך מיוחד לדברים שאדם רואה בעיניו, שהוא חש וחווה על בשרו, מעבר למה שהוא יודע משום ששמע כך מאחרים. מכיון שהתורה מכירה בערך הזה, נלמד שעלינו להתבונן סביב על מה שקורה לנו בדור שלנו, בעודנו חיים, ומתוך החוויה הזו, נלמד מהו היחס של ה' כלפינו ומה הוא מצפה מאתנו, במיוחד בדורנו אנו.

בברכה,
ה.ק.

חובת הבטחון לעתיד על-סמך נסי העבר

משנת מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

משאו של הגאון רבי יצחק ברנד שליט"א בוועידת 'קדושת ציון' בבניני האומה

[קיום הברית מתקיים גם כשהכובש הוא חוטא ומחטיא את הרבים, כמבואר בספרי ריש דברים על הפסוק (ח) 'ולזרעם אחריהם', שכולל גם את כיבוש ירבעם בן יואש, שהיה חוטא ומחטיא את הרבים (מלכים ב יד כג-כז).

חוץ מזה, יש כאן מצוה ליישב את כל הארץ. החזון איש כותב (שביעית סי' כד ס"ק א), שהמצוה ליישב את כל הארץ - זו חלק ממצות ביעור עבודה זרה. ואפילו הישמעאלים, שיש דעות שהם לא עובדי עבודה זרה, אבל אומר החזון איש שהישמעאלים הם כופרים בא-להי ישראל, והדינים האלו חלים גם עליהם. כל מקום שבו יהודים יושבים כאן - זה מקדש שם שמים.

ויש עוד דבר חשוב מאוד ביחס לנסים שהיו, כשעם ישראל ניצח את שבע האומות שרצו להשמיד את כל עם ישראל פה - יש סיפור בתנ"ך (דברי הימים ב יד), שהמלך אסא, שהיה מלך צדיק גדול וביער את העבודה הזרה והחזיר בתשובה את כל עם ישראל, והיו שם כושים שלחמו נגדו עם צבא עצום וענק, והקדוש ברוך הוא עזר, שצבא ניצח את כל האויבים. וזה היה קידוש ה' גדול.

ועל ידי זה חלק ממלכות ישראל הצטרפו לאסא, בגלל שראו את קידוש ה' שנעשה על ידו, שנצח את הכושים.

אולם, שנה אחר כך, מה קרה? (שם פרק טז) - מלך ישראל, בעשא, התחיל לעשות צרות לאסא, ולא נתן להם לצאת ולבוא, ובעשא צירף אליו את מלך ארם, שיבוא ללחום נגד אסא. מה עשה אסא - הוא לקח כסף, ושילם למלך ארם, ואמר לו שיפיר את הברית עם בעשא מלך ישראל, ושילחם נגדו. ומלך ארם עשה את זה. וההשתדלות הזו הצליחה. נו, ברוך ה', ההשתדלות הצליחה...

פתאום, הגיע נביא ואמר לאסא: אתה עשית לא בסדר. למה בקשת מהגוי שיציל אותך מהאויב? אז זה היה מלך ישראל. למה אתה לא סמכת על הקדוש ברוך הוא שעזר לך באותה מלחמה נגד הכושים? למה בקשת מהגוי שיעשה את העבודה שאתה צריך לעשות? אתה צריך בעצמך ללחום, ולסמוך על הקדוש ברוך הוא שיעזור לך, כמו שעזר לך במלחמה נגד הכושים. <<<

הכי נמי, הוא צדיק גדול, אבל דבר אחד חסר - שהוא לא אמר שירה על הניסים! (סנהדרין (ד.צ).

כל התיקון שלנו, ביאת המשיח - הכל תלוי בזה שנגיד שירה על הניסים שהקדוש ברוך הוא עשה!

וברוך ה', פה עושים פרסומי ניסא על הניסים של מלחמת ששת הימים, שזה הדבר הכי גדול שיש.

אני רוצה להוסיף פה כמה הלכות, שמלחמת ששת הימים מחייבת אותנו בהן, לא רק להודות על הניסים ולפרסם אותם, אלא זה גם מחייב עוד להלכה.

קודם כל, הכוונה של מלחמת ששת הימים - כיבוש ירושלים, כיבוש יהודה ושומרון, כיבוש סיני, כיבוש רמת הגולן, כיבוש רצועת עזה - זה היה הכל במלחמת ששת הימים. כל זה מחייב, שיש כאן איסור לאו דאורייתא של 'לא תחנם' אם תתן את זה לגוי.

מי שחס ושלום נותן חלק של הכיבוש, שזה ברית של הקדוש ברוך הוא שכרת עם אבותינו, השבועה של הקדוש ברוך הוא לאבותינו אברהם יצחק ויעקב לתת לנו את הארץ, שהתקיים פה באופן הרבה יותר גדול ממה שהתקיים קודם, וכל חלק וחלק של הברית - מי שנותן חלק אפילו קטן של הארץ לגוי - הוא מחלל את הברית! הוא כופר בברית! הוא מפר את הברית! זו ברית ושבועה של הקדוש ברוך הוא!

מדברים, כאילו גם עכשיו ישנו הענין של שלוש שבועות, שאסור למרוד באומות וכל מיני דברים כאלו, שכבר נתבטלו כמה פעמים, אבל שוכחים שיש כאן ברית ושבועה של הקדוש ברוך הוא, שנשבע אז, ושהוא נתן לנו כעת את הארץ הזאת!

וזה מה שדיבר רבי יחזקאל לוינשטיין: אני זוכר אותו, הייתי בישיבה, אני לא מדבר מכלי שני, לא מכלי שלישי, אני מדבר מכלי ראשון, איך שהוא דיבר, שזו אמונה להאמין, שהקדוש ברוך הוא נתן לנו את הארץ.

וממילא, חס ושלום, מי שנותן חלק של ארץ ישראל לגוי - הוא עובר על איסור גזל, על 'לא תחנם', ורחמנא ליצלן הוא 'מוסר', שאין לו חלק לעולם הבא [אם הוא מזיד], כמו כל העבירות שהן הפרת הברית.

ברוך ה', כזה ציבור גדול וענק! ברוך ה', שזכינו פה לציין את היום, בו שבה לידינו עיר הקודש ירושלים על כל חלקיה, שזה בעצם יום שהיה חלק ממלחמת ששת הימים.

אני רוצה להזכיר, שכשאני למדתי בישיבת פוניבז' - אני הגעתי לפוניבז' בשנת התשכ"ח, זאת אומרת שנה אחרי מלחמת ששת הימים - והיה שם המשגיח הצדיק הגדול מורינו הרב יחזקאל לוינשטיין זכר צדיק וקדוש לברכה, שהוא היה המשגיח של הישיבה. ואז, שנה אחרי מלחמת ששת הימים, כל הזמן, כל דרשה שהוא דיבר - הוא דיבר על הניסים הגדולים שהיו במלחמת ששת הימים.

והוא אמר, שזה אחד משורשי האמונה. מורנו רבי יחזקאל היה אחד מעמודי האמונה, והוא אמר שהיסוד של האמונה הוא להאמין שהקדוש ברוך הוא נתן לנו את הארץ. הוא דימה את הניסים של ששת הימים לניסים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף! לא פחות מזה!

וניתן לשאול, אולי היו ניסים למעלה מן הטבע ביציאת מצרים וקריעת ים סוף יותר ממלחמת ששת הימים, אבל ידוע היסוד של הרמב"ן (סוף פרשת בא), שמן הניסים הגלויים אדם יודה על הניסים הנסתרים, ולכן אף על פי שזה היה יותר בהסתר - צריך להודות על זה.

אם חס ושלום לא מודים לקדוש ברוך הוא על הניסים, זה פגם נורא! כבר הזכרתי בשנה שעברה בענין חזקיה מלך יהודה - כשהקדוש ברוך הוא עשה נס גדול, שבליה אחד נהרגו שם כל החיילים וראשי הצבא של סנחריב, וחיכו שיאמר שירה לקדוש ברוך הוא והוא לא אמר שירה - חזקיה מלך יהודה, שהיה צדיק גדול, שהחזיר בתשובה את עם ישראל, והחזיר את עבודת בית המקדש, והחזיר את לימוד התורה לישראל, שכל בן ובת שהיו, כל ה'בית יעקב' וכל הישיבות היו בקיאים בכל הלכות טומאה וטהרה, הוא ביער את העבודה זרה כמו שלא עשה שום מלך לפניו, והוא ביטל את השחוטני חוץ, והוא ביטל את נחש הנחושת, וכל מה שהוא עשה - אז הקדוש ברוך הוא רצה לעשות אותו משיח, אדם צדיק גדול כזה, אבל מידת הדין קטרגה ואמרה: אין

1 ראה חזו"א שביעית סימן כד סק"ג, שם נבאר מנח סברה זו, שהם כופרים בא-להי ישראל, כי גם לשיטת הראב"ד, החולק על הרמב"ם וסובר שאיסור לא תחנם חל רק על גויים עובדי עבודה זרה - גם הוא יודה במקרה של הערבים בימינו, שחל עליהם האיסור. וראה גם דברי החזו"א ב"יד סימן סה.

אכן, טובה הארץ מאד מאד!

צער, תשובה והתבוננות בחטא המרגלים

למעלה מעשרים ימים בלוח השנה היהודי נקבעו במגילת תענית ובספרי הפוסקים כימי תענית - זאת בנוסף לארבעת הצומות הידועים. ימים אלו נקבעו בגלל מאורעות שונים שארעו בהם במהלך ההיסטוריה, והם מכונים ימי תענית צדיקים. אף שימים אלו מקורם במגילת תענית והובאו להלכה גם ע"י הבה"ג ועוד, הפוסקים דנו באשר לתוקף תעניות אלו, והבית יוסף אף מציין, כי מעולם לא ראה ולא שמע על מי שאימצו את התעניות הללו. למרות זאת, כאשר כתב את ספרו השלחן ערוך, הלך בעקבות בעל הטורים, והביא את רשימת תעניות אלו, תוך קביעה כי "ראוי להתענות בהם".

אחד מהימים האלו הוא היום שבו מתו המרגלים. בטור ובשלחן ערוך סימן תקפ נכתב: "ב"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ", ואמנם כבר הביאו הבית יוסף ועוד גירסה אחרת, ולפיה מיתת המרגלים היתה ב'ז באלול, ובו נקבע יום התענית לדורות.

שתי קושיות מרכזיות הקשו הפוסקים על קביעת יום זה לתענית. הראשונה היא ממשמעות הפוסקים, מהם עולה כי המרגלים מתו עוד לפני ט' באב, שבו נגזר על עם ישראל שלא יכנסו לארץ. קושיה זו הקשה הרא"ש בתשובה (סוף כלי יג) וכתב, שיתכן ומדובר כאן על מוציאי דיבה אחרים ולא על י"ב המרגלים. לא ברור אם כוונת הרא"ש לאנשים אחרים בדור המדבר שהוציאו את דיבת הארץ בעקבות המרגלים אך מיתתם לא היתה יחד עם המרגלים עצמם אלא

לשולחנו של רבנו הצדיק רבי זרח ולומדים בצוותא בפרשת שלח. רבנו לא הרגיש אז בטוב ולמדנו בביתו. והנה נפתחה הדלת ורבי חיים זוננפלד מופיע בכדי לקיים מצות ביקור חולים אצל רבנו. בתוך שמצא אותנו עוסקים בתורה, שאלנו: באיזה ענין אנו עוסקים. בפרשת המרגלים - ענינו לו.

נתיישב רבי חיים סמוך לשולחן והתחיל להרצות דבריו בנועם ובחן: "איך נוכל להסביר ענין זה, שאנשים מורמים מעם, ראשי אלפי ישראל, הוציאו דיבת הארץ המובטחת ורצו להניא את העם מלהכנס בתוכה. התרחשות זו של דיבת המרגלים אין לפרשה כפשוטה, אם נחבונן שהמדובר בראשי אלפי ישראל בדור דעה של דור המדבר. אלא יש לפרש, כי גדולים אלה - משבאו לארץ ישראל שרתה עליהם רוח הקודש, וראו כל הדורות העתידיים שיהיו שרויים בארץ הקודש, גם את אלה שעתידיים לחטוא, וגם את הדור שלנו עם ה'ציונים' ונתבלו ואמרו, אם כך מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ. וזו הכוונה 'ארץ אוכלת יושביה', כי קדושת הארץ אינה סובלת יושבים שאינם מתנהגים בקדושה, וסופם להיות נפליטים ומוקאים ממנה ואם כך מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ. ועל זה ענו להם יהושע וכלב:

"טובה הארץ מאד מאד עלה נעלה וירשנו אתה" - למרות הכל, עלינו לעלות ולרשת את הארץ, ולעמוד בכל הנסיונות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו. וזה היה חטאם של המרגלים, כי לא היה להם להתחכם נגד מה שצוה ה' ולהרהר אחר הבטחון. ואע"פ שחטאו המרגלים ונענשו, אבל מכיון שלשם שמים נתכוונו - לפיכך יום פטירתם הוא תענית צדיקים".

אם נסכם את הדברים, הרי לפנינו שלוש דרכי התייחסות ליום זה. על פי דברי הבית יוסף, יום זה הוא יום בו אנו מביעים את צערנו על כך שלמרות שהמרגלים שבו בתשובה על חטאם, לא עלתה להם תשובתם. בזאת אנו מדגישים ומזכירים לעצמנו את חומרת העוון של הוצאת דיבת הארץ, עד שאף התשובה לא תמיד מכפרת עליה.

לדברי הב"ח, ה'תענית ציבור' שנקבע ליום זה אינו רק יום שבו אנו מביעים צער על העבר, אלא חלק מתשובתם של ישראל על חטא המרגלים, נקבע יום י"ז באלול ל"יום התבוננות" לדורות כלל ישראל, למען לא ישובו ויפלו בחטא חמור זה של הוצאת דיבת הארץ רעה.

ואילו לדברי רבינו הגרי"ח זוננפלד נקבע ביום זה תענית על הסתלקותם של המרגלים, מה שמלמדנו שצדיקים היו וראוי יום מיתתם להיות יום צום. מכך אנו למדים כמה חמורה היא הוצאת דיבת הארץ, כי אף כאשר היא באה כתוצאה מחשבונות רוחניים של זיכוי הרבים, ומחשבות כאילו ע"י ההתנגדות לארץ הקדושה תבוא הצלה לעם ישראל - עדיין העוון חמור עד מאד. עלינו להשאיר את הנהגת העולם לידי של הקב"ה, ולקיים את אשר ציוונו בתורתו לעלות לארץ ולרשתה, מתוך ידיעה והרגשה כי 'טובה הארץ מאד מאד'.

כחודש לאחר מכן, או שכוונתו למאורע אחר שאירע במהלך ההיסטוריה, בו אנשים מסוימים הוציאו את דיבת הארץ רעה ומתו ביום זה. הבית יוסף, לעומת זאת, נוקט כי אכן מדובר על מיתת י"ב המרגלים, אך מציע כי יתכן שתחילת חולי המרגלים היה מיד אחר שהוציאו את דיבת הארץ, אך הם לא מתו עד ז' באלול.

קושיה נוספת, אותה הקשו הפוסקים, היא מדוע מיתתם של המרגלים היא סיבה לקבוע יום תענית, והלא "באבוד רשעים רנה" הבית יוסף כותב, כי מן הסתם המרגלים שבו בתשובה על חטאתם, ולמרות זאת לא נתקבלה תשובתם, ועל כך שלא נתקבלה תשובתם אנו מצטערים. דברים אלו עולים יפה לשיטתו, שמחלתם של המרגלים ארכה כחודש ימים, מה שבהחלט מותיר מקום לחשוב, כי במהלך פרק זמן זה שבו המרגלים בתשובה מחמת יסוריהם.

הב"ח מציע הסבר אחר לדבר: "לפי שכל ישראל נענשו על ידם, לפי ששמעו לקולם ונגזרה עליהם גזירה וצוק"ל צה גדולה שימותו במדבר, ועל כן מדרך התשובה קבלו עליהם להתענות ביום זה לדורות, כדי שישומו ללבם העון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה רשעים".

לסיים נביא גם גישה שלישית, המשתקפת בדברים נחמדים שאמר מרא דארעא דישראל הגרי"ח זוננפלד צוק"ל כפי שהובאו בספר "האיש על החומה" (ח"ב עמ' 141): "מספר אחד מתלמידי רבי הגאון רבי זרח ברוורמן; יושבים היינו בשבת קודש אחר הצהריים מסביב

ובגלל זה כתוב בחז"ל, והמפרשים מביאים את זה על המקום (רש"י סוף פרק טו) ומצודות ריש פרק טז), שהיה אמור להיות מצב, שמלכות יהודה תקבל בחזרה את כל עם ישראל, וזה היה שלושים ושש שנים אחרי תחילת פירוד המלכות, ששלמה המלך חטא שלושים ושש שנים, וכנגד זה פילוג המלכות היה צריך להיות שלושים ושש שנים, וזה היה באותו הזמן שאמור היה אסא ללחום נגד מלך ישראל, שזה היה שלושים ושש שנים מפטירת שלמה. והוא ביקש מהגוי, במקום לסמוך על הקדוש ברוך הוא ולעשות בעצמו. אז הוא הפסיד את התכנית שיקבל את כל המלכות, והסדק של פירוד המלכות של ישראל ויהודה נשאר עד הסוף ולא חזר. מה אנחנו רואים - שאם הקדוש ברוך הוא עושה לנו נסים, ועוזר לנו במלחמות נגד הגויים, צריך לדעת שלא לבקש מהגוי שיעשה לנו את המלחמות, אלא אתה צריך לעשות את זה בעצמך, ועל ידי שאתה סומך על הקדוש ברוך הוא - הקדוש ברוך הוא יעזור לך. [במלחמת יום הכיפורים בתשל"ד, ביום ראשון שלא רצו ללחום, וחיכו שהאויב יתחיל, היה הפסד נורא, ומהיום השני, שהתחילו ללחום, היה נצחון גדול והקב"ה עזר בנסים גדולים. וכן בשאר מלחמות - כשלחמו, הקב"ה עזר לנצח, וכשהתקפלו - הפסידו]. ומה אנחנו יכולים ללמוד את התפקיד שלנו בהמשך. צריך לדעת שצריך ללחום

1 אין הכוונה כאן למגילה הקדומה מזמן הבית המזרחית במשנה ובתלמוד שעניינה ימים האסורים בתענית, אלא רשימת תעניות מזמן הגאונים שמכונה גם בשם זה.

גשר מנייר

ש. פרידלנד

האדירים אשר התאספו יחדיו ודחו אותנו לעבר מולדתנו.

במבט לאחור, היו רגעים שיכלו לבשר מראש את החלטתנו הפתאומית למדי. במשך כמה שנים, התרגלנו לבלות את הימים הנוראים עם משפחתה של בתנו בירושלים. ובכל זאת, היה מקרה אחד מיוחד בראש השנה, לפני שלוש שנים, טרום הקורונה, כשבדיוק חזרנו מטיול בשילה ובארץ בנימין. שם חיינו מחדש את סיפורה של חנה, טיילנו במקום שבו עלו יהודים למשכן, התבוננו בכרמים השופעים, טעמנו את יינותיהם המרהיבים וסקרנו בהתפעלות שורה אחר שורה של מטעי זיתים ודקלי תמרים.

כששמעתי את ההפטרה הראשונה של ראש השנה, המספרת על חנה ואלקנה שעולים לשילה, נזכרתי כמו בחלום: "עכשיו אני יודעת בדיוק איך זה נראה". במוחי חזרתי לשילה, בהשראת תפילתה הנוגעת ללב של חנה.

הפטרות היום השני של ראש השנה כוללת את דבריו המרגשים של הנביא ירמיה: "... עוֹד תִּשְׁעִי כְּרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן... וְקִבְצָתִים מִיִּרְפְּתֵי אֶרֶץ... מְזֶרֶה יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֶנּוּ... וְנִהְרֹוּ אֶל טוֹב ה' עַל דָּגָן וְעַל תֵּירֵשׁ וְעַל יִצְהָר... נְאֻם ה'".

התרגשתי וקראתי את הנבואה שוב ושוב. זה עתה חזינו בדבריו אלה של הנביא מתעוררים לחיים עכשיו, ממש עכשיו! עדיין נסערת, פגשתי את בעלי מחוץ לבית הכנסת לאחר מכן.

תמונות שצילמנו בביקור בשומרון לפני הקורונה - כרמים ויקב.

לבקר בישראל פעם אחת בחייו ולראות את המקומות הרבים שהכיר כל כך טוב מהתנ"ך.

במשך מעל חמישים שנה, בעלי ואני טיפחנו את מושג העליה ואת הרצון לעלות, אך מעולם לא הייתה זו יותר משאיפה כללית מעורפלת. החיים זרמו בקצב שלהם - ילדים, קריירה, נכדים. היינו לכודים במערבולת חיי היומיום, ודחינו מדעתנו שוב ושוב כל

אבי, שלמה לייב, כנער, עומד בפתח ביתו במוטול זמן קצר לפני ההפלה לארה"ב. סבו יושב לצדו.

מחשבה מעשית אודות עליה. כמוכן, שעם התפתחות הטיסות בעידן החדש, יכולנו לבקר בישראל פעמים רבות במהלך השנים. היינו מרותקים לעיר העתיקה בירושלים והוקסמנו מצפת, טיפסנו על הרי הגולן, רחצנו במימיה המרפאים של טבריה וספגנו לתוכנו את האוויר המפעים של הגליל. ובכל פעם, סבנו על צעדינו לאחור, בחזרה למשפחתנו, בחזרה לנוחות המוכרת. היו לנו סיבות רבות, סיבות טובות, לכך שהעליה אינה מעשית עבורנו.

לא הגיע הזמן.

עד שזה קרה. ועד כמה שהיינו רוצים לראות זאת כהחלטה מפוכחת וזהירה, עד היום טרם זכינו להפנים את הכוחות

מוטלה, ליטא, תרע"ו:

כשעיניו הכחולות בוערות מצהלה, מתפרץ שלמה לייב בן השש למטבח הקוטג' של משפחתו. "באבע! את יודעת מה הרב'ה אמר לנו היום בחיידר?"

באבע דבורה מערבבת סיר מרק על הכיריים, וממלמלת מעבר לכתפה - "אין לי מושג".

"הוא אמר, שיבוא משיח ויהיו גשרים לכל היהודים, עליהם יעלו לארץ ישראל! נרקוד עד שנגיע לירושלים על גשר ממוטולה!"

באבע מסתובבת ובוחנת את מבטו של נכדה בפליאה ובהתפעלות - "תגידי לי, איך? איך זה יכול להיות?" "זה יהיה נס, נס מדהים! תקשיבי, באבע - הגשר יהיה עשוי נייר, אבל הוא יהיה כל כך חזק, שנוכל לרקוד עליו כל הדרך עד שנגיע!"

"גשר של נייר! איזו בשורה! אם כך, שלוימליה, עלינו להתאמן כבר עכשיו בשירה ובריקודים, כדי שנהיה מוכנים כשהמשיח יבוא!". באבע תופסת את ידיו בידיה, מזמזמת ניגון תוסס, ויחדיו הם מסתחררים באקסטזה סביב המטבח הקטנטן.

שלמה לייב היה אבא שלי, ובכל פעם שהיה מספר את הסיפור הזה, חיוך היה מתגן על שפתיו ועיניו הלחות היו מתרחבות. הוא עדיין הרגיש את חום ידיה של באבע דבורה ושמע את רחש חצאיתה בעודה מלטפת את הרצפה.

בשנת תרפ"ו, כבר נחה לה באבע דבורה בקברה במוטול, והמשפחה עברה לניו יורק. שלמה לייב בן השש-עשרה הגיע למסקנה, ולפיה ביום מן הימים יצטרך גשר הנייר לחצות את האוקיינוס האטלנטי.

החלום לעלות לארץ ישראל מעולם לא הרפה ממנו, והוא הנחיל שאיפה זו באהבה לילדיו. השאיפה והכמיהה נבנתה לתוך חיינו בשקט, בעדינות, אבל תמיד היא קננה בקרבנו. הוא תמיד היה אסיר תודה על כך שהצליח

"ההפטרה", אמר בקול חנוק. "שמת לב להפטרה?"
האם שמת לב? "משהו זז... בתוכי", גמגמתי. "איכשהו, יום אחד, אנחנו חייבים להיות חלק מזה".

אבל היו לנו משפחה, מחויבויות, סיבות. שילה, בנימין וירושלים עברו אוטומטית, בסוג של חשאינות, לתא האחורי של המח.

זמן קצר לאחר מכן, מְרָה יִשְׁרָאֵל השליך את הקורונה אל תוך חיינו. היינו נעולים בבתינו, נעולים מחוץ לבתי הכנסת שלנו, נעולים מחוץ לישראל. הילדים והנכדים שחשבת שלעולם לא אוכל לעזוב התרחקו מחיי היומיום שלנו, כשחג אחר חג עבר מבלי שחצו את המפתן שלנו. לא עוד מסיבות סידור, לא הצגות בית ספר, לא בלוני ימי הולדת. שום דבר, כל מה שנשאר היה התחזית המשמימה להזדקן בבדידות.

יום אחד, כשניהלתי 'שיחה' טלפונית שבקושי נשמעה עם נכד צעיר מאוד, חשבתי במרירות - 'בשביל זה, אני יכולה באותה מידה להיות בישראל. יכולנו לדבר בטלפון משם'. שוב, משהו בתוכי זז באופן בלתי מורגש.

תמיד תהיתי איך אנשים מסוימים באירופה זכו לראות את הנולד, ואזרו בקרבם את האומץ ואת היכולת ללכת נגד הזרם ולעזוב לפני פרוץ השואה. הם לא היו נביאים, ובכל זאת הם חשו משהו שתמיד האמנתי שהוא מעבר לתפיסה שלי. בתוכי, אני אדם הנצמד לאזור הנוחות, ואיני אמיצה במיוחד. אני הטיפוס שנשאר במקום, מקווה לזמנים טובים יותר.

במשך זמן רב שיערתי, שה' ירחוף את יהודי אמריקה לעבר ייעודנו הסופי בכך שייצור מציאות חוקית בלתי אפשרית עבור היהודים באמריקה, ובכך יעמיק את התהליך המרושע המתהווה בכמה

מדינות אירופיות 'פרוגרסיביות'. ראשית, הממשלה תחבל בתוכניות הלימודים בישיבות שלנו, ואז ברית מילה ושחיטה יוכרזו כבלתי אנושיות ובלתי חוקיות. אין ספק, שבהינתן התרחיש הבלתי נסבל הזה, היינו מבינים את הרמז ועוברים.

אך לפתע צצה תחזית קודרת בהרבה. לא זכיתי לחכמה הדרושה בכדי לפרש אירועים אקטואליים ברמה קוסמית, ובכל זאת אין לי מלים

דרכונים ומכתבי הצהרת כוונות, בהם יצוין היכן נגור ותפורט זהות קרובינו בישראל.

בזמן שחיכנו לאישור, בתוך ראשי נערכה תפנית של 180 מעלות. נהיה לי ברור, שכשחיים

בארה"ב כשריד לנדודים יהודיים בגלות - דרך ספרד, פולין, ליטא וניו יורק - היינו חלק מההיסטוריה, מהעבר. בישראל נהיה חלק מהעתיד, גרגיר בקיבוץ גלויות הענק שמתקיים באופן מוחשי ומתמשך. עם עליתנו, יהיו עוד שתי נשמות במולדתנו שמחכות לגאולה השלימה.

ואז הגיעו הכרטיסים, הכרטיסים היקרים שיקחו אותנו הביתה. וכשנחתה קבוצתנו - קבוצת 'נפש בנפש' - בלוד, הכניסו אותנו לחדר מיוחד, בו חתמנו על מסמכים נוספים וקבלנו את מסמכי האזרחות הזמניים שלנו.

ירושלים:

המכולה הגיעה. אנחנו פורקים. אני בוחנת את תמונות הנוסטלגיה המשפחתיות שלי ומסדרת אותן בעדינות בסלון שלנו. עיני פוגשות את מבטם הקודר של סבי וסבתי מגליציה וליטא, אמו ילידת ברוקלין של בעלי, אביו וסבא רבא שלו מוורשה. והנה תמונה מטושטשת של הקוטג' ההוא במוטול, עם אבי ומשפחתו, כשהם עומדים לצאת למסעם לאמריקה.

מסענו רצוף הקשיים והתלאות נמשך לא רק בחודשי ההכנות האחרונים; הוא ארך כמאה שנה. אבל 'הנס המדהים' אכן יצא לפועל. כשאני נזכרת בערימות המסמכים והטפסים, הרישומים והתצהירים שהכנו והגשנו בדיוקנות ובמאמץ, אני מהרהרת ביושב בכך שאנו, היהודים שזורמים חזרה למולדתנו -

מושכים את ידינו בנחת מהגלות והולכים הביתה. בשדה התעופה בחו"ל בדרך לארץ ישראל.

המכולה עם חפצינו. הנהג אמר לבעלי, "אז אתה הולך הביתה לישראל, נכון?"

לתרגם את תחושותי באותו יום, 6 בינואר, בו המון צווחני ומאיים פרץ לבנין הקפיטול, ניפץ זכוכיות ואתן - את נשמתה של אמריקה. תחושותי ההיסטורית הודאית היא שכאשר מתרחשות תהפוכות פוליטיות,

תהפוכות כלכליות או תהפוכות חברתיות - וכאן הצטרפו שלושתן יחדיו - אף פעם זה לא מבשר טוב ליהודים. ההשלכות של הקיצוניות אולי לא תתמשנה היום. אולי לא מחר. אבל ביום שאחרי, ומשהו אמר לי, שהגיע הזמן לעזוב.

לא לרוץ, לא להבהל, אלא למשוך את ידינו בנחת מהגלות הזאת וללכת הביתה.

באותו לילה שלחתי הודעת דוא"ל לילדי: "אולי כדאי שנחשוב על עלייה במוקדם ולא במאוחר". מתוך תחושה מזוהה של תחזית לעתיד, הנחתי את היסודות למסר הזה במשך כמה שנים. לכן, הם לא הופתעו שבוע לאחר מכן, כאשר הודעתי להם (בטלפון, בנפרד) שאבא ואני נרשמנו לארגון העלייה 'נפש בנפש'; אנחנו עושים את זה!

מאותו רגע ואילך, יד ה' הבלתי נראית סחפה אותנו. הבית שלנו נמכר בזריזות; המכונית שלנו החליפה ידים בן-לילה. חילקנו ספרים, מכשירי חשמל, רהיטים; נפטרנו מכל מה שלא התאים לדירה בירושלים שמצאנו, בגודל שלישי מביתנו היפה והמשופץ. כל מה שנותר נארז ונאטם במכולה כדי לחצות בגבורה את האוקיינוסים, בדרך לנמל אשדוד.

והיתה ניירת, כל כך הרבה ניירת. גלינו, שממשלת ישראל תאמץ אותנו בשמחה כאזרחים, אבל קודם לכן עלינו להציג את תעודות הלידה שלנו, את תעודת רשימת הנישואין שלנו, את רשימת היוחסין שלנו, מכתב מהרב שלנו, המעיד שאנחנו יהודים, שאלוני בריאות, רשיונות נהיגה ורישומים, מצב תעסוקתי. למדנו את משמעות המילה הצרפתית 'אפוסטיל' [חותמת רשמית, המאשרת כי מסמך הוא אמיתי וקביל], ומה נדרש כדי לקבל אותו ביחס למסמכים

שלנו. שלא לדבר על

טפסי משרד הפנים עבור קבלת מעמד 'עולה חדש'

טיול למיטיבי קשב

רשמי הטיול בשומרון שערכה האגודה ביום י"ד מנחם-אב תשפ"ג

לרצות את אבניה, ולחונן את עפרה. אנקדוטה יפה היתה בחווה שבגבעה, כאשר למראה הצאן הרך, החל דיון סוער אודות כשרות הבהמות לקרבנות בקרוב ממש.

לאחר הליכה קצרה על גב ההר, הגענו לקצה הגבעה המשקיפה אל עבר בקעת הירדן ואל עברו. הרב גולדמינץ, אשר מכיר כל שעל וכל גבעה באזור, הראה לנו את מעבר יבוק יבוק בהרי עבר הירדן מולנו, אשר בנחל יבוק העובר בעמק המשתפל בין הרי מואב מדרום והרי הגלעד מצפון. בעומדנו שם חווינו את דברי המשנה (ראש השנה כב:) בענין המשואות שהשיאו כדי להודיע על קידוש החודש - "ומאין היו משיאין משואות - מהר המשחה לסרטבא, ומסרטבא לגרופינא". ראינו איך דרומית לנו מזדקרת לה פסגת הר סרטבא, והבנו בחוש כיצד המשואות שנישאו שם ברמה נראו היטב בגרופינא, אשר בצפון עבר הירדן, למרות המרחק הרב, בזכות הבקעה הרחבה של הירדן.

משם הלכנו בחדוה במסלול הליכה רגלי בין הרים רמים, לאורך כמה קילומטרים, החוצה גם שדות וכרמים, החל מפורת יוסף ועד למעין עין כפיר. שם רחצנו והיטהרנו במימיה המתוקים של העיינות היוצאים בבקעה ובהר בארץ ישראל. עודנו שם, והנה התפתח דיון בין תלמידי החכמים על אודות זיהוי הצלף - שלשת

שָׁמַשׁ וּמִמָּגֵד גָּרַשׁ יְרָחִים, וּמְרֵאֵשׁ הַרְרִי קָדָם וּמִמָּגֵד גִּבְעוֹת עוֹלָם, וּמִמָּגֵד אֶרֶץ וּמְלָאָה... (דברים לג יג-טז), ופירש רש"י: "ממגד - לשון עדנים ומתק". במאמרו בגליון זה מטיב הרב גולדמינץ לפרש מקראות אלה - כפי אשר תאר כבר בטיול - לאור המציאות הטופוגרפית והאקלים היחודי של נחלת יוסף.

עוד גילה הרב המדריך את אוזנינו, האיר את עינינו והעיר את לבנו, להתבונן בכרמים הרבים הממלאים את הרי השומרון, אשר ניטעו בידי בני ישראל בשנים האחרונות, לראשונה מאז גלות עשרת השבטים מן הארץ בימי סנחריב. זאת, מאחר שמאז ועד ימינו אנו לא היה ישוב ישראלי בשומרון, אף לא בימי הבית השני, כאשר רק בימינו מתגשמת לראשונה נבואתו של ירמיהו - "עוֹד תִּטְעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרוֹן" (ירמיהו לא ד), אחר שבימי הבית השני לא ישבו יהודים בשומרון, אלא ביהודה, בגליל ובעבר הירדן, בעוד השומרון היה מיושב בכותים.

הגענו לישוב אלון מורה, חצינו אותה, ונסענו עוד ככרת ארץ עד לגבעת פורת יוסף ('סקאלי'), נסיעה קצרה שהיתה חוויה בפני עצמה בשל הנופים המדהימים והבראשיתיים שנשקפו אלינו - הרי נחלת יוסף, עמק תרצה המדהים ביופיו והרי מואב והגלעד. למראה ההרים האדירים והעמקים המרהיבים, פצחו לפנינו ההרים והגבעות רנה, ולמול המחזה המדהים לא עצר ברוחו אחד מתלמידי החכמים שהשתתפו עמנו, וברך וזיכה את כולנו בברכת "עושה מעשה בראשית" בשם ומלכות על ההרים והגבעות.

בגבעת פורת יוסף נחלצנו חושים, מרוגשים ומצויידים החילונו להתחבר ברגלינו לרגבי אדמתה הקדושה של הארץ עליה כרתנו ברית עם בורא עולם,

גם השנה זכינו לטיול היחודי הנודע, שהאגודה מארגנת מדי שנה בשנה בהדרכת המדריך המוכשר הרב מאיר גולדמינץ שליט"א, שכהרגלו יודע לספק לנו טיול שכולו הנאה רצופה - רוחנית וגשמית כאחת. זהו טיול מרתק וחוויתי בחבלי ארץ אשר משעוליהם משוועים לדריכת כף רגליהם של אוהבי ציון. הטיול, כבכל שנה, התאפיין בנקיותו ממראות אסורים, ומחפותו מהתחככות עם הערבים אשר עדיין גרים שם.

סביבות השעה תשע בבוקר, יצאנו את עיר הקודש באחוה ורעות, יחד שבטי ישראל, בני ציון יקרים מכל גוני הקשת, תלמידי

חכמים באים בשנים לצד בני תשחורת, מן הנולדים בציון ומן המצפים לראותה, כאשר הנסיעה הופכת לחטיבה אחת של אהבת ישראל, אהבת ציון, ואהבת התורה, וכל העת מתנהלות שיחות ערות ומעמיקות בכל חלקי התורה, שבכתב ושבעל פה, הלכה ומחשבה.

לקראת ההגעה ליעד, הצטרף אלינו המדריך הרב גולדמינץ שליט"א. למראה הרי שומרון הנוטפים עסיס, והגבעות המתמוגגים מדבש, מרוב השפע הממלא אותם, הזכיר לנו הרב גולדמינץ, כי אנו מתהלכים כעת בנחלתו של יוסף, ואנו נוכחים לראות כיצד מתקיימת בה ברכתו של משה ליוסף - "וּלְיוֹסֵף אָמַר מִבְרַכְתָּהּ ה' אֶרְצוּ מִמָּגֵד שְׁמַיִם מְטָל ... וּמִמָּגֵד תְּבוֹאוֹת

ראה אודותיו בגליון זה במאמר על שכם מאת הרב גולדמינץ.

מיני המאכל שבו בעלי שלוש ברכות שונות - האביונות, הקפריסין והעלין (ברכות לו), וכן על עזותו של הצלף מכל האילנות, שהיא כעזותם של ישראל מכל האומות (ביצה כה:).

נגשנו גם לניקבת המים הקרובה, אשר קיימת עוד מימי החשמונאים. חויה מיוחדת היתה לצעוד במעברים הצרים והנמוכים שבנקבה, כאשר רגלינו משתכשכות במים המפכים לאורכה, ופנינו נשטפות במים הזכים הנגרים מגג הנקבה ללא הרף.

משם נסענו ועלינו אל הר כביר, שם היתה חויה מיוחדת ל'מטיבי הקשב', כאשר גם חלקם של מתקשי הקשב לא נפקד... במסלול מעגלי ראינו ממעבר יבוק ובקעת הירדן במזרח, את העמק שבין הר כביר שעליו שוכן הישוב אלון מורה, לבין 'רכס

פתח הניקבה

הגדעונים', שעליו שוכן הישוב איתמר וגבעותיו, משם בא 'יעקב שלם עיר שכם' (בראשית לג יח) כאשר חזר ארצה משיבתו אצל לבן בפדן ארם, כאשר הכפר 'סאלם' במורד ההר בואכה שכם, שתושביה עדיין ערבים, משמר את השם 'שלם'.

השקפנו מן ההרים בדרום שמצפון לבית אל עד להרי צפון השומרון, היא הדרך שעשה יוסף כאשר הלך לראות את שלום אחיו והצאן בציווי יעקב אביו מחברון לשכם, עד לדותן שבצפון השומרון.

במערב ראינו את הר גריזים ואת הר עיבל, ובתווך - העיר שכם. למרגלותינו מצפון התפרש במלוא הדרו עמק תרצה, הנמשך מבקעת הירדן עד שכם. העמק מדהים ביופיו, ובמרכזו הגבעה עליה עמדה העיר תרצה, שם ישבו חלק ממלכי ישראל.

למראה היופי המדהים של תרצה, הבנו את משמעות הפסוק האומר - 'יִפֶּה אֶת רַעֲיָתִי כְּתֶרְצָה' (שיר השירים ו

ד). הבחנו גם בעינות בידאן השופעים שבעמק, משם הגיעו רמוני בדן, אשר לרוב גודלם ועסיסיותם מנו אותם חז"ל בין ששת הדברים הבודדים, הנחשבים כ'דבר שבמנין', שאינו בטל ברוב בגלל חשיבותם (משנה ערלה פרק ג משנה ז, ביצה ג:).

משראינו, כי דרך הכניסה הקלה ביותר לארץ היא ממעבר יבוק דרך עמק תרצה עד שכם, הבנו מדוע כאשר הגיע אברהם לארץ בראשונה מחרון, הגיע תחילה עד מקום שכם. כמו-כן יכולנו לראות את כל הדרך שעשו בני ישראל לאחר שעברו את הירדן מול יריחו, דרך בקעת הירדן ועמק תרצה, עד להר גריזים והר עיבל למעמד הברכות והקללות. למראה המעבר הקל והמישורי מהכניסה המרכזית לארץ ישראל עד לשכם, כמו גם היותה במקביל במרכז הדרך העוברת על גב ההר מצפון לדרום, הבנו מדוע שימשה שכם בתחילה כעיר הבירה של מלכי ישראל, וכפי שהטיב להסביר הרב גולדמינץ גם במאמרו על שכם בגליון הזה.

אחר כך טיפסנו אל פסגת ההר, משם צפינו אל אחד הממצאים הארכיאולוגיים המדהימים בדורות האחרונים - מזבח יהושע בן-נון שבהר עיבל, כאשר הרב גולדמינץ מתאר לנו את השתלשלות המאורעות להתגלות המזבח. שם התיישבנו לשיעור מרתק ומדהים מאת הרב גולדמינץ אודות מזבח יהושע - מתי הוא נבנה, והאם הוא פורק לאחר מכן. בדבריו היה כל עקוב למישור וכל הררי הקושיות הושפלו, כפי אשר יפרט הרב גולדמינץ במאמר בגליון הבא.

על פסגת ההר נמצא מבנה עתיק, אשר הערבים מייחסים אותו לציון מקום קבורתו של 'שייח בילאל', כמו מקומות רבים בעולם המיוחסים למקום קבורתו...? הרב גולדמינץ העלה השערה הגיונית, ולפיה יתכן ומדובר במקום בו קיבל אברהם לראשונה את ההבטחה מאת ה' - 'כי לזרעך אתן את הארץ הזאת', ובנה שם מזבח. לדבריו, יתכן לומר, כי הבטחה זו לא ניתנה ממש בשכם, אלא סמוך אליה, כמו שנאמר "עַד מְקוֹם שְׁכֶם" (בראשית יב ו) - מקום שאפשר לראות משם חלקים נרחבים בארץ, ואם כן יתכן וזה היה על ההרים שממול שכם.

משם נסענו אל עבר הר גריזים. תחילה עברנו בישוב ברכה, שנקרא שמו על שם הפסוק "וַיִּתֵּן אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִיזִים". אחר כך הגענו למצפה יוסף, הצופה על שכם העתיקה וקבר יוסף. משם ראינו איך חלקת השדה שקנה יעקב, שבה קבור יוסף, נמצאת מזרחית לתל שכם, היא שכם

העתיקה שהחריבוה שמעון ולוי. שם הבנו גם מדוע נאמר אצל דינה "ותצא דינה" - כיון שיצאה ממחנה יעקב אל עבר העיר שכם, וכפי שייטיב הרב גולדמינץ לבאר גם במאמרים על שכם, שיפורסמו בע"ה בגליונות הבאים.

רגע מרגש היה כאשר הרב גולדמינץ השתיק את כולנו, אז שמענו בבירור את הרכבים הנוסעים בשכם, הנמצאת בעמק שבין הר גריזים והר עיבל. כך הבנו במוחש כיצד שמעו בני ישראל שעמדו על הר גריזים והר עיבל את הברכות והקללות, שענו ואמרו בקול רם בני לוי שעמדו למטה בעמק. הרב גולדמינץ הטיב לתאר את עוצמת מעמד קבלת התורה והערבות ההדדית שהיתה כאן עם הכניסה לארץ ישראל ולחיי המעשה, לאחר מתן התורה שהיתה בסיני, כאשר כאן, במקום הזה, מתהדהדת עניית 'אמן' על ידי למעלה מששים רבוא איש מבני ישראל העוברים בברית ה' וזועקים יחד בלב אחד ובקבלה גמורה - 'אמן' על כל 'ברוך האיש אשר... ועל כל 'ארור האיש אשר... שענו הלויים. אחרי תפילת מנחה במצפה יוסף, מול קבר יוסף, פצחו המשתתפים בשירה וריקודים על הזכות להתהלך בארץ לארכה ולרחבה ובמרכזה, ולכבוד יוסף הצדיק, אפרים ומנשה הקבורים במורד ההר.

משם עלינו לבקר את שיירי הכותים הנקראים 'שומרונים', המתגוררים במעלה

שדה חיטה קצור במסלול בין סקאלי לעין כפיר

הר גריזים. ראינו את הכתב העברי העתיק, כתב שכל אחר יכול לראות במטבע השקל ובמטבע עשרת השקלים, כתב שהשומרונים משתמשים בו ב'כתבי הקודש' שלהם עד היום. ראינו את המקום בו הם נוהגים להקריב 'קרבת פסח', ונהנינו לשוחח עם זקני העדה על מנהגיהם המוזרים והיהודיים.

משם נסענו אל מסלול הליכה יפהפה, עם נוף מדהים ואויר פסגות מן הכניסה להר ברכה עד מעין יוסף שבשפולי ההר, שם גם טבלנו במקוה שהוקם שם.

חזרנו מותשים, אבל מרוצים ועשירים בדברי תורה ובאהבת ארץ ישראל, אל עבר ירושלים עיר הקודש.

2 בילאל היה אחד העוזרים של מוחמד. הוא מעולם לא בקר בארץ, ומקום פעולתו היה במדבריות ערב הסעודית, בין מכה למדינה. ישנם עשרות 'קברי ישיח' במרחבי המזרח התיכון הקרויים על שמו.

3 שמו הרשמי של הישוב הוא "ברכה" (בלי המילה 'הר'). הישיבה בישוב נקראת 'ישיבת הר ברכה'. בפי הציבור, גם הישוב נקרא 'הר ברכה'.

4 יש בארץ ובעצם בעולם כולו בסך הכל כמה מאות שומרונים. שארית לכמות עצומה שהיתה בעבר.

השאר נטבחו במשך השנים על ידי הצבאות הזרים שפלשו לארץ ושלטו עליה. חלק גדול התאסלמו בכפייה, כך שרבים מערביי השומרון הם צאצאי השומרונים.

ברוך שם כבוד ללכותו שכם עיר הברית עיר כתר תורה

הרב מאיר גולדמינץ / חלק א'

הנבנית, שכבר 'בלעה' לתוכה כמה כפרים סמוכים לה.

על מעמד הברכה והקללה בע"ה נדבר כאשר נגיע למצפה יוסף, כאן נתמקד בנושאים אחרים.

בין שכם להר כביר אפשר לראות 'חריץ' בקרקע - נחל המוביל את כל הגשם היורד במזרח שכם וההרים שלידה לכיוון צפון-מזרח - אל נחל תרצה.

כעת ננסה לזהות בשטח את מה שלמדנו בתנ"ך.

היכן מזכרת שכם לראשונה במקרא? כולנו יודעים: "וַיַּעֲבֹד אֲבֹרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלּוֹן מוֹרְהָ וְהַכְּנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ" (בראשית יב ו).

אך אי אפשר להסתפק בקריאת הפסוק הזה, בלי לקרוא גם את הפסוק הבא, ולהתפעם מעוצמתה הרוחנית וחשיבותה של שכם. מיד, כאשר אברהם אבינו מגיע לשכם, נכתב "וַיָּבֵא ה' אֶל אֲבֹרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעוֹ אֲתָן אֶת אֶרֶץ הַזְּאֵת, וַיִּבְן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְצָה אֵלָיו". כאן בשכם ניתנה לראשונה הבטחת הארץ, וכאן נבנה המזבח הראשון לשם ה'. יתכן, וכאן בשכם מתברר לאברהם אבינו, שזו "הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ".

את זה אפשר ללמוד גם בבית המדרש בישיבה [בין הסדרים, כמובן...]. כאן בשטח תעלה השאלה: מהיכן אברהם הגיע לשכם? האם אנו יכולים להצביע על הדרך?

התשובה היא חד משמעית: כן!

הדרך היא ברורה. העמק המגיע אל שכם מצפון, או ליתר דיוק מצפון-מזרח, הוא הדרך הטבעית להגיע מחרון לשכם. ככל הנראה, אברהם אבינו עבר את מעבר יבוק, חצה את הירדן, התקדם בעמק תרצה, והגיע לשכם. זו הדרך הטבעית לכניסה לארץ, וזו היתה הדרך המרכזית בימי קדם. כל מי שנכנס לארץ, באופן טבעי עבר דרך שכם.

ראינו בשטח, ששכם גם משמשת כצומת הדרכים המרכזית של גב ההר ושל באי הארץ ממזרח. מעמק תרצה מגיעים לשכם [ויש גם דרך

יכולה לעשות את כל המסלולים בשטח...], הצבענו על מעיינות, בורות מים ומערת נטיפים. נכנסנו אל אלון מורה, ומשם בכביש מזרחה אל גבעת פורת יוסף.

ללא ספק, אותם ארבעה קילומטרים מאלון מורה אל גבעת סקאלי, היו מדהימים ביופיים. היופי המרהיב שנשקף מחלונות האוטובוס הפעים את הנוסעים. עמק תרצה היה פרוס לפנינו במלא הדרו, אך עוד חזון למועד. הודעתי, שנדבר עליו כאשר בע"ה נהיה על הר כביר. בינתיים - רק להתבונן ולהנות. בגבעת סקאלי עצמה, התבוננו לראות את המשכו של עמק תרצה המתחבר לבקעת הירדן, והוא כמין קשת: מבקעת הירדן פונה מדרום אל צפון מערב, סובב את ההר של אלון מורה, ופונה לדרום מערב אל עבר שכם. בע"ה נדבר על כך בהמשך.

זו גם היתה ההזדמנות לראות את הסרטבה, ולהבין שממנה וצפונה אין שום דבר שמסתיר אותה עד רמת הגולן. כל בקעת הירדן משמשת כ'מסדרון' של מראה עיניים, שדרכו אפשר להעביר את אור המשואה.

וכמובן התבוננו גם על הרי הגלעד אשר בעבר הירדן, וזיהינו את נחל יבוק ואת מעבר יבוק, המזכרים גם בנחלת ראובן וגד. ראינו, שנחל יבוק נפגש עם הירדן סמוך לעמק תרצה, ובהמשך הטיול נברר את משמעות העניין.

*

אחרי טיול רגלי מגבעת סקאלי אל עין כפיר, שחיה במעיין וסיור בנקבה, נסענו אל הר כביר הצופה על שכם, וכאן התחלנו את השלב של "מיטיבי הקשב", כפי שהוגדר הטיול.

עצרנו בתצפית על שכם, והתחלנו לחדד כמה דברים:

הצבענו וזיהינו: כאן הר גריזים, כאן הר עיבל, וביניהם שכם. את שכם העתיקה איננו רואים כעת, בע"ה נראה אותה בהמשך היום כאשר נעמוד במצפה יוסף בראש הר גריזים. הבתים הרבים שאנו רואים כעת, הם של שכם החדשה, המתרחבת,

ההפעם אחרוג ממנהגי, והמאמר על שכם לא יהיה כסדר תולדות העיר, אלא כסדר הטיול שעשינו. ב"ה בני תורה אנחנו, ויודעים את התנ"ך שהוא בסיס היהדות, כך שכל אירוע ישולב על-ידי הקוראים במקומו ההיסטורי.

התחלנו את הטיול בגבעת 'סקאלי' - פורת יוסף, שנמצאת כארבעה ק"מ מזרחית לאלון מורה. השם הרשמי של המקום הוא 'פורת יוסף', אך בפי הציבור המקום נקרא 'סקאלי' כשמו של יצחק סקאלי - מי שהקים את המאחז. מאז שבנה את ביתו במו ידיו, הקים יצחק סקאלי חברת בניה בעבודה עברית הקרויה 'חברת הר כביר'. חברת הר כביר מפורסמת באיכות הבניה ובקדושת העובדים בה, וב"ה היא בנתה בתים רבים של יהודים במרחבי ארץ ישראל, ביניהם כמה בתי מדרש מפורסמים. משובב את הנפש לראות יהודים עם כיפות גדולות ופיאות מתנופפות, בונים במו ידיהם את בתי ישראל, כאשר זמר חסידי הנשמע ברקע ממריץ את הבניה.

כבר בדרך אל אלון מורה דברנו על עמק הדגן ועל ברכתו של משה רבנו לבניו של יוסף הצדיק -

"וַיְלִוֹסֶף אֶמְרָה, מִבְּרַכְתָּ ה' אֶרְצוֹ. מִמֶּגֶד שְׁמַיִם מִטּוֹל, וּמִתְהוֹם רִבְצָת תַּחַת. וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ, וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרֻחִים. וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי קָדְם, וּמִמֶּגֶד גְּבֻעוֹת עוֹלָם. וּמִמֶּגֶד, אֶרֶץ וּמִלְאָה, וַיִּרְצוּן שְׁכֵנֵי סְנֵה. תְּבוּאֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף, וַיִּלְקַדְדוּ נְזִיר אֶחָיו. בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הַדָּר לוֹ, וַיִּקְרְנוּ רְאִים קְרָנָיו, בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יַחַדוֹ אֶפְסֵי אֶרֶץ, וְהֵם רְבֻבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה" (דברים לג יג-יז).

המילה "מִמֶּגֶד" חוזרת על עצמה שוב ושוב [רש"י: מגד-לשון עדנים ומתקן]. כאן במשמעות "וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ" - תבואה מיוחדת הגדלה באדמה פורייה, גשם נאה, והרים המשמשים כהגנה טבעית מפני רוחות שידפון. הצבענו על כמה מסלולים שאפשר לעשות באופן פרטי [האגודה אינה

נוספת המגיעה שכמה מצפון], משכם דרומה עוברת דרך ההר [הנקראת היום כביש 60], הממשיכה לשילה, לבית אל, לירושלים, לבית לחם, לחברון ולבאר שבע, ומשכם מערבה, בין הר גריזים להר עיבל, עובר נחל שכם, ששמש בעבר ועד היום, כדרך מרכזית משכם עד הים התיכון [היום זהו כביש 57, המתחיל בנתניה, מגיע לשכם, וממשיך משם מזרחה דרך עמק תרצה, עד שהוא מתחבר עם כביש הבקעה - כביש 90].¹

בהתאם לכך, אין מתאימה משכם להיות עיר מקלט, כאשר הנס אליה מוצא אותה בצומת דרכים מרכזית על אם הדרך. מסיבה זו גם בחר ירבעם בן נבט את שכם להיות בירת ממלכת ישראל. בצומת דרכים זו, שלט ירבעם על לב הארץ.

כאשר נחלקה המלכות בין ישראל ליהודה, נסה רחבעם בן שלמה לייצב את מלכותו בשכם. "וַיֵּלֶךְ רַחְבֵּעַם שָׁכֵם כִּי שָׁכֵם פָּא כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ". אחרי דין ודברים, שמע רחבעם לעצת הילדים, ועשרה שבטים מרדו בו וסרבו לקבל את מלכותו. כאשר שב ירבעם בן נבט ממצרים, המליכו אותו ישראל עליהם. ירבעם קבע את שכם לעיר בירתו. "וַיֵּבֶן יִרְבֵּעַם אֶת שָׁכֵם בְּהַר אֶפְרַיִם וַיֵּשֶׁב בָּהּ".

כאמור, נשאלת השאלה - מדוע דווקא בשכם?

יש הרבה סיבות. בהמשך היום בע"ה נוסיף מעלות רבות לעיר שכם. אך בינתיים את הסיבה הראשונה אנו רואים מול עינינו: את מרכזיותה של שכם בדרכי ארץ ישראל, ואת העובדה, ולפיה כל מי שמגיע לארץ עובר דרך שכם.

צריך גם להוסיף, כמובן, ששכם היתה עיר של שבט אפרים - השבט של ירבעם בן נבט [אם כי הוא עצמו בא מהעיר צרדה, ככתוב "וַיִּרְבֵּעַם בֶּן נְבֹט אֶפְרַיִם מִן הַצְּרֻדָּה". אולי בהזדמנות נבקר גם שם].

*

אחרי המבט הראשוני על שכם ונגיעה בדברים הבסיסיים שכתבנו כעת, סובבנו את הר כביר צפונה, אל תצפית על עמק תרצה. ישבו המטיילים תחת עץ האלון המרשים, וכן בצל אפשר להתבונן בנוף המיוחד ובפסוקים המדברים אודותיו.

ראשית דבר, המראה המרהיב והמדהים של עמק תרצה [אחת מבנות צלפחד]. ירידות חדות מאוד מהר כביר ואלון מורה, ובעמק מטעים ירוקים, שדות קצורים,

ומים רבים מאוד. התבוננו בהרים סביב, והבנו כמה רחב אגן הניקוז של נחל תרצה. כל הגשם היורד בהרים במרחב הגדול מסביב לעמק תרצה, מגיע אליו. מרחבים גדולים מאוד מתנקזים אל עמק תרצה, הן מהגשם שיורד וזורם לשם, והן מהמעיינות שגם הם מי גשמים שחלחלו באדמה, ופורצים ממנה במקום מתאים. שפע של מים הנותן שפע של ברכת הארץ. עמק תרצה פורה מאוד ומרהיב ביופיו. שלמה המלך הזכיר אותו בפסוק "יָפָה אֶת יַעֲקֹבִי כְּתֻרְפָּה נְאֻמָּה כִּירוּשָׁלַם אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת". תרצה היא יפה וירושלים היא נאווה. מה ההבדל בין "יפה" לנאווה? יופי הוא חיצוני. "שקר החן והבל היופי". נוי הוא פנימי-רוחני. "שחורה אני ונאווה". בית המקדש נקרא "נווה", ונאמר עליו שהוא "נויו של עולם".

כאשר שלמה המלך מדמה את אהבת ה' לכנסת ישראל, הוא מזכיר שלמות הכוללת גם יופי חיצוני וגם נוי פנימי, ומדמה אותה לתרצה ולירושלים. את היופי החיצוני הוא משווה לתרצה, ואת הנוי הפנימי הוא ממשיך לירושלים. הנה מצא שלמה את המקום היפה ביותר שאליו ראוי לדמות את כנסת ישראל, וכעת עמק זה עומד לפנינו.

בתרצה זורם נחל תרצה, השדות בו פוריים, האדמה דשנה, ויש בו מעיינות שופעים ומרווים.

אחד המעיינות המפורסמים [שהצבענו על מקומם] הוא "עינות בידאן". מעיינות שופעים, וסביבם בוסתנים, תעלות מים, מטעים, מפלים, ואינספור בריכות גדולות המתמלאים ממי המעיין, חלקן בגודל בריכת שחיה עירונית... גן עדן עלי-אדמות. הפירות שם כה משובחים, עד שיש להם דין מיוחד.

המשנה אומרת (ערלה ג ז) שרימוני בידאן אינם נמכרים במשקל, אלא מוכרים אותם אחד אחד. ממילא, מתוך חשיבותם, אם הם היו אסורים באכילה [כגון שהיו ערלה], אינם בטלים אפילו באלף, כי דבר חשוב אינו בטל.

צופים על העיר שכם ממצפה יוסף. ברקע הר כביר והישוב אלון מורה

לדעת חכמים, ישנם רק שישה דברים שראויים לתואר המכובד הנ"ל, ורימוני בידאן הם אחד מהם.

*

הזכרנו לעיל את חלוקת הממלכה בין ישראל ליהודה, ואת ירבעם בן נבט, אשר הקים את שכם כעיר הבירה של מלכות ישראל.

אחרי מות ירבעם בן נבט מלך בנו נדב, ואחריו מרד בו בעשא משבט יששכר, והקים עיר מלוכה חדשה בתרצה.

העיר תרצה המקראית נמצאת ב'תל פרעה' - תל תרצה - ששרידיה נמצאים על גבעה קטנה המתנשאת מעל נחל תרצה והשדות הפוריים שבעמק.

מדוע הקים בעשא עיר בירה חדשה? התשובה פשוטה: שושלת מלכות חדשה, מתבטאת גם בעיר בירה חדשה. דבר זה נועד לבטא את שלטון משפחתו.

אכן, גם במרד הבא של המלכות, כך היה.

אחרי בעשא מלך אלה בנו. זמרי מרד בו והספיק למלוך רק שבעה ימים. בזמרי מרד עמרי והרגו, לאחר מכן היתה מלחמה בין עמרי לתבני, ולבסוף נצח עמרי ומלך על ישראל.

גם עמרי הקים עיר בירה חדשה: את שומרון, שהיתה בירת ממלכת ישראל עד גלות עשרת השבטים על ידי סנחריב.

מדוע בשושלת הבאה - שושלת יהוא, לא הקימו עיר בירה חדשה? על כך בפעם אחרת.

נחזור כעת לבעשא.

בעשא הגיע משבט יששכר. מדוע הוא הקים את עיר בירתו בתרצה, שהיא מנחלת שבט מנשה?

כשמגיעים לשטח מבינים, כי [לפחות] שלוש סיבות לדבר.

הסיבה הראשונה, כי תרצה נמצאת על הדרך המרכזית לארץ. כמעט כל מי שהגיע לישראל ממזרח, עבר את מעבר יבוק, וחצה את הירדן אל עבר עמק תרצה. משם המשיך מערבה לכיוון שכם, ודרומה לכיוון דרך ההר או מערבה על דרך הים, כפי שהוזכר לעיל.

אם כן, מאותה סיבה שנבחרה שכם כפרשת דרכים מרכזית, כך גם תרצה שלטה על הדרך המרכזית, וגובי המס יכלו לעשות את עבודתם כראוי.

סיבה נוספת להקמת עיר הבירה בתרצה, כי כך שולט המלך על הכלכלה הישראלית.

1 האם גם יעקב הגיע לשכם משם? בהמשך המסלול נראה שלא.

2 האדמה בעמקים עמוקה ודשנה, כי הגשם סוחף איתו את אדמת ההר לעמק. לכן עושים מדרגות על פני ההרים (טרסות), כדי לשמור על אדמת ההר, שפחות תסחף. ממילא, תמיד בעמקים יש אדמה טובה, דשנה ופוריה. לכן בגמרא אזור השדות נקרא "באגא" - בקעה. כך גם בעמק הדגן, וכן בעמקים הקטנים במסלול שהיינו.

תרצה משמשת מעצמה כלכלית. כבר הזכרנו את פירותיה המשובחים, את דגנה המיוחדת, ואת מעיינותיה השופעים. ברכת יוסף במלואה נמצאת בתרצה. זוהי הברכה המזכירה את המילה "מָגֵד" חמש פעמים. כאשר עיר הבירה בתרצה, משמעה שליטה על העיידית שבעיידית שבחקלאות הישראלית.

ואולי מצטרף שיקול נוסף, שבעת שהמלך מארח שרים ורוזני ארץ מארצות שכנות, הוא יכול להתפאר בפניהם על יופיה של ארצו ובירתו, על מתיקות הפירות של אדמתו, ועל מעיינות המים המרעננים שבקרבתו. "ארץ חמדה טובה ורחבה".

*

מהתצפית הזו המשכנו בשביל מזרחה אל תצפית נוספת על בתי אלון מורה, כרמי הגפן שבישוב, והמשכו של עמק תרצה. הדגשנו שם שוב את מבנה ה'קשת' של העמק, וכי הוא פונה דרומה ומתחבר אל בקעת הירדן. משם עלינו בשביל אל קבר השייח שבמקום, הנקרא בפי הישמעאלים 'שייח בילאל'.

תחת העץ ישנם מקומות ישיבה מסודרים, והיה אפשר להמשיך להתבונן הן בשטח והן בתנ"ך ובדברי חז"ל.

משם צפינו אל עבר 'מזבח יהושע' בהר עיבל.

על סמך מה אומרים שזהו מזבח יהושע?

מדוע הוא נבנה שם, ולא מול הר גריזים?

ובכלל, הרי במשנה במסכת סוטה נאמר, שפרקו את מזבח יהושע, אז איך אפשר לומר שזה המזבח המדובר?

על כך ועוד, בע"ה בפעם הבאה. בתרצה זורם נחל תרצה, השדות בו פוריים, האדמה דשנה, ויש בו מעיינות שופעים ומרווים.

אחד המעיינות המפורסמים [שהצבענו על מקומם] הוא "עינות בידאן". מעיינות שופעים, וסביבם בוסתנים, תעלות מים, מטעים, מפלים, ואינספור בריכות גדולות המתמלאים ממי המעיין, חלקן בגודל בריכת שחיה עירונית... גן עדן עלי-אדמות. הפירות שם כה משובחים, עד שיש להם דין מיוחד.

המשנה אומרת (ערלה ג ז) שרימוני בן אינם נמכרים במשקל, אלא מוכרים אותם אחד אחד. ממילא, מתוך חשיבותם, אם הם היו אסורים

סיבה נוספת להקמת עיר הבירה בתרצה, כי כך שולט המלך על הכלכלה הישראלית.

תרצה משמשת מעצמה כלכלית. כבר הזכרנו את פירותיה המשובחים, את דגנה המיוחדת, ואת מעיינותיה השופעים. ברכת יוסף במלואה נמצאת בתרצה. זוהי הברכה המזכירה את המילה "מָגֵד" חמש פעמים. כאשר עיר הבירה בתרצה, משמעה שליטה על העיידית שבעיידית שבחקלאות הישראלית.

ואולי מצטרף שיקול נוסף, שבעת שהמלך מארח שרים ורוזני ארץ מארצות שכנות, הוא יכול להתפאר בפניהם על יופיה של ארצו ובירתו, על מתיקות הפירות של אדמתו, ועל מעיינות המים המרעננים שבקרבתו. "ארץ חמדה טובה ורחבה".

*

מהתצפית הזו המשכנו בשביל מזרחה אל תצפית נוספת על בתי אלון מורה, כרמי הגפן שבישוב, והמשכו של עמק תרצה. הדגשנו שם שוב את מבנה ה'קשת' של העמק, וכי הוא פונה דרומה ומתחבר אל בקעת הירדן. משם עלינו בשביל אל קבר השייח שבמקום, הנקרא בפי הישמעאלים 'שייח בילאל'.

תחת העץ ישנם מקומות ישיבה מסודרים, והיה אפשר להמשיך להתבונן הן בשטח והן בתנ"ך ובדברי חז"ל.

משם צפינו אל עבר 'מזבח יהושע' בהר עיבל.

על סמך מה אומרים שזהו מזבח יהושע?

מדוע הוא נבנה שם, ולא מול הר גריזים?

ובכלל, הרי במשנה במסכת סוטה נאמר, שפרקו את מזבח יהושע, אז איך אפשר לומר שזה המזבח המדובר?

על כך ועוד, בע"ה בפעם הבאה.

טיולים בשומרון ובמקומות מרתקים נוספים

ניתן להזמין טיולים לקבוצות או ליחידים אצל המדריך הנודע שלנו הרב מאיר גולדמיניץ.

לפרטים ניתן לפנות לדוא"ל: MEIR9506@GMAIL.COM

או להשאיר הודעה עם פרטיכם בקו האגודה 079-607-3701 שלוחה 9.

באכילה [כגון שהיו ערלה], אינם בטלים אפילו באלף, כי דבר חשוב אינו בטל.

לדעת חכמים, ישנם רק שישה דברים שראויים לתואר המכובד הנ"ל, ורימוני בן איש אחד מהם.

*

הזכרנו לעיל את חלוקת הממלכה בין ישראל ליהודה, ואת ירבעם בן נבט, אשר הקים את שכם כעיר הבירה של מלכות ישראל.

אחרי מות ירבעם בן נבט מלך בנו נדב, ואחריו מרד בו בעשא משבט יששכר, והקים עיר מלוכה חדשה בתרצה.

העיר תרצה המקראית נמצאת ב'תל פרעה' - תל תרצה - ששרידיה נמצאים על גבעה קטנה המתנשאת מעל נחל תרצה והשדות הפוריים שבעמק.

מדוע הקים בעשא עיר בירה חדשה? התשובה פשוטה: שושלת מלכות חדשה, מתבטאת גם בעיר בירה חדשה. דבר זה נועד לבטא את שלטון משפחתו.

אכן, גם במרד הבא של המלכות, כך היה.

אחרי בעשא מלך אלה בנו זמרי מרד בו והספיק למלוך רק שבעה ימים. בזמרי מרד עמרי והרגו, לאחר מכן היתה מלחמה בין עמרי לתבני, ולבסוף נצח עמרי ומלך על ישראל.

גם עמרי הקים עיר בירה חדשה: את שומרון, שהיתה בירת ממלכת ישראל עד גלות עשרת השבטים על ידי סנחריב.

מדוע בשושלת הבאה - שושלת יהוא, לא הקימו עיר בירה חדשה? על כך בפעם אחרת.

נחזור כעת לבעשא.

בעשא הגיע משבט יששכר. מדוע הוא הקים את עיר בירתו בתרצה, שהיא מנחלת שבט מנשה?

כשמגיעים לשטח מבינים, כי [לפחות] שלוש סיבות לדבר.

הסיבה הראשונה, כי תרצה נמצאת על הדרך המרכזית לארץ. כמעט כל מי שהגיע לישראל ממזרח, עבר את מעבר יבוק, וחצה את הירדן אל עבר עמק תרצה. משם המשיך מערבה לכיוון שכם, ודרומה לכיוון דרך ההר או מערבה על דרך הים, כפי שהוזכר לעיל.

אם כן, מאותה סיבה שנבחרה שכם כפרשת דרכים מרכזית, כך גם תרצה שלטה על הדרך המרכזית, וגובי המס יכלו לעשות את עבודתם כראוי.

3 נראה כמו המראה המפורסם של קבר רחל: מבנה עם כיפה, ועץ עם נוף רחב לידו.

4 האדמה בעמקים עמוקה ודשנה, כי הגשם סוחף איתו את אדמת ההר לעמק. לכן עושים מדרגות על פני ההרים (טרסות), כדי לשמור על אדמת ההר, שפחות תסחף. ממילא, תמיד בעמקים יש אדמה טובה, דשנה ופורייה. לכן בגמרא אזור השדות נקרא "באגא" - בקעה.

כן גם בעמק הדגן, וכן בעמקים הקטנים במסלול שהיינו.

5 נראה כמו המראה המפורסם של קבר רחל: מבנה עם כיפה, ועץ עם נוף רחב לידו.

חול המועד סוכות בשער הכותנה

כמדי חג מתקיים מנין ברוב עם מול שער הכותנה של הר בית א-להינו עם הנץ החמה בכל יום מימי חול המועד בהשתתפות רבנים חשובים, בנוסף למנינים הקבועים לשחרית כותיקין בערבי שבתות ובראשי חודשים. עדכונים על פעילויות בשער הכותנה סיורים ועוד בחג ובכל השנה בקו המידע 079-607-7476

מכתב שהתקבל במערכת:

תפילה בשער הכותנה - חויה מרוממת!

שלום וברכה, רציתי להודיע לעם ישראל דבר שהרגשתי רק לאחרונה, ואני מרגיש חובה וזכות גדולה לשתף את אחי היקרים היהודים החרדים לדבר ה'.

א. תמיד שמעתי מהמנין בהנץ החמה ביום שישי בשער הכותנה. חשבתי שזה מקום מסוכן, רחוק וכו'. למעשה זה בסך-הכל שתי דקות הליכה מהכותל, אין שום סיבה שתהיה שם סכנה [יש תמיד שמירה ביציאה מהכותל לכיוון שער שכם, וזה ממש שתי דקות הליכה, רק בצעקה הם שומעים ובאים, וגם משאר בחינות אין סיבה שתהיה שם סכנה], וזה אולי ישפיע על מי שרצה לבוא ופחד, שידע שזה לא מקום נידח ולא מקום מסוכן כלל.

ב. שאלו אותי חברים כשראו אותי מרוגש כולי אחרי תפילה בשער הכותנה - מה כל הרעש הגדול הזה? הלא זה המשך של הקיר שבו אנחנו מתפללים, למה אתה חושב שהמקום יותר קדוש מהמקום שבו כל עם ישראל מתפלל? [בפרט לרבינו האריז"ל, שפקפק כידוע באמינות המסורת, שקודש הקודשים היא מתחת למסגד המשוקף יפת הסלע, וא"כ אין שום מעלה בזה שזה בדיוק כנגד המסגד, ואין המקום להאריך במעלה זו. ונראה יותר, שאכן יש מעלה במיקום, שהרי להלכה נקבל דברי הגולה ולא הנסתר, וע"כ כשנדון לגבי ההלכה שצריך להתפלל כנגד בית קדשי הקדשים, נ"ל שנצטרף להתפלל כנגד המיקום של המסגד ולא לכללות הר הבית כדעת האריז"ל].

וזו שאלה שבאמת כל אחד חושב, וחושבים שהמתפללים בשער הכותנה הם אנשים שאוהבים לעורר פרובוקציות וכדומה. אבל אחרי תפילה שם כמה פעמים אני יכול להעיד בפה מלא שזה לא נכון, ממש לא.

ואסביר את דברי - זכינו ובעשנת התשכ"ז התגלה אלינו בורא העולם והאיר לנו פנים והראה לנו פנים שוחקות ונתן לנו את ירושלים העתיקה והכותל המערבי. מי שקיבל את הכותל לידו שיפץ את האזור ועשה מזה 'ארמון מלכים'. נכון שיש כותל ישן שגדלים בו עשבים, אבל יש מזגן, יש ריצוף, יש כסאות נוחים עם ידידות וסטנדרים בכל הגבהים שיהיה מתאים בדיוק לפי המתפלל. יתכן שזה הדבר הנכון לעשות, אחרי הכל זה המקום היחיד שאנו יכולים להתפלל ולהתקרב אל ה' ואין סיבה להקשות על המתפללים, והדין של 'עלו בו עשבים לא יתלוש' מקיימים בזה שלא תולשים עשבים מעל הכותל עצמו, אבל הרחבה כבר נתינתה מקום תפילה, ושם יש מצוה לפאר ולרומם בית א-להינו, ויש הרבה לדון בעיקר בפן ההשקפתי בנושא זה, ולא נכנס לזה במסגרת זו. אבל למעשה, ההרגשות קהים במקצת כשמרגשים בטוחים ע"י הגנה מכל הצדדים, וכל הנוחות שרק תתכן בעולם קיימת שם.

כשאתה מגיע לשער הכותנה, עצם האזור והמראה של בתים בנויים על הכותל, מהכותל המערבי הקדוש יוצאים ברזלים שערביים תולים שם דברים למכירה, אתה פשוט מתמוגג מבכי בלי שתרגע! המקום הנידח, שבו אין כסאות ושולחנות וסטנדרים, המקום שאפילו ארון קודש אין בו, כמובן שאין ריצוף רק יש נושן, המיקום והמראה מעורר בכיות ממש.

מעיד אני על עצמי, שבפעם הראשונה שזכיתי לבקר שם [ליל תשעה באב השנה], בכיתי במשך 20 דקות ברציפות ללא יכולת להפסיק, וממש נרטבו בגדי והרגשתי שאני לא יכול להמשיך והפסקתי בכח ממש. ואחר כך הצלחתי להמשיך בקריאת שמע של מעריב, ובשמונה עשרה עוד פעם התפרץ לי פרץ של דמעות, וכן באיכה ובכל הקינות. לא זכור לי שבכיתי כ"כ הרבה על חורבן המקדש כמו במקום הזה, זה מקום מרגש מאוד, מומלץ לכל דורש ציון שרוצה קשר לבית המקדש, רוצה להיות מהאבלים על בית המקדש שזוכים לראות בבנייה במהרה, לבוא ולהצטרף למנין, ולחזק את המנין בכל מה שאפשר, ואולי הגיע הזמן באמת ע"י הציבור להביא לשם ארון קודש על גלגלים, ובימה ל"ס"ת, ולהתחיל לפתח מקום קדוש זה. יש דרשה מפורסמת של הגה"ק מצאנז זצ"ל ביום א' דסליחות תשכ"ז. לקראת שנת תשכ"ח, שזה היה אחרי כיבוש ירושלים העתיקה, שבוכה בבכיות נוראיות ע"ז שהקב"ה נתן לנו לעמוד בחוץ ולא מכניס אותנו. מומלץ לכל אחד לשמוע דרשה זו.

למעשה, לפני שהלכתי למעריב וקינות בליל תשעה באב שמעתי דרשה זו, אני שומע דרשה זו מפעם לפעם לחיזוק הציפיה לגאולה, ובדרך כלל בכותל לא מרגישים כ"כ שעומדים בחוץ, זה כ"כ יפה ואין שם שער ומרגישים בבית, אבל הגעתי לשם מיד אחר דרשה מרגשת לכל מי ששמע את הדרשה, ואני אכן עומד 'בשערי' להכנס, והקב"ה אומר לי 'לא, אתה לא נכנס', תעמוד בשער הכותנה, תוכל להתפלל פה, אבל אל תמשיך הלאה, אל תכנס. כשחשבתי כך, אז פרצו לי דמעות כניל, שלא יכלתי לעצור. מומלץ מאוד לכל אחד ואחד לשמוע את הדרשה, ולבוא להתפלל שם, ובטוח אני שגם הוא ירגיש כך.

ברכה,
שלום

1 הערת המערכת: הערה חשובה: מקור השמועה בשם האריז"ל היא בספר 'עמק המלך' שכתב בשם עצמו שמקום המקדש עצמו פנוי בלא בנין, וכל קורא בדבריו שם מבין את כוונתו שמדבר על הר הבית באופן כללי שפניו כמעט לגמרי ממבנים לעומת ירושלים הבנויה בצפיפות. ע"ש. ומשכך אין צורך לכל הניל.

הגרלה

צלמו את הפלקט 'הריני דר' (מאחורי עמוד זה) תלוי אצלכם בסוכה או בבית, ושלחו לנו עד מוצאי שבת בראשית, לדוא"ל DOAR@KEDUSHASTZION.ORG (או למפיץ באזור מגוריכם: לבירור 053-319-1618)

והכנסו להגרלה על:

1. פמוט קיר מיוחד לנר

לרכישה
ולקבלת הקטלוג
לדגמים השונים,
התקשרו
052-715-8244

2. תמונה הדפסת קנבס 25X35 ס"מ מהצייר ר' יהושע וייסמן

סטודיו:
הקארדו 8,
העיר העתיקה ירושלים
054-844-1131

3. סט ספרי ארץ ישראל

תמונות נבחרות תפורסמה בגליונות הבאים

אירועי החג

לשמחת בית השואבה
שעי" האגודה בירושלים
המקודשת ולאירועי חג
נוספים, יבואו עדכונים בקו
האגודה ובקבוצת השליחה
בדוא"ל

קו קדושת ציון

הקלטות מאירועי
האגודה, שיעורים ועוד
בקו האגודה
079-607-3701

לתרומה /

למני גליונות להפצה

לתרומה/ למנוי: נדרים
פלוס: 'אגודת קדושת
ציון' | לתרומה בלבד:
בנק מזרחי (20) סניף
459 מס' חשבון 109491 -
'קדושת ציון'

לא רוצים לפספס?

עדכון שוטף על פעילות
האגודה בדוא"ל ובטלפון
בדוא"ל:

בשליחת בקשה ל-
OFFICE@KEDUSHASTZION.ORG
בטלפון: 079-607-3701

לרווחת עולי רגלים, ביום ובלילה

כברגלים קודמים,
גם בחג הסוכות
מזמינה 'קרית מועדנו'
את הציבור לשמוח
בירושלים המקודשת.
נערכים לקראת עולי
הרגל בסוכות מרווחות
בכרך החורבה וברחבת
הקרדו, וניתן לשבת
עם המשפחה לאכול
בשמחה.

לפרסום בלוח המודעות נא לפנות

לדוא"ל LUACH@KEDUSHASTZION.ORG או לטל: 053-319-1618

הריני דר בארץ הזאת כדי לקיים את מצוותי ונשיבת ארץ ישראל ואת כל מצוות התורה במקומן הנכון

כמו שמתבאר ברמב"ן (ויקרא י"ח כ"ה)

שנפקר כל המצוות ליזשבים בארץ ה'
וישיבת ארץ ישראל שכוללה
כנגד כל המצוות שבתורה

מתחברים למשמעות התורה
המעשית של ארץ ישראל

